

TABELA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH

Przedmiot: WYCHOWANIE FIZYCZNE	Klasa: 4 LOI
Nauczyciel: PRZEMYSŁAW ANTONIAK	Poziom: PODSTAWOWY
Tygodniowy wymiar godzin wg planu: 3	Półrocze: I i II
Program nauczania: Krzysztof Warchol - Program nauczania wychowania fizycznego dla liceum, technikum oraz branżowej szkoły I i II stopnia	
Zakres materiału wraz z przybliżonym rozkładem terminów prac klasowych, sprawdzianów uzgodnionych W klasie IV kontrolujemy i oceniamy następujące obszary aktywności ucznia: 1) postawę ucznia i jego kompetencje społeczne, 2) systematyczny udział i aktywność w trakcie zajęć, 3) sprawność fizyczną (kontrola): --siła mięśni brzucha – siady z leżenia tyłem wykonywane w czasie 30 s [według MTSF], --gibkość – skłon tułowia w przód z podwyższenia [według MTSF], --skok w dal z miejsca [według MTSF], --bieg ze startu wysokiego na 50 m [według MTSF], --bieg wahadłowy na dystansie 4 x 10 m z przenoszeniem klocków [według MTSF], --pomiar siły względnej [według MTSF]: <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> zwis na ugiętych rękach – dziewczęta, <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> podciąganie w zwisie na drążku – chłopcy, --biegi przedłużone [według MTSF]: <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> na dystansie 800 m – dziewczęta, <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> na dystansie 1000 m – chłopcy, --pomiar tętna przed wysiłkiem i po jego zakończeniu – Test Coopera. 4) umiejętności ruchowe: --gimnastyka: <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> przerzut bokiem, <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> przewrót w tył do rozkroku, --piłka nożna: <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> uderzenie piłki zewnętrznym podbiciem, <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> prowadzenie piłki zewnętrznym podbiciem ze zmianą kierunku poruszania się i nogi prowadzącej, --koszykówka: <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> rzut do kosza z dwutaktu po zwodzie pojedynczym przodem, <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> podania piłki jednorącz w parach, --piłka ręczna: <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> rzut na bramkę z wysokości po zwodzie pojedynczym przodem, <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> podania jednorącz półgórnie po przeskoku, --piłka siatkowa: <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> atak przez „plasowanie” piłki, <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> zagrywka sposobem górnym z wysokości. 5) wiadomości: --uczeń zna nowoczesne urządzenia do pomiaru aktywności fizycznej (odpowiedzi ustne lub pisemny test), --uczeń wie, co to jest komercjalizacja sportu. 5a) wiadomości z edukacji zdrowotnej: --uczeń definiuje pojęcia: asertywność, empatia, --uczeń wie, co to jest tętno, ciśnienie tętnicze.	
Podręczniki obowiązkowe:	
Zalecane dodatkowe pomoce dydaktyczne:	
Wymagania formalne:	

<p>Formy sprawdzania wiadomości:</p> <ul style="list-style-type: none">- sprawdziany praktyczne- znajomość terminologii	<p>Inne źródła oceny do wyboru przez nauczyciela:</p> <p>Założenia ogólne</p> <p>Ocenianie z wychowania fizycznego jest integralną częścią wewnątrz szkolnego systemu oceniania szkoły.</p> <p>Ocena śródroczna lub roczna ustalana jest na podstawie ocen cząstkowych za określony poziom wiadomości, umiejętności i kompetencji społecznych w procesie szkolnego wychowania fizycznego.</p> <p>Ocena śródroczna lub roczna nie jest średnią arytmetyczną ocen cząstkowych. Przy ustalaniu oceny śródrocznej i rocznej uwzględnia się przede wszystkim wysiłek ucznia, wynikający z realizacji programu nauczania oraz systematyczność i aktywny udział w lekcjach wychowania fizycznego.</p> <p>Ocena z wychowania fizycznego może być podniesiona za dodatkową aktywność ucznia, np. udział w zajęciach rekreacyjno-sportowych, zawodach sportowych, turniejach i rozgrywkach pozaszkolnych, konkursach plastycznych i literackich o tematyce sportowej, wyjazdach na basen itp.</p> <p>Szkolne ocenianie z wychowania fizycznego ma być czynnikiem motywującym młodzież do aktywności fizycznej w wymiarze teraźniejszym i przyszłościowym.</p> <p>Obniżenie oceny z wychowania fizycznego na koniec półrocza lub roku szkolnego następuje wskutek negatywnej postawy ucznia, np. częste braki stroju, niesystematyczne ćwiczenie, sporadyczne uczestniczenie w sprawdzianach kontrolno -oceniających, brak właściwego zaangażowania w czasie poszczególnych lekcji, niski poziom kultury osobistej itp.</p> <p>Uczeń może być zwolniony z zajęć wychowania fizycznego decyzją administracyjną dyrektora szkoły na podstawie opinii o ograniczonych możliwościach uczestniczenia w tych zajęciach, wydanej przez lekarza, na czas określony w tej opinii [Rozporządzenie MEN z dnia 3.08.2017 r.].</p> <p>W przypadku zwolnienia ucznia z zajęć wychowania na okres uniemożliwiający wystawienie oceny śródrocznej lub rocznej na koniec roku szkolnego, zamiast oceny nauczyciel wychowania fizycznego wpisuje „zwolniony” albo „zwolniona” [Rozporządzenie MEN z dnia 3.08.2017 r.].</p> <p>Uczeń, który opuścił z własnej winy lub nie ćwiczył w 51% i więcej obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego, otrzymuje ocenę niedostateczną na koniec półrocza lub roku szkolnego.</p> <p>Rada pedagogiczna szkoły, w której uczeń opuścił z własnej winy lub nie ćwiczył w 51% i więcej obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego, może ustalić dla ucznia egzamin klasyfikacyjny.</p> <p>Egzamin klasyfikacyjny obejmuje zadania praktyczne (umiejętności ruchowe ,które były przedmiotem nauczania w trakcie półrocza lub roku szkolnego.)</p>
<p>Uwagi o ocenianiu:</p> <ul style="list-style-type: none">- uczeń dwa razy w półroczu może zgłosić nieprzygotowanie do lekcji (nie dotyczy to zapowiedzianych sprawdzianów),- jeżeli z przyczyn usprawiedliwionych uczeń nie może przystąpić do sprawdzianu z całą klasą, to powinien uczynić w terminie wyznaczonym przez nauczyciela (w przeciwnym razie otrzyma ocenę niedostateczną),- w przypadku nieusprawiedliwionej nieobecności na sprawdzianie uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną,	

Szczegółowe kryteria oceny semestralnej lub rocznej z wychowania fizycznego

1. Ocena celująca

Ocenę celującą na pierwsze półrocze lub koniec roku szkolnego otrzymuje uczeń, który w zakresie:

a) postawy i kompetencji społecznych (spełnia co najmniej 5 kryteriów i kompetencji społecznych (spełnia co najmniej 5 kryteriów):

-jest zawsze przygotowany do zajęć wychowania fizycznego, m.in.

posiada odpowiedni strój sportowy,

-nie ćwiczy na lekcjach tylko z bardzo ważnych powodów zdrowotnych, rodzinnych lub osobistych,

-charakteryzuje się wysokim poziomem kultury osobistej,

-używa właściwych sformułowań w kontaktach interpersonalnych z rówieśnikami w klasie oraz w stosunku do nauczyciela czy innych pracowników szkoły,

-bardzo chętnie współpracuje z nauczycielami wychowania fizycznego na rzecz szkolnej lub środowiskowej kultury fizycznej,

-reprezentuje szkołę w zawodach sportowych na poziomie powiatu, rejonu, województwa lub w zawodach ogólnopolskich,

-systematycznie bierze udział w zajęciach sportowo-rekreacyjnych,

-jest aktywny w trakcie zajęć z edukacji zdrowotnej,

uprawia dyscypliny lub konkurencje sportowe w innych klubach lub sekcjach sportowych, podejmuje dowolne formy aktywności fizycznej w czasie wolnym;

b) systematycznego udziału i aktywności w trakcie zajęć (spełnia co najmniej 5 kryteriów):

-w trakcie miesiąca aktywnie ćwiczy w co najmniej 95–100% zajęć,

-w sposób ponad bardzo dobry wykonuje wszystkie ćwiczenia w czasie lekcji,

-wzorowo pełni funkcję lidera grupy ćwiczebnej lub kapitana drużyny,

-pokazuje i demonstruje większość umiejętności ruchowych,

-prowadzi rozgrzewkę lub ćwiczenia kształtujące bardzo poprawnie pod względem merytorycznym i metodycznym,

-potrafi samodzielnie pod względem psychomotorycznym przygotować się do wybranego fragmentu zajęć,

-umie samodzielnie przygotować miejsce ćwiczeń,

-w sposób bezwzględny stosuje zasady bezpiecznej organizacji zajęć wychowania fizycznego,

-poczuwa się do współodpowiedzialności za stan techniczny urządzeń, przyborów i obiektów sportowych szkoły;

c) sprawności fizycznej i rozwoju fizycznego (spełnia co najmniej 5 kryteriów):

-zalicza wszystkie testy i próby sprawnościowe ujęte w programie nauczania,

-samodzielnie zabiega o poprawę lub uzupełnienie próby sprawnościowej, w której nie uczestniczył z ważnych powodów osobistych, rodzinnych lub zdrowotnych,

-uzyskuje bardzo znaczny postęp w kolejnych próbach sprawnościowych, np. w ciągu roku szkolnego,

-dokonuje oceny własnego rozwoju fizycznego,

-oblicza wskaźnik BMI,

-podejmuje indywidualny program treningowy w celu poprawy wyniku w danej próbie sprawności fizycznej;

d) aktywności fizycznej (spełnia co najmniej 5 kryteriów):

-zalicza wszystkie sprawdziany umiejętności ruchowych bez jakichkolwiek błędów technicznych lub taktycznych,

-ćwiczenia wykonuje zgodnie z przepisami lub zasadami obowiązującymi w konkurencjach indywidualnych lub zespołowych,

-wykonanie zadania ruchowego przez ucznia może być zawsze przykładem i wzorem do naśladowania dla innych ćwiczących,

-potrafi wykonać ćwiczenie o znacznym stopniu trudności,

-wykonuje zadania ruchowe nie tylko efektywnie, ale i efektywnie, np. trafia do bramki, rzuca celnie do kosza,

-stosuje opanowane umiejętności ruchowe w czasie zawodów i rozgrywek sportowych,

-stopień opanowania umiejętności ruchowych przez ucznia w sposób znaczący wpływa na wyniki drużyn szkolnych w zawodach i rozgrywkach różnych szczebli;

e) wiadomości (spełnia co najmniej 3 kryteria):

-zalicza sprawdziany pisemne i testy na ocenę bardzo dobrą lub celującą,

-stosuje wszystkie przepisy i zasady sportów indywidualnych oraz zespołowych, które były nauczane w trakcie zajęć wychowania fizycznego,

-posiada rozległą wiedzę na temat rozwoju fizycznego i motorycznego,

-wykazuje się dużym zakresem wiedzy nt. bieżących wydarzeń sportowych w kraju i za granicą,

-ma podstawową wiedzę z edukacji zdrowotnej.

2) Ocena bardzo dobra

Ocenę bardzo dobrą na pierwsze półrocze lub koniec roku szkolnego otrzymuje uczeń, który w zakresie:

a) postawy i kompetencji społecznych (spełnia co najmniej 4 kryteriów i kompetencji społecznych (spełnia co najmniej 4 kryteria):

-jest przygotowany do zajęć wychowania fizycznego, m.in. posiada odpowiedni strój sportowy, ale sporadycznie nie bierze udziału w lekcjach z różnych powodów,

-nie ćwiczy na lekcjach tylko z bardzo ważnych powodów zdrowotnych, rodzinnych lub osobistych,

-charakteryzuje się właściwym poziomem kultury osobistej,

-używa odpowiednich sformułowań w kontaktach interpersonalnych z rówieśnikami w klasie oraz w stosunku do nauczyciela czy innych pracowników szkoły,

-chętnie współpracuje z nauczycielami wychowania fizycznego

na rzecz szkolnej lub środowiskowej kultury fizycznej,

-reprezentuje szkołę w zawodach sportowych na poziomie miejskim lub gminnym,

-niesystematycznie bierze udział w zajęciach sportowo-rekreacyjnych,

-niekiedy podejmuje indywidualne formy aktywności fizycznej w czasie wolnym,

-jest aktywny w trakcie zajęć z edukacji zdrowotnej;

b) systematycznego udziału i aktywności w trakcie zajęć (spełnia co najmniej 4 kryteria):

-w trakcie miesiąca aktywnie ćwiczy w co najmniej 90–94% zajęć

-pokazuje i demonstruje niektóre umiejętności ruchowe,

c) sprawności fizycznej i rozwoju fizycznego (spełnia co najmniej 4 kryteria):

- zalicza prawie wszystkie testy i próby sprawnościowe ujęte w programie nauczania,
- poprawia lub uzupełnia próby sprawnościowe, w których nie uczestniczył z ważnych powodów osobistych, rodzinnych lub zdrowotnych za namową nauczyciela,
- uzyskuje znaczny postęp w kolejnych próbach sprawnościowych, np. w ciągu roku szkolnego,
- dokonuje oceny własnego rozwoju fizycznego,
- oblicza wskaźnik BMI,
- czasami podejmuje indywidualny program treningowy w celu poprawy wyniku w danej próbie sprawności fizycznej;

d) aktywności fizycznej (spełnia co najmniej 4 kryteria):

- zalicza wszystkie sprawdziany umiejętności ruchowych z niewielkimi błędami technicznymi lub taktycznymi,
- ćwiczenia wykonuje zgodnie z przepisami lub zasadami obowiązującymi w konkurencjach indywidualnych lub zespołowych,
- potrafi wykonywać ćwiczenia o dużym stopniu trudności,
- wykonuje zadania ruchowe efektywnie, ale nie zawsze efektywnie, np. sporadycznie trafia do bramki czy rzuca celnie do ko-, np. sporadycznie trafia do bramki czy rzuca celnie do ko- np. sporadycznie trafia do bramki czy rzuca celnie do kosza,
- stosuje opanowane umiejętności ruchowe w czasie gry właściwej w trakcie zajęć,
- stopień opanowania umiejętności ruchowych przez ucznia wpływa na wyniki drużyn szkolnych w zawodach i rozgrywkach różnych szczebli;

e) wiadomości (spełnia co najmniej 2 kryteria):

- zalicza sprawdziany pisemne i testy na ocenę bardzo dobrą lub dobrą,
- stosuje prawie wszystkie przepisy i zasady sportów indywidualnych oraz zespołowych, które były nauczane w trakcie zajęć wychowania fizycznego,
- posiada bardzo dobrą wiedzę na temat rozwoju fizycznego i motorycznego,
- wykazuje się bardzo dobrym zakresem wiedzy nt. bieżących wydarzeń sportowych w kraju i za granicą,
- ma podstawową wiedzę z edukacji zdrowotnej.

3) Ocena dobra

Ocenę dobrą na pierwsze półrocze lub koniec roku szkolnego otrzymuje uczeń, który w zakresie:

a) postawy i kompetencji społecznych (spełnia 3 kryteria):

- jest przygotowany do zajęć wychowania fizycznego, m.in. posiada odpowiedni strój sportowy, ale zdarza mu się nie brać udziału w lekcjach z różnych powodów,
- nie ćwiczy na lekcjach tylko z ważnych powodów zdrowotnych, rodzinnych lub osobistych,
- charakteryzuje się właściwym poziomem kultury osobistej,
- nie zawsze używa odpowiednich sformułowań w kontaktach interpersonalnych z rówieśnikami w klasie oraz w stosunku do nauczyciela czy innych pracowników szkoły,
- sporadycznie współpracuje z nauczycielami wychowania fizycznego na rzecz szkolnej lub środowiskowej kultury fizycznej,
- bierze udział w klasowych i szkolnych zawodach sportowych,
- nie uczęszcza na zajęcia sportowo-rekreacyjne,
- raczej nie podejmuje indywidualnych form aktywności fizycznej w czasie wolnym,
- jest aktywny w trakcie zajęć z edukacji zdrowotnej;

b) systematycznego udziału i aktywności w trakcie zajęć (spełnia co najmniej 3 kryteria):

- w trakcie miesiąca aktywnie ćwiczy w co najmniej 85–89% zajęć,
- w sposób dobry wykonuje większość ćwiczeń w czasie lekcji,
- dobrze pełni funkcję lidera grupy ćwiczebnej lub kapitana drużyny,
- nie potrafi pokazywać i demonstrować umiejętności ruchowych,
- prowadzi rozgrzewkę lub ćwiczenia kształtujące w miarę poprawnie pod względem merytorycznym i metodycznym,
- potrafi samodzielnie pod względem psychomotorycznym przygotować się do wybranego fragmentu zajęć, ale często to przygotowanie wymaga dodatkowych uwag i zaleceń nauczyciela,
- umie z pomocą nauczyciela lub współwiczących przygotować miejsce ćwiczeń,
- nie zawsze stosuje zasady bezpiecznej organizacji zajęć wychowania fizycznego,
- dba o stan techniczny urządzeń, przyborów i obiektów sportowych szkoły, ale aktywność ta wymaga dodatkowej interwencji wychowawczej prowadzącego zajęcia;

c) sprawności fizycznej i rozwoju fizycznego (spełnia co najmniej 3 kryteria):

- zalicza większość testów i prób sprawnościowych ujętych w programie nauczania,
- wykonuje określone próby sprawności fizycznej na ocenę dobrą,
- poprawia lub uzupełnia próby sprawnościowe, w których nie uczestniczył z ważnych powodów osobistych, rodzinnych lub zdrowotnych za wyraźną namową nauczyciela,
- uzyskuje niewielki postęp w kolejnych próbach sprawnościowych, np. w ciągu roku szkolnego,
- dokonuje oceny własnego rozwoju fizycznego,
- oblicza wskaźnik BMI,
- raczej nie podejmuje indywidualnego programu treningowego w celu poprawy wyniku w danej próbie sprawności fizycznej;

d) aktywności fizycznej (spełnia co najmniej 3 kryteria):

- zalicza wszystkie sprawdziany umiejętności ruchowych z niewielkimi błędami technicznymi lub taktycznymi,
- wykonuje ćwiczenia nie zawsze zgodnie z przepisami lub zasadami obowiązującymi w konkurencjach indywidualnych lub zespołowych,
- potrafi wykonywać ćwiczenia o przeciętnym stopniu trudności,
- wykonuje zadania ruchowe efektywnie, ale zawsze mało efektywnie, np. nie trafia do bramki czy nie rzuca celnie do kosza,

-nie potrafi zastosować opanowanych umiejętności ruchowych w czasie gry właściwej lub szkolnej, stopień opanowania umiejętności ruchowych przez ucznia nie wpływa na wyniki drużyn szkolnych w zawodach i rozgrywkach różnych szczebli;

e) wiadomości (spełnia co najmniej 1 kryterium):

- zalicza sprawdziany pisemne i testy na ocenę dobrą,
- stosuje przepisy i zasady sportów indywidualnych oraz zespołowych, które były nauczane w trakcie zajęć wychowania fizycznego,
- posiada dobrą wiedzę na temat rozwoju fizycznego i motorycznego,
- wykazuje się dobrym zakresem wiedzy nt. bieżących wydarzeń sportowych w kraju i za granicą,
- ma podstawową wiedzę z edukacji zdrowotnej.

4) Ocena dostateczna

Ocenę dostateczną na półroczu lub ocenę roczną otrzymuje uczeń, który w zakresie:

a) postawy i kompetencji społecznych (spełnia co najmniej 2 kryteria):

- jest przygotowany do zajęć wychowania fizycznego, m.in. posiada odpowiedni strój sportowy, ale często mu się zdarza nie brać udziału w lekcjach z różnych

powodów,

- nie ćwiczy na lekcjach z błahych powodów zdrowotnych, rodzinnych lub osobistych,
- charakteryzuje się przeciętnym poziomem kultury osobistej,
- często używa nieodpowiednich sformułowań w kontaktach interpersonalnych z rówieśnikami w klasie oraz w stosunku do nauczyciela czy innych pracowników szkoły,

- nie współpracuje z nauczycielami wychowania fizycznego na rzecz szkolnej lub środowiskowej kultury fizycznej,

- nie bierze udziału w klasowych i szkolnych zawodach sportowych,

- nie uczęszcza na zajęcia sportowo-rekreacyjne,

- nigdy nie podejmuje indywidualnych form aktywności fizycznej w czasie wolnym;

b) systematycznego udziału i aktywności w trakcie zajęć (spełnia co najmniej 2 kryteria):

- w trakcie miesiąca aktywnie ćwiczy w co najmniej 65–74% zajęć,

- w sposób dostateczny wykonuje większość ćwiczeń w czasie lekcji,

- nie pełni funkcji lidera grupy ćwiczebnej lub kapitana drużyny,

- nie potrafi pokazywać i demonstrować umiejętności ruchowych,

- nie potrafi przeprowadzić rozgrzewki lub ćwiczeń kształtujących poprawnie pod względem merytorycznym i metodycznym,

- nie potrafi samodzielnie pod względem psychomotorycznym przygotować się do wybranego fragmentu zajęć,

- umie z pomocą nauczyciela lub współćwiczących przygotować miejsce ćwiczeń,

- często nie stosuje zasad bezpiecznej organizacji zajęć wychowania fizycznego,

- dba o stan techniczny urządzeń, przyborów i obiektów sportowych szkoły, ale aktywność ta wymaga zawsze dodatkowej interwencji wychowawczej

prowadzącego zajęcia;

c) sprawności fizycznej i rozwoju fizycznego (spełnia co najmniej 2 kryteria):

- zalicza tylko niektóre testy i próby sprawnościowe ujęte w programie nauczania,

- wykonuje określone próby sprawności fizycznej na ocenę dostateczną,

- nie poprawia lub nie uzupełnia prób sprawnościowych, w których nie uczestniczył z ważnych powodów osobistych, rodzinnych lub zdrowotnych,

- nie dokonuje oceny własnego rozwoju fizycznego,

- nie oblicza wskaźnika BMI,

- nie uzyskuje żadnego postępu w kolejnych próbach sprawnościowych, np. w ciągu roku szkolnego,

- nigdy nie podejmuje indywidualnego programu treningowego w celu poprawy wyniku w danej próbie sprawności fizycznej;

d) aktywności fizycznej (spełnia co najmniej 2 kryteria):

- zalicza wszystkie sprawdziany umiejętności ruchowych z dużymi błędami technicznymi lub taktycznymi,

- wykonuje ćwiczenia prawie zawsze niezgodnie z przepisami lub zasadami obowiązującymi w konkurencjach indywidualnych lub zespołowych,

- potrafi wykonywać ćwiczenia o niskim stopniu trudności,

- wykonuje zadania ruchowe mało efektywnie i zawsze mało efektywnie, np. nie trafia do bramki, nie rzuca celnie do kosza,

- nie potrafi zastosować opanowanych umiejętności ruchowych w czasie gry właściwej lub szkolnej,

- stopień opanowania umiejętności ruchowych przez ucznia nie wpływa na wyniki drużyn szkolnych w zawodach i rozgrywkach różnych szczebli;

e) wiadomości (spełnia co najmniej 1 kryterium):

- stosuje niektóre przepisy i zasady sportów indywidualnych oraz zespołowych, które były nauczane w trakcie zajęć wychowania fizycznego,

- posiada dostateczną wiedzę na temat rozwoju fizycznego i motorycznego,

- wykazuje się przeciętnym zakresem wiedzy nt. bieżących wydarzeń sportowych w środowisku lokalnym i kraju

5) Ocena dopuszczająca

Ocenę dopuszczającą na półroczu lub ocenę roczną otrzymuje uczeń, który w zakresie:

a) postawy i kompetencji społecznych (spełnia co najmniej 1 kryterium):

- bardzo często jest nieprzygotowany do lekcji, zapomina stroju,

- często nie ćwiczy na lekcjach z błahych powodów zdrowotnych, rodzinnych lub osobistych,

- charakteryzuje się niskim poziomem kultury osobistej,

- bardzo często używa nieodpowiednich sformułowań w kontaktach interpersonalnych z rówieśnikami w klasie oraz w stosunku do nauczyciela czy innych pracowników szkoły,
 - nie współpracuje z nauczycielami wychowania fizycznego na rzecz szkolnej lub środowiskowej kultury fizycznej,
 - nie bierze udziału w klasowych i szkolnych zawodach sportowych,
 - nie uczęszcza na zajęcia sportowo-rekreacyjne,
 - nigdy nie podejmuje indywidualnych form aktywności fizycznej w czasie wolnym;
- b) systematycznego udziału i aktywności w trakcie zajęć (spełnia co najmniej 1 kryteria):
- w trakcie miesiąca aktywnie ćwiczy w co najmniej 55-64% zajęć,
 - w sposób nieudolny wykonuje większość ćwiczeń w czasie lekcji,
 - nie pełni funkcji lidera grupy ćwiczebnej lub kapitana drużyny,
 - nie potrafi pokazywać i demonstrować umiejętności ruchowych,
 - nie potrafi przeprowadzić rozgrzewki lub ćwiczeń kształtujących poprawnie pod względem merytorycznym i metodycznym,
 - nie potrafi samodzielnie pod względem psychomotorycznym przygotować się do wybranego fragmentu zajęć,

TABELA WYMAGAŃ DYDAKTYCZNYCH

Przedmiot: historia	Klasa: 4Loi
Nauczyciel: Anna Burakowska	Poziom: podstawowy
Tygodniowy wymiar godzin wg planu: 2	Półrocze: I i II
Program nauczania: Program nauczania historii dla liceum i technikum	
Zakres materiału wraz z przybliżonym rozkładem terminów prac klasowych, sprawdzianów uzgodnionych: <ol style="list-style-type: none">1. II wojna światowa (październik)2. Polska w okresie 2 wojny (listopad)3. Polska i świat po 2 wojnie światowej (grudzień)4. Świat w drugiej połowie 20 wieku (luty)5. PRL w okresie rządów Gomułki i Gierka (marzec)6. Opozycja polityczna i stan wojenny (kwiecień)7. Polska i świat na przełomie 20 i 21 wieku (maj)	
Podręczniki obowiązkowe : Historia 4 A. Zawistowski WSiP	
Zalecane dodatkowe pomoce dydaktyczne:	

*Zespół Szkół Górniczo-Energetycznych im. S. Staszica w Koninie
rok szkolny 2024/2025*

Wymagania formalne: zeszyt,	
Formy sprawdzania wiadomości: <ul style="list-style-type: none"> – sprawdzian pisemny z zamkniętej partii materiału, zapowiadany z co najmniej tygodniowym wyprzedzeniem, może mieć formę testu, – sprawdzian z trzech ostatnich lekcji, zapowiadany lub nie, może mieć formę testu, – kartkówka może odbyć się bez zapowiadania i obejmuje ostatnią poprzedzającą jednostkę lekcyjną, może mieć formę testu, czas jej trwania jest nie dłuższy niż 15 minut, – odpowiedź ustna, – praca domowa, – aktywność i postawa na lekcji (zależnie od sytuacji stworzonych na lekcji, nie musi dotyczyć wszystkich uczniów). 	Inne źródła oceny do wyboru przez nauczyciela: <ul style="list-style-type: none"> – praca na lekcji, – udział w konkursach przedmiotowych, – udział w olimpiadach, – referaty, – wykonywanie pomocy szkolnych, – inne prace dodatkowe – do wyboru przez nauczyciela.
Uwagi o ocenianiu: <ul style="list-style-type: none"> – uczeń 2 razy w semestrze może zgłosić nieprzygotowanie do lekcji (nie dotyczy to zapowiedzianych sprawdzianów), – jeżeli z przyczyn usprawiedliwionych uczeń nie może przystąpić do sprawdzianu z całą klasą, to powinien uczynić w terminie wyznaczonym przez nauczyciela (w przeciwnym razie otrzyma ocenę niedostateczną), – w przypadku nieusprawiedliwionej nieobecności na sprawdzianie uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną, – kartkówki nie podlegają poprawie. 	

Temat lekcji	Ocena				
	dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
I. II wojna światowa					
1. Wojna obronna Polski w 1939 r.	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • wymienia i pokazuje na mapie najważniejsze bitwy wojny obronnej 1939 r.; • wyjaśnia pojęcia: blitzkrieg i wojna totalna; • wymienia przykładowe skutki walk z września i początków października 1939 r. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • wymienia cele ataku Niemiec i ZSRS na Polskę; • przedstawia bilans walk z września i początków października 1939 r.; • przedstawia udział ludności cywilnej w obronie kraju we wrześniu 1939 r. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia i ocenia rolę Stefana Starzyńskiego w obronie Warszawy oraz znaczenie obrony Westerplatte; • przedstawia działania Anglii i Francji w pierwszych tygodniach II wojny światowej; • przedstawia okoliczności 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje pozycję międzynarodową Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej; • wyjaśnia, dlaczego wojnę obronną Polski można określić jako wojnę totalną; • ocenia szanse Pola- 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia wydarzenia, które miały miejsce w okolicach jego miejscowości we wrześniu i początkach października 1939 r.; • wyjaśnia, dlaczego obrona bunkrów pod Wizną jest określana

			ataku ZSRS na Polskę	ków w wojnie obronnej 1939 r.	jako <i>polskie Termopile</i>
2. Działania wojenne w latach 1939–1941	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pokazuje na mapie tereny opanowane przez III Rzeszę i ZSRS w latach 1939–1940; • wyjaśnia pojęcie „dziwna wojna”; • wymienia przyczyny ataku III Rzeszy na ZSRS 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pokazuje na mapie tereny zaatakowane przez Włochy w latach 1940–1941; • charakteryzuje etapy bitwy o Anglię; • wyjaśnia znaczenie walk na Atlantyku dla przebiegu II wojny światowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia reakcję władz Norwegii, Danii i Francji na atak wojsk niemieckich; • wyjaśnia, dlaczego Hitler zaatakował Wielką Brytanię; • wyjaśnia, w jaki sposób sytuacja militarna Włochów wpłynęła na niemieckie plany wojenne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia reakcję ludności Norwegii, Danii i Francji na atak wojsk niemieckich; • porównuje metody stosowane w czasie zajmowania terenów przez ZSRS wobec Finlandii oraz republik bałtyckich; • wyjaśnia, co ułatwiało Hitlerowi zajmowanie terenów ZSRS, i co spowodowało jego ostateczną porażkę 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia postaci i wydarzenia, do jakich odwoływały się państwa, prowadząc kampanię propagandową w czasie pierwszych lat II wojny światowej
3. Polityka Niemiec w okupowanej Europie	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia elementy polityki III Rzeszy wobec państw okupowanych; • charakteryzuje politykę III Rzeszy wobec ludności żydowskiej; • przedstawia znaczenie konferencji w Wannsee 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia różnice w polityce niemieckiej wobec krajów okupowanych w Europie Zachodniej i Środkowo-Wschodniej; • wymienia przykłady działań ruchu oporu w Europie; • wyjaśnia, w jaki sposób władze III Rzeszy starały się włączyć władze i ludność terenów okupowanych w swoją politykę wobec ludności żydowskiej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polegał Generalny Plan Wschodni; • charakteryzuje działalność ruchu oporu w krajach europejskich; • wymienia przykłady kolaboracji z władzami niemieckimi w krajach okupowanych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co wpływało na różną politykę Niemców wobec krajów okupowanych; • wyjaśnia, dlaczego nazwisko Vidkuna Quislinga stało się synonimem kolaboracji; • wymienia inne grupy ludności, które poddały się eksterminacji i wyjaśnia, dlaczego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje trzy grupy partyzanckie działające na terenie Jugosławii: czetnicy, ustasze i komuniści; • wyjaśnia przyczyny różnic między nimi
4. Wielka koalicja i przełom na frontach	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia dokumenty, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia przykładowe 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia proces 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, które pań- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego

	<p>które były podstawą powstania wielkiej koalicji;</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przykładowe postanowienia <i>Karty atlantyckiej</i>; wymienia i pokazuje na mapie miejsca bitew, które zmieniły sytuację na frontach II wojny światowej; wymienia przykładowe postanowienia konferencji w Teheranie 	<p>postanowienia <i>Deklaracji Narodów Zjednoczonych</i>;</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia znaczenie konferencji w Teheranie; wyjaśnia, które bitwy i dlaczego miały przełomowe znaczenie dla sytuacji na frontach II wojny światowej 	<p>kształtowania się wielkiej koalicji;</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia stosunek Stanów Zjednoczonych do wojny przed ich formalnym przystąpieniem do koalicji antyhitlerowskiej; wymienia cele ekspansji japońskiej na Dalekim Wschodzie 	<p>stwa i dlaczego odgrywały największą rolę w koalicji antyhitlerowskiej;</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie <i>Lend-Lease Act</i> dla sytuacji wojennej w Europie; charakteryzuje sytuację we Włoszech po obaleniu Benito Mussoliniego 	<p>Francja nie była sygnatariuszem <i>Deklaracji Narodów Zjednoczonych</i> z 1942 r.</p>
5. Zakończenie II wojny światowej	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia i pokazuje na mapie miejsca ostatnich bitew II wojny światowej; wymienia postanowienia konferencji w Jałcie dotyczące Niemiec 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia postanowienia konferencji w Poczdamie dotyczące Niemiec; wymienia skutki II wojny światowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co przesądziło o zwycięstwie aliantów na Dalekim Wschodzie; wymienia postanowienia konferencji w Jałcie; przedstawia bilans II wojny światowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia postanowienia konferencji w Poczdamie; wyjaśnia, w jaki sposób pozycja poszczególnych państw w koalicji antyhitlerowskiej wpływała na decyzje i działania podejmowane przez koalicję 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje sposób prowadzenia działań wojennych i postęp techniczny w czasie I i II wojny światowej
II. Polska w latach II wojny światowej					
6. Polska pod okupacją niemiecką	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> pokazuje na mapie linię podziału państwa polskiego między okupantów oraz podziały ziem okupowanych przez III Rzeszę i ZSRS; wymienia przykłady polityki władz niemieckich wobec ludności polskiej na ziemiach okupowanych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady eksterminacji elit polskich na ziemiach okupowanych przez Niemców; charakteryzuje postawy Polaków wobec ludności żydowskiej w czasie II wojny światowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia cele polityki władz niemieckich wobec Polaków w Generalnym Gubernatorstwie; wyjaśnia, co wpływało na postawy Polaków wobec Żydów w czasie II wojny światowej; wyjaśnia, co to była granatowa policja 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia cele polityki władz niemieckich wobec Polaków na ziemiach wcielonych do III Rzeszy; wyjaśnia przyczyny różnic w polityce Niemiec wobec obywateli polskich na ziemiach okupowanych; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> na wybranym przykładzie przedstawia losy powstańców śląskich i ich rodzin w czasie II wojny światowej, korzystając ze źródeł pozapodręcznikowych

				<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co oznaczało przyjęcie volkslisty i jak traktowano Polaków, którzy się na niej znaleźli na ziemiach wcielonych do III Rzeszy i w Generalnym Gubernatorstwie 	
7. Ziemie polskie pod okupacją sowiecką	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia przeprowadzone na ziemiach okupowanych przez ZSRS zmiany administracyjne; • wymienia przykładowe represje wobec Polaków pod okupacją sowiecką; • wyjaśnia, co to była zbrodnia katyńska 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia sposób, w jaki doszło do włączenia Kresów Wschodnich do republik sowieckich; • przedstawia losy polskich oficerów wziętych do niewoli sowieckiej; • przedstawia schemat deportacji Polaków z Kresów Wschodnich 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia konsekwencje zmian administracyjnych przeprowadzonych na ziemiach polskich pod okupacją sowiecką; • charakteryzuje politykę władz sowieckich wobec obywateli polskich na ziemiach okupowanych 	<p>Uczeń</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego na początku władze sowieckie inaczej traktowały ludność białoruską i ukraińską niż polską i na czym to polegało; • przedstawia sytuację Polaków na Wileńszczyźnie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia losy przykładowych komunistów polskich lub Polaków sympatyzujących z komunizmem, którzy na początku wojny znaleźli się na terenach okupowanych przez ZSRS
8. Władze polskie na uchodźstwie	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia osoby pełniące funkcje państwowe na uchodźstwie; • wymienia postanowienia układu Sikorski–Majski; • wyjaśnia, co spowodowało zerwanie stosunków z ZSRS 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co to była Rada Narodowa RP • wymienia cele działań rządu polskiego na uchodźstwie; • przedstawia przykładowe wydarzenia, które wpłynęły na relacje polsko-sowieckie w czasie II wojny światowej; • przedstawia działalność Jana Karskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia okoliczności powstania polskich władz na uchodźstwie; • charakteryzuje stosunki władz londyńskich z ZSRS; • przedstawia działania polskich władz na uchodźstwie podjęte w obronie ludności żydowskiej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co wpływało na relacje polsko-radzieckie w czasie II wojny światowej; • wyjaśnia, co wpływało na pozycję międzynarodową władz polskich na uchodźstwie; ocenia, które cele udało się zrealizować władzom polskim na uchodźstwie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia losy Prezydenta Ignacego Mościckiego, ministra spraw zagranicznych Józefa Becka i marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego po internowaniu w Rumunii, korzystając ze źródeł pozapodręcznikowych
9. Polskie Państwo Podziemne	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia organy wojskowe i cywilne Polskiego Państwa Podziemnego; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia proces formowania się struktur wojskowych Polskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia działalność pionu wojskowego Polskiego Państwa Pod- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego dochodziło do zmian w strukturach wojsko- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia, jak wyglądała współpraca między organizacjami

	<ul style="list-style-type: none"> wymienia Komendantów Głównych AK; wymienia przykładowe działania pionu wojskowego Polskiego Państwa Podziemnego; wymienia przykładowe działania pionu cywilnego Polskiego Państwa Podziemnego 	<p>Państwa Podziemnego;</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia działalność małego sabotażu; wymienia Delegatów Rządu na Kraj; wymienia przykładowe oddziały zbrojne tworzone przez partie polityczne 	<p>ziemnego;</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia działalność pionu cywilnego Polskiego Państwa Podziemnego; charakteryzuje powstanie w getcie warszawskim 	<p>wych Polskiego Państwa Podziemnego;</p> <ul style="list-style-type: none"> ocenia, jakie znaczenie miała działalność Polskiego Państwa Podziemnego dla Polaków pod okupacją 	<p>żydowskimi a Polskim Państwem Podziemnym;</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje, kiedy w przeszłości Polacy stworzyli podobne struktury organizacyjne
<p>10. Polacy na frontach II wojny światowej</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia i pokazuje na mapie najważniejsze bitwy z udziałem polskich oddziałów; przedstawia rolę polskich lotników w bitwie o Anglię; wymienia armie polskie, które powstały w Związku Sowieckim 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia proces kształtowania się Polskich Sił Zbrojnych; przedstawia okoliczności tworzenia dwóch armii polskich w ZSRS; przedstawia znaczenie wybranych bitew, w których brały udział oddziały polskie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przykładowe miejsca tworzenia polskich oddziałów i wyjaśnia, dlaczego właśnie tam one powstawały; przedstawia rolę polskich okrętów w czasie II wojny światowej; przedstawia znaczenie bitew i rolę, jaką odegrały w nich oddziały polskie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje okoliczności tworzenia dwóch polskich armii w ZSRS; przedstawia szlak bojowy wybranych oddziałów polskich; ocenia wkład polskich oddziałów w działania wojenne II wojny światowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> na podstawie informacji z podręcznika i innych źródeł przedstawia stosunek mieszkańców miast europejskich do oddziałów PSZ
<p>11. Sytuacja Polski i Polaków w przełomowym okresie wojny (1942–1943)</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia polskie organizacje komunistyczne powstałe na ziemiach polskich i w ZSRS; przedstawia program polskich komunistów; wyjaśnia, co to była zbrodnia wołyńska 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia relacje polsko-ukraińskie przed i w czasie II wojny światowej; wyjaśnia podłoże zbrodni wołyńskiej; wymienia postanowienia <i>Manifestu</i> PKWN 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia cele powstania polskich organizacji komunistycznych na ziemiach polskich i w ZSRS; przedstawia proces kształtowania się władz komunistycznych na ziemiach polskich; charakteryzuje działalność polskich komunistów 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia okoliczności powstania polskich organizacji komunistycznych na ziemiach polskich i w ZSRS; przedstawia sytuację Polaków na Kresach po 1941 r.; wyjaśnia różnice między programami polskich komunistów i Rady Jedności Narodowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ocenia, jak decyzje podejmowane na konferencjach w Teheranie i Jałcie wpływały na pozycję władz londyńskich i komunistycznych ośrodków władzy na ziemiach polskich

12. Powstanie warszawskie	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> wymienia założenia akcji „Burza”; wymienia przykładowe przyczyny wybuchu powstania warszawskiego; wymienia przykładowe wydarzenia z powstania warszawskiego; wymienia przykładowe skutki powstania warszawskiego 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> wymienia przykładowe działania podjęte w ramach akcji „Burza”; przedstawia przebieg powstania warszawskiego; przedstawia stosunek wojsk niemieckich i wspierających je jednostek do powstańców i ludności cywilnej Warszawy; wymienia dowódcę powstania warszawskiego 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> przedstawia okoliczności wybuchu powstania warszawskiego; charakteryzuje stosunek ludności cywilnej do walk powstańców w Warszawie; przedstawia stosunek aliantów do powstania warszawskiego 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> ocenia szanse realizacji założeń akcji „Burza”; wyjaśnia, co wpływało na stosunek ludności cywilnej do powstania warszawskiego; wyjaśnia, co wpływało na stosunek aliantów do powstania warszawskiego; przedstawia bilans powstania warszawskiego 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> ocenia zasadność wybuchu powstania warszawskiego, przedstawiając argumenty zwolenników i przeciwników jego wybuchu
III. Polska i świat po II wojnie światowej					
13. Świat po II wojnie światowej	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> pokazuje na mapie zmiany polityczne, które nastąpiły w wyniku II wojny światowej; wymienia cele działalności Organizacji Narodów Zjednoczonych; wymienia organy ONZ; wyjaśnia, jakie treści zawiera <i>Powszechna Deklaracja Praw Człowieka</i> 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> wymienia przykładowe skutki II wojny światowej w różnych dziedzinach życia; wyjaśnia, jakie treści zawiera <i>Karta Narodów Zjednoczonych</i>; wymienia przykładowe uprawnienia organów ONZ; wymienia przykładowe organizacje afiliowane i współpracujące z ONZ 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> przedstawia straty gospodarczo-społeczne spowodowane II wojną światową; wymienia przyczyny i wskazuje kierunki migracji ludności po II wojnie światowej; wyjaśnia częściowo, co wpłynęło na polityczny układ sił na mapie Europy po II wojnie światowej 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jak doszło do powstania dwóch państw chińskich; przedstawia wpływ II wojny światowej na sztukę; wyjaśnia w pełni, co wpłynęło na polityczny układ sił na mapie Europy po II wojnie światowej 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> przedstawia różne reakcje artystów, inne niż w podręczniku, na doświadczenia II wojny światowej; wymienia przykładowe misje pokojowe ONZ, korzystając ze źródeł pozapodręcznikowych
14. Początki zimnej wojny	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia pojęcia: zimna wojna, żelazna kurtyna, NATO, Układ Warszawski; przedstawia proces powstania dwóch państw 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> przedstawia proces przejmowania władzy przez komunistów w krajach Europy Środkowo-Wschodniej na wy- 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia pojęcia: doktryna Trumana i plan Marshalla; przedstawia okoliczności powstania Sojuszu Północnoatlantyckiego (NA- 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia specyficzną sytuację Jugosławii wśród państw komunistycznych; porównuje proces 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polegała taktyka salami, korzystając ze źródeł pozapodręcznikowych

	niemieckich po II wojnie światowej	branych przykładach; <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jaką rolę miały odgrywać NATO i Układ Warszawski 	TO) i Układu Warszawskiego; <ul style="list-style-type: none"> • porównuje proces przejmowania władzy przez komunistów w krajach Europy Środkowo-Wschodniej na wybranych przykładach; • wymienia przyczyny i skutki wojny koreańskiej 	przejmowania władzy przez komunistów w krajach Europy Środkowo-Wschodniej; <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób starano się ograniczyć wpływy komunistyczne w Europie Zachodniej i Południowej 	
15. Powojenna Polska	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • pokazuje na mapie zmiany w przebiegu granicy polskiej po II wojnie światowej; • pokazuje na mapie kierunki migracji ludności na ziemiach polskich i do Polski 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia sytuację gospodarczą na ziemiach polskich po II wojnie światowej; • wymienia ośrodki emigracji polskiej po II wojnie światowej 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny zmian w przebiegu granicy polskiej po II wojnie światowej; • wyjaśnia przyczyny migracji ludności na ziemiach polskich i do Polski 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia sytuację społeczną na ziemiach polskich po II wojnie światowej; • przedstawia sytuację Polaków i władz polskich na emigracji i w ZSRS 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zmiany gospodarczo-społeczne, które zaszły po II wojnie światowej w jego regionie
16. Tworzenie podstaw władzy komunistycznej w Polsce	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia wyniki referendum z 1946 r. i wyborów do Sejmu Ustawodawczego z 1947 r.; • wymienia założenia reformy rolnej z 1944 r.; • wyjaśnia pojęcia: proces szesnastu, Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia okoliczności procesu szesnastu i powstania Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej; • wyjaśnia, na czym polegała gospodarka centralnie planowana; • przedstawia założenia planu trzyletniego 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia represje stosowane wobec ludności polskiej przez bezpiekę; • wyjaśnia, jakie były cele zmian gospodarczych wprowadzanych przez komunistów 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób komuniści umacniali swoją władzę w Polsce; • ocenia skuteczność i efektywność polityki gospodarczej władz komunistycznych w Polsce 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia polityczne względy lokalizacji Nowej Huty pod Krakowem; • wymienia inne przykłady inwestycji przemysłowych, które miały odegrać podobną rolę, korzystając ze źródeł pozapodręcznikowych
17. Niepodległościowe podziemie zbrojne	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • wymienia przykładowe organizacje polskiego podziemia niepodległościowego i ich dowódców; 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia metody walki komunistów z oddziałami podziemia niepodległościowego; 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia motywy, którymi kierowali się żołnierze kontynuujący walkę zbrojną po zakończeniu II 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia bilans działalności polskiego podziemia niepodległościowego; 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia działalność oddziału poakowskiego dowodzonego przez Antoniego

	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cele Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, z czym wiązały nadzieje na zmianę sytuacji w Polsce organizacje powstałe po rozwiązaniu Armii Krajowej 	<p>wojny światowej;</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia różne nurty ideowe wśród organizacji niepodległościowych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę określenia żołnierze wyklęci / żołnierze niezłomni 	<p>Hedę „Szarego” lub innego oddziału podziemia niepodległościowego nieopisanego w podręczniku</p>
18. Stalinizm w Polsce	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia represje aparatu bezpieczeństwa wobec społeczeństwa polskiego w okresie stalinizmu; wymienia przykładowe środki propagandowe stosowane przez komunistów; wymienia przykładowe postanowienia konstytucji PRL 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia najważniejsze postanowienia konstytucji PRL; charakteryzuje politykę gospodarczą komunistów w pierwszej połowie lat 50. XX w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje metody indoktrynacji i propagandy stosowane przez władze komunistyczne; charakteryzuje politykę władz komunistycznych wobec Kościoła katolickiego; przedstawia rolę aparatu partyjnego i aparatu bezpieczeństwa w umacnianiu władzy komunistycznej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia rolę woj-ska w umacnianiu władzy komunistycznej; ocenia, skutki polityki gospodarczej pierwszej połowy lat. 50. XX w.; wyjaśnia, co wpływało na różny stosunek społeczeństwa polskiego do władz komunistycznych w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje elementy polityki wewnętrznej komunistów polskich wzorowane na ZSRS; wskazuje różnice między sytuacją w Polsce a w krajach Bloku Wschodniego
IV. Świat w 2. połowie XX w.					
19. Europa Środkowa pod wpływem ZSRS	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przykładowe przyczyny i skutki wystąpień społecznych w krajach bloku wschodniego po śmierci Józefa Stalina (Węgry, Czechosłowacja); przedstawia reakcję władz ZSRS na wystąpienia społeczeństw w Czechosłowacji i na Węgrzech 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje proces destalinizacji w ZSRS i krajach bloku wschodniego; wyjaśnia, na czym polegała doktryna Breżniewa; wymienia przykładowe przyczyny i skutki wystąpień społecznych w NRD oraz reakcję na nie władz ZSRS 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje wystąpienia społeczeństw w bloku wschodnim po śmierci Józefa Stalina: wydarzenia w NRD, powstanie węgierskie i Praską Wiosnę; porównuje wystąpienia społeczeństw w bloku wschodnim po śmierci Józefa Stalina; wskazuje różnice w reakcji państw i społeczeństw bloku wschodniego na wystąpienia w NRD, Czecho- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia politykę zagraniczną Nikity Chruszczowa; ocenia szanse przeprowadzenia liberalnych reform w bloku wschodnim po śmierci Józefa Stalina 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia, w jaki sposób pamięć o wystąpieniach społecznych została uczczona w przestrzeni publicznej w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, korzystając ze źródeł pozapodręcznikowych

			słowacji i na Węgrzech		
20. Dekolonizacja w Azji i Afryce	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zmiany na mapie świata powstałe w wyniku procesu dekolonizacji po II wojnie światowej; • wymienia przykładowe skutki procesu dekolonizacji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia wpływ II wojny światowej na proces dekolonizacji; • przedstawia proces uzyskiwania niepodległości przez Indie; • wyjaśnia pojęcia: apartheid i neokolonializm 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia i porównuje proces dekolonizacji przeprowadzany przez Wielką Brytanię i Francję; • charakteryzuje przemiany w Republice Południowej Afryki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia stosunek mocarstw i ONZ do procesu dekolonizacji; • przedstawia bilans procesu dekolonizacji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia problemy związane z procesem dekolonizacji obecne w literaturze i filmie, korzystając ze źródeł pozapodręcznikowych
21. Konflikty na Bliskim Wschodzie	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia okoliczności powstania państwa Izrael w Palestynie; • pokazuje na mapie tereny Izraela 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pokazuje na mapie tereny sporne między Izraelem a państwami arabskimi; • przedstawia cele i charakteryzuje działalność Organizacji Wyzwolenia Palestyny 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje stosunki Izraela z państwami arabskimi; • wymienia przyczyny i skutki kolejnych wojen Izraela z państwami arabskimi 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rolę islamu w życiu politycznym w państwach bliskowschodnich; • wymienia przyczyny i skutki rewolucji islamskiej w Iranie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje współczesne relacje izraelsko-palestyńskie, korzystając ze źródeł pozapodręcznikowych
22. Rywalizacja Stanów Zjednoczonych i ZSRS	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia przykładowe przyczyny i skutki kryzysu kubańskiego; • wymienia przykładowe przyczyny i skutki kryzysu berlińskiego; • wymienia przykładowe postanowienia aktu końcowego KBWE 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia przykładowe przyczyny i skutki wojny w Wietnamie; • przedstawia inne płaszczyzny, na których dochodziło do rywalizacji między Stanami Zjednoczonymi a ZSRS 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia sytuację na Kubie na przełomie lat 50. i 60. XX w.; • przedstawia przyczyny i skutki kryzysu kubańskiego; • przedstawia przyczyny i skutki kryzysu berlińskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia przyczyny i skutki wojny w Wietnamie; • ocenia wpływ konfliktów międzynarodowych na pozycję Stanów Zjednoczonych i ZSRS 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia, w jaki sposób udział w wojnie w Wietnamie odcisnął się na społeczeństwie amerykańskim
23. Integracja europejska	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pokazuje na mapie proces rozszerzania się Wspólnot Europejskich, a potem Unii Europejskiej; • wymienia przykładowe przyczyny współpracy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia etapy i obszary integracji europejskiej; • wymienia organy Unii Europejskiej i ich przykładowe kompetencje 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny współpracy i integracji pomiędzy państwami europejskimi; • wyjaśnia, co wpłynęło na pojawienie się idei inte- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia korzyści, jakie wynikają z członkostwa w Unii Europejskiej; • ocenia zagrożenia, jakie może nieść za 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym się różnią i jakie mogą być konsekwencje różnych koncepcji jednoczenia Europy

	<p>między państwami europejskimi;</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia ojców założycieli Unii Europejskiej 		gracji europejskiej	sobą funkcjonowanie Unii Europejskiej	
24. Przemiany społeczne i kulturowe w 2. połowie XX w.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia zmiany demograficzne i społeczne w 2. połowie XX w.; charakteryzuje kulturę masową 2. połowy XX w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia nurty w muzyce, literaturze i filmie w 2. połowie XX w.; przedstawia zmiany w sztukach plastycznych w 2. połowie XX w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia konsekwencje przemian demograficznych i społecznych w 2. połowie XX w.; przedstawia zmiany w pozycji kobiety w społeczeństwie w 2. połowie XX w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia nurty filozoficzne w 2. połowie XX w.; wyjaśnia wpływ soboru watykańskiego II i pontyfikatu Jana Pawła II na przemiany w Kościele katolickim 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przykładowe filmy i dzieła literackie, które, jego zdaniem, najlepiej przedstawiają zmiany zachodzące w społeczeństwie w XX w. i uzasadnia swój wybór
V. Polska Rzeczpospolita Ludowa					
25. Postalinowska odwilż	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, kto to byli puławianie i natolińczycy; wymienia przykładowe przyczyny i skutki poznańskiego Czerwca 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia zmiany w polityce władz komunistycznych po śmierci Józefa Stalina; przedstawia okoliczności objęcia władzy przez Władysława Gomułkę 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polegała walka o władzę w łonie PZPR po śmierci Bolesława Bieruta; przedstawia przyczyny, przebieg i skutki poznańskiego Czerwca 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ocenia, w której dziedzinie zmiany wprowadzane po śmierci Józefa Stalina były najbardziej widoczne; ocenia politykę Władysława Gomułki w kontekście przemian w Polsce po śmierci Józefa Stalina 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ocenia rolę wyborów do sejmu w 1957 r. w kontekście przemian politycznych w 2. połowie lat 50. XX w., korzystając ze źródeł pozapodręcznikowych
26. Polska w czasach Władysława Gomułki	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia obchody Milenium Chrztu Polski i Tysiąclecia Państwa Polskiego; wymienia przykładowe przyczyny i skutki wydarzeń Marca 1968 r. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje sytuację gospodarczą w okresie rządów Władysława Gomułki; charakteryzuje stosunek władz komunistycznych do Kościoła katolickiego na przełomie lat 50. i 60. XX w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego zorganizowano dwa odrębne obchody rocznicy wydarczenia związanego z początkiem Polski; przedstawia rywalizację wewnątrz PZPR w latach 60. XX w.; przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wyda- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia wpływ rywalizacji wewnątrz PZPR w latach 60. XX w. na wydarzenia Marca 1968 r.; ocenia znaczenie listu biskupów polskich do biskupów niemieckich z 1965 r.; ocenia, w jakim stop- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to było poselskie koło „Znak”, i przedstawia jego działalność, korzystając ze źródeł pozapodręcznikowych

			rzeń Marca 1968 r.	niu Władysław Gomułka spełnił nadzieje Polaków związane z objęciem przez niego władzy	
27. PRL w okresie rządów Gierka	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przykładowe przyczyny i skutki wydarzeń Grudnia 1970 r.; wymienia przykładowe przyczyny i skutki wydarzeń Czerwca 1976 r. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia cele polityki gospodarczej ekipy Edwarda Gierka i podaje przykłady jej realizacji; wymienia zmiany wprowadzone do konstytucji w 1976 r. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wydarzeń Grudnia 1970 r.; przedstawia przyczyny i skutki wydarzeń Czerwca 1976 r.; charakteryzuje politykę gospodarczą ekipy Gierka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ocenia politykę gospodarczą ekipy Gierka; charakteryzuje przemiany ustrojowo-administracyjne z okresu rządów Edwarda Gierka; wyjaśnia, jakie sukcesy Polaków i dlaczego wykorzystywała propaganda lat 70. XX w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego fiat 126p stał się symbolem epoki Edwarda Gierka
28. Opozycja polityczna w latach 1976–1980	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przykładowe organizacje opozycyjne działające w Polsce w 2. połowie lat 70. XX w. (KOR, ROPCİO, WZZ); wymienia przykłady działań środowisk opozycyjnych w Polsce w 2. połowie lat 70. XX w.; wymienia przykładowe przyczyny i skutki strajków z 1980 r. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia cele działań organizacji opozycyjnych w Polsce w latach 70. XX w.; wyjaśnia, jakie znaczenie miał wybór kardynała Karola Wojtyły na papieża; przedstawia działalność NSZZ „Solidarność” 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia organizacje opozycyjne działające w Polsce w 2. połowie lat 70. XX w.; przedstawia cele działań tych organizacji; charakteryzuje działalność środowisk opozycyjnych w Polsce w 2. połowie lat 70. XX w. przedstawia przyczyny, przebieg i skutki strajków z 1980 r. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, który nurt działalności opozycyjnej władze PRL zwalczały najbardziej i dlaczego; wyjaśnia, jakie znaczenie miała pierwsza pielgrzymka papieża Jana Pawła II do Polski; przedstawia struktury NSZZ „Solidarność” 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje formułę wystąpień społecznych z lat 1970 i 1976 ze strajkami z 1980 r.
29. Czas stanu wojennego	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przykładowe ograniczenia w funkcjonowaniu społeczeństwa, jakie wprowadzono 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia relacje między władzami PRL a NSZZ „Solidarność”; przedstawia reakcję dzia- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia ograniczenia w funkcjonowaniu społeczeństwa, jakie wprowadzono w trakcie stanu wo- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ocenia, jak ograniczenia w funkcjonowaniu społeczeństwa, jakie wprowadzono 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia ocenę stanu wojennego w literaturze polskiej i filmie polskim, korzy-

	<p>dzono w trakcie stanu wojennego;</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady represji wobec działaczy opozycji i osób ją wspierających w trakcie i po zakończeniu stanu wojennego 	<p>łączy „Solidarność” na wprowadzenie stanu wojennego</p>	<p>jennego;</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia reakcję państw zachodnich na wprowadzenie w Polsce stanu wojennego; • charakteryzuje rolę Kościoła w trakcie stanu wojennego 	<p>w trakcie stanu wojennego, wpłynęły na życie codzienne obywateli;</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia legalność i zasadność wprowadzenia stanu wojennego 	<p>stając ze źródeł pozapodręcznikowych</p>
VI. Polska i świat na przełomie XX i XXI w.					
30. Kryzys w ZSRS	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia reformy przeprowadzone w ZSRS przez Michaiła Gorbaczowa; • wyjaśnia terminy: pierestrojka i głasnost 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia trudności gospodarcze ZSRS na przełomie lat 70. i 80. XX w.; • wymienia przyczyny kryzysu wewnętrznego w ZSRS; • wymienia przyczyny i skutki interwencji radzieckiej w Afganistanie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje gospodarkę ZSRS na przełomie lat 70. i 80. XX w.; • charakteryzuje politykę wewnętrzną i zagraniczną Michaiła Gorbaczowa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje konflikty narodowościowe w ZSRS; • wyjaśnia przyczyny i ocenia skutki interwencji radzieckiej w Afganistanie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia podłoże i konsekwencje konfliktów etnicznych w ZSRS w 2. połowie lat 80. i w latach 90. XX w.
31. Upadek PRL	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia problemy gospodarcze Polski w latach 80. XX w.; • wymienia zmiany ustrojowe, do których doszło w Polsce w wyniku decyzji podjętych w trakcie obrad Okrągłego Stołu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia relacje między władzą a opozycją po stanie wojennym; • wymienia zmiany, do których doszło w Polsce w wyniku decyzji podjętych w trakcie obrad Okrągłego Stołu; • wymienia kolejne zmiany ustrojowe z lat 1989–1990 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje sytuację gospodarczą w Polsce w latach 80. XX w.; • charakteryzuje obrady Okrągłego Stołu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co wpływało na zmianę stosunku władzy do opozycji; • ocenia realizację ustaleń Okrągłego Stołu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, genezę i znaczenie pojęć: wybory kontraktowe i sejm kontraktowy
32. Jesień Narodów i rozpad ZSRS	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pokazuje na mapie państwa, które powstały po 1989 r.; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje przemiany z lat 1989–1990 w NRD i Rumunii; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje sytuację w krajach bloku wschodniego w latach 70. i 80. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia proces rozpadu ZSRS; • przedstawia proces 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia proces upadku komunizmu na Węgrzech lub

	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przyczyny i etapy rozpadu ZSRS; charakteryzuje przemiany z lat 1989-1990 w Czechosłowacji 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przyczyny i skutki wojen czeczeńskich; wymienia przyczyny i etapy rozpadu Jugosławii 	<p>XX w.;</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje przemiany z lat 1989-1990 w Czechosłowacji, NRD i Rumunii 	<p>rozpadu Jugosławii;</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia konsekwencje rozpadu ZSRS i Jugosławii 	<p>w Bułgarii, korzystając ze źródeł pozapodręcznikowych</p>
33. III Rzeczpospolita	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przykładowe partie polityczne powstałe w Polsce po 1989 r.; wymienia zasady konstytucji z 1997 r.; wymienia problemy III Rzeczypospolitej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje sytuację w Polsce na początku lat 90. XX w.; charakteryzuje przemiany składu polskiego sejmu na przełomie XX i XXI w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje scenę polityczną w Polsce na początku lat 90. XX w.; wyjaśnia, co wpływało na skład polskiego sejmu na przełomie XX i XXI w.; przedstawia problemy III Rzeczypospolitej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia bilans przemian w Polsce po 1989 r.; ocenia proces lustracji i dekomunizacji przeprowadzany w Polsce po 1989 r. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia zmiany gospodarczo-społeczne, które zaszły po 1989 r. w jego regionie
34. Polska w integrującym się świecie	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> pokazuje na mapie sąsiadów Rzeczypospolitej w XXI w.; wymienia organizacje, których członkiem stała się Polska na przełomie XX i XXI w.; wymienia konsekwencje przemian gospodarczych przeprowadzonych w Polsce w latach 90. XX w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia problemy gospodarki polskiej w latach 90. XX w.; wymienia kierunki polskiej polityki zagranicznej na przełomie XX i XXI w.; wymienia porażki i sukcesy polskiej polityki zagranicznej po 1989 r. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje sytuację gospodarczą Polski w latach 90. XX w.; przedstawia proces wejścia Polski do NATO; przedstawia proces integracji Polski z Unią Europejską 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia bilans przemian gospodarczych w Polsce po 1989 r.; ocenia konsekwencje przemian gospodarczych w Polsce po 1989 r.; charakteryzuje polską politykę zagraniczną po 1989 r. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego w 1990 r. doszło do podpisania układu granicznego z RFN, mimo że RFN uznała polską granicę zachodnią w 1970 r., korzystając ze źródeł pozapodręcznikowych

TABELA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH

Przedmiot: JĘZYK NIEMIECKI	Klasa: 4LOi grupa 1 i 2
Nauczyciel: Wioletta Łusiaczyk	Poziom: podstawowy
Tygodniowy wymiar godzin wg planu: 2	Półrocze I i II
Program nauczania: Program nauczania języka niemieckiego w liceum ogólnokształcącym i technikum na podbudowie nauki w ośmioletniej szkole podstawowej. Zakres podstawowy. Wariant III.2. Anna Abramczyk. Pearson – aneksowany.	
PERFEKT 2	
KAPITEL 8 (dokończenie z klasy trzeciej) Zawody i czynności z nimi związane, popularne zawody, nowoczesne zawody, zdania dopełniowe z „dass”, cechy charakteru, pozytywne i negatywne określenia osobowości, opis swoich mocnych i słabych stron oraz charakterystyka innych osób, czasownik modalny <i>dürfen</i> , praca dorywcza, określanie pozwolenia lub zakazu, ogłoszenie o pracę, poszukiwanie pracy dla młodzieży, ciekawe miejsca w krajach niemieckojęzycznych do pracy i zwiedzania. Powtórzenie wiadomości, sprawdzian – wrzesień	
PERFEKT 3	
KAPITEL 1 Słownictwo związane z funkcjonowaniem szkoły: nazwy przedmiotów i zajęć pozalekcyjnych, rozmowy nt. planów na nowy rok szkolny, opis problemów w szkole i ich przyczyn, oferta kursów językowych, nauka języków obcych na kursach językowych, historia szkoły i jej tradycje, system szkolnictwa w Polsce i w Niemczech, propozycje dla swojej szkoły w przyszłości; gramatyka: bezokolicznik z <i>zu</i> , czas przeszły <i>Präteritum</i> ; Powtórzenie wiadomości, sprawdzian – październik	
KAPITEL 2 Wyrażenia służące opisywaniu usług i transakcji bankowych, rozmowa z pracownikiem banku, warunki założenia konta bankowego dla młodzieży, słownictwo związane z opisem obsługi bankomatu, ankieta dotycząca finansów (kieszonkowe, wydatki, oszczędzanie, zarobkowanie), słownictwo dot. kupowania i płacenia w krajach niemieckojęzycznych; gramatyka: rzeczowniki odczasownikowe, zaimki nieokreślone: <i>jeder, keiner, einige, viele, alle</i> . Powtórzenie wiadomości, sprawdzian – listopad	
KAPITEL 3 Opis różnych typów osobowości, zwroty do opisywania aktywności w mediach społecznościowych, przymiotniki opisujące wygląd i charakter osób, opis wyglądu i charakteru innych osób, nazwy wybranych ubrań i akcesoriów, opis stylu ubierania się innych i własnego, zasady ubierania się w miejscu pracy, opis zjawisk mody i elementów kultury w różnych latach; gramatyka: przymiotnik po rodzajniku nieokreślonym i zaimku dzierżawczym, czas przeszły <i>Präteritum</i> . Powtórzenie wiadomości, sprawdzian – grudzień	
KAPITEL 4 Nazwy wybranych świąt i uroczystości rodzinnych, terminy świąt kalendarzowych, formy spędzania czasu w okresie świąt, zaproszenie (redagowanie tekstu zaproszenia, przyjmowanie i odrzucanie zaproszenia), rozmowa o wyborze prezentów, czynności związane z organizacją i przebiegiem imprez, tradycje karnawałowe w Niemczech; gramatyka: okoliczniki czasu i miejsca w zdaniu, czasowniki z dopełnieniem w celowniku i bierniku. Powtórzenie wiadomości. Sprawdzian wiadomości – styczeń	
KAPITEL 5 Nazwy pomieszczeń w domu, mebli i elementów wyposażenia, opis miejsca zamieszkania, określenia miejsca i zmiany położenia sprzętów i przedmiotów, opis pokoju przed przemeblowaniem i po nim, opowiadanie o obowiązkach i problemach wynikających z posiadania zwierząt domowych, czynności związane z życiem na wsi, wady i zalety mieszkania na wsi i w mieście; gramatyka: przymiotnik po rodzajniku określonym w mianowniku i bierniku, zdania ze spójnikami <i>deshalb</i> i <i>trotzdem</i> . Powtórzenie wiadomości. Sprawdzian wiadomości – luty	
KAPITEL 6 Komunikaty i polecenia na lotnisku, zwroty związane z odprawą i kontrolą bagażu na lotnisku, wypowiedzi nt. nieudanych wyjazdów, wyrażanie niezadowolenia, irytacji, zdziwienia i rozczarowania, wyrażenia związane z opisem pobytu i życia za granicą, porównywanie różnych aspektów pobytu i życia za granicą, tekst informacyjny o Szwajcarii, prezentowanie informacji o Polsce w formie quizu; gramatyka: czasowniki z dopełnieniem przyimkowym, przymiotnik po rodzajniku określonym w celowniku. Powtórzenie wiadomości. Sprawdzian wiadomości – marzec	
KAPITEL 7 Wyrażenia do opisu zdrowego i aktywnego trybu życia, dyscypliny sportowe, sprzęt sportowy i miejsca uprawiania sportu, wywiady ze sportowcami, analiza ułotki z wypożyczalni sprzętu sportowego, wypożyczanie sprzętu sportowego, zasady bezpiecznego uprawiania sportu, opis wypadku podczas uprawiania sportu, sylwetki znanych sportowców, imprezy sportowe; gramatyka: zdania pytające zależne, forma opisowa trybu przypuszczającego <i>würde</i> + <i>Infinitiv</i> . Powtórzenie wiadomości. Sprawdzian wiadomości – marzec/kwiecień	

KAPITEL 8

Nazwy środków lokomocji, ich zalety i wady, opowiadanie o ulubionym sposobie podróżowania, uczestnictwo w różnych wydarzeniach, imprezy masowe, nazwy potraw i sposoby ich przygotowania, przepisy kulinarne, szwajcarskie specjalności, opis kraju, jego mieszkańców i turystyki, informacje o Liechtenstein, polecenie lub odradzanie odwiedzenia danego miejsca; gramatyka: tryb przypuszczający (*Konjunktiv II*) czasowników *haben* i *sein* oraz czasowników modalnych, zdania okolicznikowe przyczyny.

Powtórzenie wiadomości.

Sprawdzian wiadomości – kwiecień

UWAGA: Terminy sprawdzianów mogą ulec zmianie. Jest to uzależnione od ilości przerobionej partii materiału oraz od specyfiki zespołu klasowego, od poziomu rozwoju społeczno – emocjonalnego uczniów i od stopnia trudności danego tematu.

Podręczniki obowiązkowe: PERFEKT 2 i PERFEKT 3 (podręcznik i zeszyt ćwiczeń)

Zalecane dodatkowe pomoce dydaktyczne: Płyta cd, Gramatyka języka niemieckiego z ćwiczeniami

Zespół Szkół Górniczo-Energetycznych im. S. Staszica w Koninie
rok szkolny 2024/25

Wymagania formalne: zeszyt, podręcznik z zeszytem ćwiczeń	
Formy sprawdzania wiadomości: <ul style="list-style-type: none">- test sprawdzający poprzedzony lekcją powtórzeniową, zapowiadany z tygodniowym wyprzedzeniem,- sprawdzian leksykalny (obejmujący 1 blok tematyczny),- sprawdzian z trzech ostatnich lekcji, zapowiadany lub nie, może mieć formę testu,- kartkówka może odbyć się bez zapowiadania i obejmuje ostatnią poprzedzającą jednostkę lekcyjną, może mieć formę testu, czas jej trwania jest nie dłuższy niż 15 minut,- odpowiedź ustna,- wypowiedzi pisemne (redagowane przez ucznia na lekcji),- prace domowe,- obecność i aktywność na lekcji,- wysoka frekwencja.	Inne źródła oceny do wyboru przez nauczyciela: <ul style="list-style-type: none">- udział w konkursach przedmiotowych i kołach zainteresowań,- wykonywanie pomocy szkolnych.
Uwagi o ocenianiu: <ul style="list-style-type: none">- uczeń raz w semestrze może zgłosić nieprzygotowanie do lekcji (nie dotyczy to zapowiedzianych sprawdzianów),- jeżeli z przyczyn usprawiedliwionych uczeń nie może przystąpić do sprawdzianu z całą klasą, to powinien uczynić w terminie wyznaczonym przez nauczyciela (kolejna lekcja języka niemieckiego) - w przeciwnym razie otrzyma ocenę niedostateczną,- w przypadku nieusprawiedliwionej nieobecności na sprawdzianie uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną,- kartkówki nie podlegają poprawie,- aktywność ucznia na lekcji: 5 plusów to ocena bardzo dobra, 7 plusów to ocena celująca, 3 minusy to ocena niedostateczna.	

Szczegółowe wymagania na poszczególne oceny znajdują się w pliku pod poniższym linkiem:

<https://drive.google.com/file/d/1hCjWpw1JPXcqhkhy1YxWc4imDOdimhhA/view?usp=sharing>

TABELA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH

Przedmiot: język angielski	Klasa: IV LOI gr1
Nauczyciel: Emilia Kaliszewska	Poziom: IV.1.R
Tygodniowy wymiar godzin wg planu: 5	Półrocze I i II
Program nauczania: Program nauczania dla III etapu edukacyjnego(4-letnie liceum i 5-letnie technikum)zgodny z nową podstawą programową	
Zakres materiału wraz z przybliżonym rozkładem terminów prac klasowych, sprawdzianów uzgodnionych:	
<p>Człowiek – słownictwo (wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, uczucia i emocje, autorytety, zainteresowania, dane p:personalne), rozumienie ze sluchu (zadania zamknięte i zadania otwarte), rozumienie tekstów pisanych (zadania zamknięte i otwarte, wybór wielokrotny, tekst z lukami), znajomość środków językowych (transformacje, gramatyzacja, tekst z lukami), wypowiedź pisemna (artykuł publicystyczny), wypowiedź ustna (opis ilustracji, rozmowa z odgrywaniem roli), gramatyka (czasy terażniejsze, przeszłe i przyszłe), powtórzenie materiału, test;</p> <p>2. Miejsce zamieszkania – słownictwo (wyposażenie domu, architektura, prace domowe, wynajmowanie, kupno i sprzedaż mieszkania, przeprowadzka, sąsiedztwo), rozumienie ze sluchu (zadania zamknięte), rozumienie tekstów pisanych (zadania zamknięte i otwarte), znajomość środków językowych (transformacje, tłumaczenia, słowotwórstwo, wybór wielokrotny), wypowiedź pisemna (rozprawka wyrażająca opinię), wypowiedź ustna (opis ilustracji, wypowiedź na podstawie materiału stymulującego), gramatyka (bezkolcznik i forma ciągła), powtórzenie materiału, test;</p> <p>3. Edukacja – słownictwo (przedmioty i pomieszczenia szkolne, przybory i narzędzia edukacyjne, oceny i wymagania, zajęcia pozalekcyjne, system edukacji), rozumienie ze sluchu (zadania zamknięte i otwarte), rozumienie tekstów pisanych (zadania zamknięte i otwarte), znajomość środków językowych (transformacje, gramatyzacja, tekst z lukami), wypowiedź pisemna (rozprawka za i przeciw), wypowiedź ustna (wypowiedź na podstawie materiału stymulującego, rozmowa z odgrywaniem roli), gramatyka (czasowniki modalne), powtórzenie materiału, test;</p> <p>4. Praca – słownictwo (zawody, obowiązki, warunki zatrudnienia, kariera, miejsce pracy, rynek pracy, praca w niepełnym wymiarze godzin), rozumienie ze sluchu (zadania zamknięte), rozumienie tekstów pisanych (zadania zamknięte i otwarte), znajomość środków językowych (zadania otwarte i zamknięte), wypowiedź pisemna (list formalny – polecający), wypowiedź ustna (opis ilustracji, wypowiedź na podstawie materiału stymulującego), gramatyka (zdania względne, okolicznikowe przyczyny i skutku), powtórzenie materiału, test;</p> <p>5. Życie prywatne – słownictwo (rodzina, przyjaciele i znajomi, rutyna, czas wolny, tryby życia, uroczystości, konflikty i problemy), rozumienie ze sluchu (zadania otwarte i zamknięte), rozumienie tekstów pisanych (zadania zamknięte), znajomość środków językowych (zadania otwarte), wypowiedź pisemna (artykuł publicystyczny), wypowiedź ustna (opis ilustracji, rozmowa z odgrywaniem roli), gramatyka (zdania okolicznikowe, okolicznikowe przyzwolenia i sposobu)</p> <p>6. Żywnienie - słownictwo (produkty, lokale gastronomiczne, przygotowywanie posiłków, diety, zaburzenia odżywiania i nawyki żywieniowe), rozumienie ze sluchu (zadania zamknięte i otwarte), rozumienie tekstów pisanych (zadania otwarte i zamknięte), znajomość środków językowych (zadania zamknięte i otwarte wielokrotnego wyboru), wypowiedź pisemna (list formalny), wypowiedź ustna (wypowiedź na podstawie materiału stymulującego, opis ilustracji), gramatyka (zdania okolicznikowe celu, miejsca, wykrzyknienia, spójniki), powtórzenie materiału, test;</p> <p>7. Zakupy i usługi – słownictwo (sklepy i usługi, reklama, towary, reklamacje, prawa konsumenta, kupno i sprzedaż, banki i pieniądze, bankowość i ubezpieczenia), rozumienie ze sluchu (zadania zamknięte), rozumienie tekstów pisanych (zadania otwarte i zamknięte), znajomość środków językowych (zadania otwarte), wypowiedź pisemna (rozprawka wyrażająca opinię), wypowiedź ustna (opis ilustracji, rozmowa z odgrywaniem roli), gramatyka (przymiotniki, przysłówki, porównania), powtórzenie materiału, test;</p> <p>8. Podróżowanie i turystyka – słownictwo (środki transportu, ruch uliczny, orientacja w terenie, zawody związane z turystyką, zakwaterowanie, podróże, wypadki, bezpieczeństwo), rozumienie ze sluchu (zadania otwarte i zamknięte), rozumienie tekstów pisanych (zadania otwarte i zamknięte), znajomość środków językowych (zadania otwarte i zamknięte wielokrotnego wyboru), wypowiedź pisemna (rozprawka za i przeciw), wypowiedź ustna (wypowiedź na podstawie materiału stymulującego, opis ilustracji), gramatyka (strona bierna, forma kauzatywna), powtórzenie materiału, test;</p> <p>9. Kultura – słownictwo (dziedziny kultury, autorzy i ich dzieła, ochrona praw autorskich, tradycje i zwyczaje, media), rozumienie ze sluch hu (zadania zamknięte i otwarte), rozumienie tekstów pisanych (zadania otwarte i zamknięte), znajomość środków językowych (zadania otwarte i zamknięte), wypowiedź pisemna (rozprawka wyrażająca opinię), wypowiedź ustna (opis ilustracji, rozmowa z odgrywaniem roli), gramatyka (mowa zależna), powtórzenie materiału, test;</p> <p>10. Sport – słownictwo (dyscypliny sportu, obiekty sportowe, sprzęt sportowy, imprezy sportowe, uprawianie sportu, skutki uprawiania sportu, problemy współczesnego sportu), rozumienie ze sluchu (zadania otwarte i zamknięte), rozumienie tekstów pisanych (zadania zamknięte i otwarte), znajomość środków językowych (zadania otwarte), wypowiedź pisemna (rozprawka za i przeciw), wypowiedź ustna (wypowiedź na podstawie materiału stymulującego, opis ilustracji), gramatyka (tryby warunkowe, nierealna przeszłość), powtórzenie materiału, test;</p> <p>11. Zdrowie – słownictwo (zdrowy i niezdrowy tryb życia, ciało człowieka, zawody medyczne i medycyna, choroby, kontuzje, pierwsza pomoc, objawy chorób i metody leczenia, uzależnienia, niepełnosprawność, dobry stan zdrowia), rozumienie ze sluchu (zadania zamknięte i otwarte), rozumienie tekstów pisanych (zadania zamknięte i otwarte), znajomość środków językowych (zadania otwarte i zamknięte), wypowiedź pisemna (artykuł publicystyczny), wypowiedź ustna (opis ilustracji, rozmowa z odgrywaniem roli), gramatyka (inwersja i podkreślenie), powtórzenie materiału, test;</p> <p>12. Nauka i technika – słownictwo (odkrycia naukowe, wynalazki, ludzie nauki, korzystanie z urządzeń technicznych i technologii informacyjno – komunikacyjnej, wykorzystanie technologii), rozumienie ze sluchu (zadania zamknięte i otwarte), rozumienie tekstów pisanych (zadania zamknięte i otwarte), znajomość środków językowych (zadania otwarte), wypowiedź pisemna (list/ e-mail z zażaleniem/ reklamacją), wypowiedź ustna (wypowiedź na podstawie materiału stymulującego, rozmowa z odgrywaniem roli), gramatyka (zaimki wskazujące, dzierżawcze), powtórzenie materiału, test;</p> <p>13. Świat przyrody – słownictwo (pogoda, kłęski żywiolowe, klimat, rośliny, zwierzęta, przestrzeń kosmiczna, krajobraz, zagrożenia i ochrona środowiska, katastrofy ekologiczne), rozumienie ze sluchu (zadania otwarte i zamknięte), rozumienie tekstów pisanych (zadania zamknięte i otwarte), znajomość środków językowych (zadania otwarte), wypowiedź pisemna (list perswazyjny), wypowiedź ustna (opis ilustracji, rozmowa z odgrywaniem roli), gramatyka (rzeczowniki, przyimki miejsca, czasu i ruchu), powtórzenie materiału, test;</p> <p>14. Państwo i społeczeństwo – słownictwo (polityka, urzędy, ministerstwa i agencje rządowe, prawo, przestępczość i wymiar sprawiedliwości, problemy społeczne, ideologie, religia, gospodarka, konflikty wewnętrzne i międzynarodowe, organizacje społeczne i międzynarodowe, zjawiska społeczne i prawa człowieka), rozumienie ze sluchu (zadania zamknięte i otwarte), rozumienie tekstów pisanych (zadania zamknięte i otwarte), znajomość środków językowych (zadania otwarte), wypowiedź pisemna (rozprawka za i przeciw), wypowiedź ustna (opis ilustracji, wypowiedź na podstawie materiału stymulującego), gramatyka (rodzaje liczebników, rodzaje pytań), powtórzenie materiału, test.</p>	

Zespół Szkół Górniczo-Energetycznych im. S. Staszica w Koninie
rok szkolny 2024/25

Podręczniki obowiązkowe:

Repetytorium. Język angielski poziom podstawowy +rozszerzony. Podręcznik dla szkół ponadpodstawowych.
Express publishing

Zalecane dodatkowe pomoce dydaktyczne:

słownik

Wymagania formalne:

podręcznik

Formy sprawdzania wiadomości:

- praca klasowa poprzedzona lekcją powtórzeniową, zapowiadana z tygodniowym wyprzedzeniem,
- sprawdzian pisemny z zamkniętej partii materiału, zapowiadany z co najmniej tygodniowym wyprzedzeniem, może mieć formę testu,
- sprawdzian z trzech ostatnich lekcji, zapowiadany lub nie, może mieć formę testu,
- kartkówka może odbyć się bez zapowiadania i obejmuje ostatnią poprzedzającą jednostkę lekcyjną, może mieć formę testu, czas jej trwania jest nie dłuższy niż 15 minut,
- odpowiedź ustna,
- praca przy komputerze,
- praca domowa,
- aktywność i postawa na lekcji (zależnie od sytuacji stworzonych na lekcji, nie musi dotyczyć wszystkich uczniów).

Inne źródła oceny do wyboru przez nauczyciela:

- praca na lekcji,
- udział w konkursach przedmiotowych,
- udział w olimpiadach,
- referaty,
- wykonywanie pomocy szkolnych,
- inne prace dodatkowe – do wyboru przez nauczyciela.

Uwagi o ocenianiu:

- uczeń raz/dwa razy w semestrze może zgłosić nieprzygotowanie do lekcji (nie dotyczy to zapowiedzianych sprawdzianów),
- jeżeli z przyczyn usprawiedliwionych uczeń nie może przystąpić do sprawdzianu z całą klasą, to powinien uczynić w terminie wyznaczonym przez nauczyciela (w przeciwnym razie otrzyma ocenę niedostateczną),
- w przypadku nieusprawiedliwionej nieobecności na sprawdzianie uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną,
- kartkówki nie podlegają poprawie.

Wymagania na poszczególne oceny:

https://drive.google.com/file/d/1br6uzxZxJkxKlAMjfvESfuU4KY7A18xD/view?usp=drive_link

TABELA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH

Przedmiot: język angielski	Klasa: 4LOI gr 2
Nauczyciel: Anna Majewska	Poziom: III.1.R
Tygodniowy wymiar godzin wg planu: 5	Półroczne I i II

Program nauczania:

Program nauczania dla III etapu edukacyjnego (4-letnie liceum i 5-letnie technikum) zgodny z nową podstawą programową.

Zakres materiału wraz z przybliżonym rozkładem terminów prac klasowych, sprawdzianów uzgodnionych:

1. Praca

Słownictwo: zawody i związanie z nimi czynności, warunki pracy i zatrudnienia, rynek pracy, praca dorywcza; rozumienie tekstu słuchanego: zdania z lukami, dobieranie; rozumienie tekstu czytanego: dobieranie; znajomość środków językowych: uzupełnianie tekstu, parafraza, tłumaczenie; pisanie: wiadomość na blogu, list formalny; mówienie: rozmowa z odgrywaniem roli; gramatyka: czasowniki modalne

2. Życie rodzinne i towarzyskie

Słownictwo: etapy życia, członkowie rodziny, czynności życia codziennego, formy spędzania czasu wolego, święta i uroczystości, styl życia, konflikty i problemy; rozumienie tekstu słuchanego: tekst z lukami, odpowiedzi na pytania; rozumienie tekstu czytanego: dobieranie; znajomość środków językowych: transformacje; pisanie: list prywatny, artykuł; mówienie: rozmowa na podstawie ilustracji; gramatyka: konstrukcje czasownikowe, przedimki, rzeczowniki policzalne i niepoliczalne

3. Żywnienie

Słownictwo: artykuły spożywcze, posiłki i ich przygotowanie, lokale gastronomiczne, diet, rozumienie tekstu słuchanego: odpowiedzi na pytania, dobieranie; rozumienie tekstu czytanego: zdania z lukami; znajomość środków językowych: słowotwórstwo; pisanie: wpis na forum, rozprawka; mówienie: rozmowa z odgrywaniem roli; gramatyka: strona bierna, liczebniki, question tags

Praca klasowa: październik

4. Zakupy i usługi

Słownictwo: rodzaje sklepów i towary, sprzedawanie i kupowanie, reklama, korzystanie z usług, banki, ubezpieczenia, środki płatnicze; rozumienie tekstu słuchanego: prawda, fałsz, dobieranie; rozumienie tekstu czytanego: dobieranie, wybór wielokrotny; znajomość środków językowych: uzupełnianie tekstu, tłumaczenie; pisanie: wiadomość na blogu; mówienie: rozmowa na podstawie ilustracji; gramatyka: przyimki, konstrukcje czasownikowe

5. Podróżowanie i turystyka

Słownictwo: podróżowanie i środki transportu, informacja turystyczna, baza noclegowa, wycieczki i zwiedzanie, wypadki; rozumienie tekstu słuchanego: tekst z lukami; rozumienie tekstu czytanego: dobieranie; znajomość środków językowych: słowotwórstwo; pisanie: e-mail, list formalny; mówienie: rozmowa na podstawie ilustracji; gramatyka: przymiotniki, przysłówki, zaimki

6. Kultura

Słownictwo: dziedziny kultury, twórcy i ich dzieła, uczestnictwo w kulturze, media; rozumienie tekstu słuchanego: wybór wielokrotny, prawda, fałsz; rozumienie tekstu czytanego: dobieranie; znajomość środków językowych: uzupełnianie zdań, parafraza; pisanie: list prywatny, rozprawka; mówienie: rozmowa na podstawie materiału stymulującego; gramatyka: zdania warunkowe

7. Sport

Słownictwo: dyscypliny sportu, uprawianie sportu, sprzęt sportowy i obiekty sportowe, imprezy sportowe, sport wyczynowy, sporty ekstremalne; rozumienie tekstu słuchanego: wybór wielokrotny, dobieranie; rozumienie tekstu czytanego: dobieranie, uzupełnianie; znajomość środków językowych: mini-dialogi, słowotwórstwo; pisanie: wiadomość na blogu, artykuł; mówienie: rozmowa z odgrywaniem roli; gramatyka: mowa zależna

Praca klasowa: grudzień

8. Zdrowie

Słownictwo: samopoczucie, ciało, choroby, leczenie, zdrowy styl życia, niepełnosprawni, uzależnienia, ochrona zdrowia; rozumienie tekstu słuchanego: dobieranie, wybór wielokrotny; rozumienie tekstu czytanego: dobieranie, wybór wielokrotny; znajomość środków językowych: uzupełnianie tekstu, tłumaczenie; pisanie: list prywatny, list formalny; mówienie: rozmowa na podstawie ilustracji; gramatyka: wyrażanie życzeń i ubolewań

9. Nauka i technika

Słownictwo: dziedziny nauki i naukowcy, wynalazki i odkrycia, badanie naukowe, korzystanie z urządzeń technicznych, technologie informacyjno-komunikacyjne, awarie techniczne; rozumienie tekstu słuchanego: tekst z lukami, dobieranie; rozumienie tekstu czytanego: wybór wielokrotny, dobieranie; znajomość środków językowych: uzupełnianie tekstu, tłumaczenie; pisanie: wpis na forum, rozprawka; mówienie: rozmowa na podstawie materiału stymulującego, gramatyka: zdania podrzędnie złożone

10. Świat przyrody

Słownictwo: pogoda i klimat, świat roślin i zwierząt, krajobraz, zagrożenia środowiska naturalnego, ochrona środowiska, kłęski żywiolowe, przestrzeń kosmiczna; rozumienie tekstu słuchanego: dobieranie, wybór wielokrotny, prawda, fałsz; rozumienie tekstu czytanego: wybór wielokrotny, dobieranie; znajomość środków językowych: uzupełnianie tekstu, tłumaczenie; pisanie: list prywatny, artykuł; mówienie: rozmowa na podstawie ilustracji, gramatyka: czasowniki frazowe

11. Państwo i społeczeństwo

Słownictwo: struktura państwa i urzędy, organizacje społeczne i międzynarodowe, konflikty wewnętrzne, przestępczość, polityka społeczna, gospodarka; rozumienie tekstu słuchanego: wybór wielokrotny, dobieranie; rozumienie tekstu czytanego: dobieranie; znajomość środków językowych: mini-dialogi, układanie fragmentów zdań; pisanie: e-mail, list formalny; mówienie: rozmowa na podstawie materiału stymulującego

Praca klasowa: luty

12. Człowiek:

Słownictwo: dane osobowe, wygląd zewnętrzny, ubrania, cechy charakteru, uczucia i emocje, zainteresowania, rozumienie tekstu słuchanego: tekst z lukami, dobieranie; rozumienie tekstu czytanego: dobieranie (nagłówki, pytania do akapitów); znajomość środków językowych: uzupełnianie tekstu, tłumaczenie fragmentów zdań, mini-dialogi, parafraza zdań; pisanie: wiadomość na blogu, artykuł; mówienie: odgrywanie roli; gramatyka: czasy terażniejsze

13. Dom

Słownictwo: miejsce zamieszkania, opis domu, pomieszczeń, wyposażenie, prace w domu i ogrodzie, wynajem, kupno i sprzedaż nieruchomości, rozumienie tekstu słuchanego: dobieranie, wybór wielokrotny; rozumienie tekstu czytanego: wybór wielokrotny, znajomość środków językowych: dobieranie uzupełnianie i tłumaczenie zdań, parafraza; pisanie: e-mail, list formalny; mówienie: rozmowa na podstawie ilustracji; gramatyka: czasy przeszłe i perfect

14. Szkoła

Słownictwo: przedmioty szkolne, oceny i wymagania, życie szkolne, zajęcia pozalekcyjne, system oświaty, rozumienie tekstu słuchanego: zdania z lukami; rozumienie tekstu czytanego: dobieranie, streszczenie, znajomość środków językowych: uzupełnianie tekstu; pisanie: wiadomość na blogu, rozprawka za i przeciw; mówienie: rozmowa na podstawie materiału stymulującego, gramatyka: czasy przyszłe

Praca klasowa: kwiecień

Podręczniki obowiązkowe:

Repetytorium do szkół ponadpodstawowych, poziom podstawowy i rozszerzony, Marta Rosińska i Lynda Edwards, wyd. Macmillan

Zalecane dodatkowe pomoce dydaktyczne:

Wymagania formalne:

zeszyt
repetytorium

Formy sprawdzania wiadomości:

- praca klasowa poprzedzona lekcją powtórzeniową, zapowiadana z tygodniowym wyprzedzeniem,
- sprawdzian pisemny z zamkniętej partii materiału, zapowiadany z co najmniej tygodniowym wyprzedzeniem, może mieć formę testu,
- sprawdzian z trzech ostatnich lekcji, zapowiadany lub nie, może mieć formę testu,
- kartkówka może odbyć się bez zapowiadania i obejmuje ostatnią poprzedzającą jednostkę lekcyjną, może mieć formę testu, czas jej trwania jest nie dłuższy niż 15 minut,
- odpowiedź ustna,
- praca domowa,
- aktywność i postawa na lekcji (zależnie od sytuacji stworzonych na lekcji, nie musi dotyczyć wszystkich uczniów).

Inne źródła oceny do wyboru przez nauczyciela:

- praca na lekcji,
- udział w konkursach przedmiotowych,
- udział w olimpiadach,
- referaty,
- wykonywanie pomocy szkolnych,
- inne prace dodatkowe – do wyboru przez nauczyciela.

Uwagi o ocenianiu:

- uczeń trzy razy w semestrze może zgłosić nieprzygotowanie do lekcji (nie dotyczy to zapowiedzianych sprawdzianów),
- jeżeli z przyczyn usprawiedliwionych uczeń nie może przystąpić do sprawdzianu z całą klasą, to powinien uczynić w terminie wyznaczonym przez nauczyciela (w przeciwnym razie otrzyma ocenę niedostateczną),
- w przypadku nieusprawiedliwionej nieobecności na sprawdzianie uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną,
- kartkówki nie podlegają poprawie.

Wymagania na poszczególne oceny:

https://drive.google.com/file/d/1br6uzxZxJkxKLAMjfvESfuU4KY7A18xD/view?usp=drive_link

TABELA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH

Przedmiot: język polski	Klasa: 4 LOI
Nauczyciel: Wioletta Poturała	Poziom: podstawowy i rozszerzony
Tygodniowy wymiar godzin wg planu: 6	Półrocze I i II
Program nauczania: <i>Oblicza epok. Program nauczania języka polskiego liceum ogólnokształcące i technikum zakres podstawowy i rozszerzony</i>	
Zakres materiału wraz z przybliżonym rozkładem terminów prac klasowych, sprawdzianów uzgodnionych: Literatura wojny i okupacji – październik – listopad Literatura lat 1945-1989 grudzień – kwiecień Powtórki z epok: Biblia i literatura Greków i Rzymian – wrzesień: średniowiecze, renesans – październik; barok, oświecenie – listopad, romantyzm - grudzień, pozytywizm – styczeń, Młoda Polska, – luty, XX-lecie – marzec, nauka o języku – na bieżąco. Prace klasowe i sprawdziany – po omówieniu każdej epoki literackiej, sprawdziany po analizie lektur 2 razy w semestrze prace klasowe i sprawdzenie umiejętności czytania tekstu ze zrozumieniem. Kartkówki z treści lektur na zajęciach rozpoczynających omawianie danego utworu (lista lektur została podana uczniom na początku roku szkolnego)	
Podręczniki obowiązkowe: Adam Kalbarczyk, Dariusz Chemperek, Dariusz Trzeźniowski, <i>Oblicza epok. Język polski. Podręcznik. Liceum i technikum. Klasa 4.</i> Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A.	
Zalecane dodatkowe pomoce dydaktyczne: lektury	
Wymagania formalne: Podręcznik, lektury, zeszyty	
Formy sprawdzania wiadomości: <ul style="list-style-type: none">– praca klasowa poprzedzona lekcją powtórzeniową, zapowiadana z tygodniowym wyprzedzeniem,– sprawdzian pisemny z zamkniętej partii materiału, zapowiadany z co najmniej tygodniowym wyprzedzeniem, może mieć formę testu,– sprawdzian z trzech ostatnich lekcji, zapowiadany lub nie, może mieć formę testu,– kartkówka może odbyć się bez zapowiadania i obejmuje ostatnią poprzedzającą jednostkę lekcyjną, może mieć formę testu, czas jej trwania jest nie dłuższy niż 15 minut,– odpowiedź ustna,– praca przy komputerze,– praca domowa,– aktywność i postawa na lekcji (zależnie od sytuacji stworzonych na lekcji, nie musi dotyczyć wszystkich uczniów).	Inne źródła oceny do wyboru przez nauczyciela: <ul style="list-style-type: none">– praca na lekcji,– udział w konkursach przedmiotowych,– udział w olimpiadach,– referaty,– wykonywanie pomocy szkolnych,– inne prace dodatkowe – do wyboru przez nauczyciela.
Uwagi o ocenianiu: <ul style="list-style-type: none">– uczeń trzy razy w okresie może zgłosić nieprzygotowanie do lekcji (nie dotyczy to zapowiedzianych sprawdzianów),– jeżeli z przyczyn usprawiedliwionych uczeń nie może przystąpić do sprawdzianu z całą klasą, to powinien uczynić w terminie wyznaczonym przez nauczyciela (w przeciwnym razie otrzyma ocenę niedostateczną),– w przypadku nieusprawiedliwionej nieobecności na sprawdzianie uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną,– kartkówki nie podlegają poprawie.	
Wymagania na poszczególne oceny:	

Ogólne kryteria oceniania dla klasy IV szkoły średniej
ZAKRES PODSTAWOWY

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:
<ul style="list-style-type: none"> nie przyswoił podstawowych wiadomości i umiejętności z zakresu podstawowego; nie rozumie większości wiadomości z zakresu programu nauczania; nie umie stosować nabytej wiedzy; nie potrafi zaprezentować zdobytej wiedzy; nie utrwała zdobytej wiedzy. 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje pewne braki w opanowaniu podstawowych wiadomości i umiejętności z zakresu podstawowego; nie rozumie niektórych zagadnień materiału programowego; stosuje zdobytą wiedzę przy pomocy nauczyciela; często popełnia błędy językowe w wypowiedziach ustnych i pisemnych; ma trudności w utrwalaniu zdobytej wiedzy. 	<ul style="list-style-type: none"> opanował wiadomości i umiejętności z zakresu podstawowego; rozumie zdobytą wiedzę; stara się samodzielnie zastosować zdobytą wiedzę; popełnia nieliczne błędy językowe w wypowiedziach ustnych i pisemnych; przejawia braki w trwałym opanowaniu materiału programowego. 	<ul style="list-style-type: none"> opanował wiadomości i umiejętności z zakresu podstawowego; rozumie zdobytą wiedzę; stosuje zdobytą wiedzę; popełnia drobne usterki językowe w wypowiedziach ustnych i pisemnych; w każdej sytuacji wykazuje się dobrą znajomością zdobytej wiedzy. 	<ul style="list-style-type: none"> opanował wszystkie wiadomości i umiejętności z zakresu podstawowego; samodzielnie interpretuje posiadane wiadomości; swobodnie stosuje zdobytą wiedzę; wdrożony do autokorekty stara się nie popełniać błędów językowych w swoich wypowiedziach ustnych i pisemnych; swobodnie operuje wiedzą z zakresu podstawowego. 	<ul style="list-style-type: none"> biegle opanował wszystkie wiadomości i umiejętności z zakresu podstawowego podstawy programowej lub dodatkowo przyswoił wiadomości wykraczające poza zakres programu nauczania; interpretuje zdobytą wiedzę w sposób samodzielny i oryginalny; twórczo wykorzystuje zdobyte wiadomości w sytuacjach problemowych; prezentuje wie-

					<p>dzę, posługując się precyzyjnym językiem i bogatym słownictwem;</p> <ul style="list-style-type: none"> • swobodnie operuje wiedzą pochodzącą z różnych źródeł.
<p>Szczegółowe kryteria oceniania dla klasy IV szkoły średniej ZAKRES PODSTAWOWY</p> <p>Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który nie spełnia kryteriów na ocenę dopuszczającą.</p>					
Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:	
<p>I. Kształcenie literackie i kulturowe. Czytanie utworów literackich</p>					
<ul style="list-style-type: none"> • rozumie podstawy podziału literatury na epoki; • wymienia epoki literackie w porządku chronologicznym od starożytności do współczesności; • z pomocą nauczyciela sytuuje utwory literackie w poszczególnych okre- 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie podstawy podziału literatury na epoki: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura współczesna; • wymienia epoki literackie 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie podział literatury na epoki: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura współczesna; • wymienia epoki literackie 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie podział literatury na epoki i procesy z tym związane; • wymienia epoki literackie w porządku chronologicznym od starożytności do współczesności; • sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach, w szczególności w 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje teksty z podstawy programowej na poziomie dosłownym, przenośnym i symbolicznym; • rozumie podział literatury na epoki i procesy z tym związane; • wymienia epoki literackie w porządku chronologicznym od starożytności do 	

<p>sach, zwłaszcza we współczesności;</p> <ul style="list-style-type: none"> • na ogół trafnie rozpoznaje konwencje literackie: realistyczną i fantastyczną; • rozróżnia podstawowe gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i częściowo gatunki synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej (np. sonet) oraz odmiany powieści i dramatu; • rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz niektóre środki znaczeniowe, leksykalne (np. frazeologizmy), składniowe (np. wyliczenie), i wersyfikacyjne (np. przerzutnię); • przy pomocy nauczyciela interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego; • na ogół trafnie rozpoznaje 	<p>w porządku chronologicznym od starożytności do współczesności;</p> <ul style="list-style-type: none"> • sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach, zwłaszcza we współczesności; • rozpoznaje konwencje literackie: realistyczną, fantastyczną, symboliczną; • poprawnie rozróżnia podstawowe gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i częściowo gatunki synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej (np. sonet) oraz odmiany powieści, np.: powieść inicjacyjną, powieść detektywistyczną, powieść autobiograficzną, antyutopię, parabolę, science fiction, a także dramat otwarty, odę, psalm, opowiadania satyryczno-groteskowe; • rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej 	<p>w porządku chronologicznym od starożytności do współczesności;</p> <ul style="list-style-type: none"> • sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach, w szczególności w romantyzmie, dwudziestolecium międzywojennym, w literaturze wojny i okupacji, literaturze współczesnej; używa też terminów: „sorealizm”, „powojenna literatura emigracyjna”, „literatura urodzona po 1960 roku”, „poezja Nowej Fali”, „neoklasycyzm”; • rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (realistyczną, fantastyczną, symboliczną, groteskową); • rozumie pojęcie genologii; rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej (np. sonet) oraz odmiany powieści, np.: powieść 	<p>romantyzmie, dwudziestolecium międzywojennym, w literaturze wojny i okupacji i w literaturze współczesnej (dotyczy nawiązań i kontekstów); używa też terminów: „sorealizm”, „powojenna literatura emigracyjna”, „literatura urodzona po 1960 roku”, „poezja Nowej Fali”, „neoklasycyzm”;</p> <ul style="list-style-type: none"> • właściwie rozpoznaje konwencje literackie i precyzyjnie określa ich cechy w utworach (realistyczną, fantastyczną, symboliczną, groteskową); • rozumie pojęcie genologii; rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole (np. sonet) oraz odmiany powieści, np.: powieść inicjacyjną, powieść detektywistyczną, antyutopię, parabolę, science fiction, a także 	<p>współczesności;</p> <ul style="list-style-type: none"> • trafnie sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach, w szczególności w romantyzmie, dwudziestolecium międzywojennym, w literaturze wojny i okupacji i w literaturze współczesnej oraz pozostałych okresów (dotyczy nawiązań i kontekstów); używa też terminów: „sorealizm”, „powojenna literatura emigracyjna”, „literatura urodzona po 1960 roku”, „poezja Nowej Fali”, „neoklasycyzm”; • właściwie rozpoznaje konwencje literackie i precyzyjnie określa ich cechy w utworach (realistyczną, fantastyczną, symboliczną, groteskową); • rozumie pojęcie genologii; rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej (np. sonet) oraz odmiany powieści, np.: powieść inicjacyjną, powieść detektywistyczną,
--	--	--	--	--

<p>w tekstach literackich: komizm, humor, tragizm, patos;</p> <ul style="list-style-type: none"> • na poziomie ogólnym rozumie pojęcie groteski; • zna i przy pomocy nauczyciela rozumie treść utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu podstawowego (wybrane wiersze następujących poetów: Stanisław Baliński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego; Kazimierz Wierzyński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego; Czesław Miłosz, wybrane wiersze, w tym z tomu <i>Ocalenie</i>, oraz <i>Traktat moralny</i> [fragm.]; Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski, Jarosław Marek Rymkiewicz, Wisława Szymborska, Zbigniew Herbert, wybrane wiersze, w tym z tomów <i>Pan Cogito</i> oraz <i>Raport z obłąkanego miasta</i>, Halina Poświatowska, Stanisław Barańczak, Jan Palkowski, Wojciech Wencel; Albert Camus, <i>Dżuma</i>, 	<p>oraz środki znaczeniowe (np. peryfrazę), leksykalne (np. frazeologizmy), składniowe (np. powtórzenie, wyliczenie), wersyfikacyjne (np. przerzutnię); próbuje określić ich funkcje w utworze literackim;</p> <ul style="list-style-type: none"> • interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego; • rozpoznaje w tekstach literackich: ironię, komizm, tragizm, humor, patos; • rozumie pojęcie groteski i potrafi wymienić jej cechy; rozpoznaje ją w tekstach omawianej epoki; • wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu podstawowego (wybrane wiersze następujących poetów: Stanisław Baliński, wybrane wiersze z okresu emigra- 	<p>inicjacyjną, powieść detektywistyczną, powieść autobiograficzną, antyutopię, parabolę, science fiction, a także dramat otwarty, odę, psalm, opowiadania satyryczno-groteskowe;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe (np. peryfrazę, hiperbolę); leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe (anaforę, paralelizm, wyliczenie); wersyfikacyjne (w tym przerzutnię); określa ich funkcje; • interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego; • rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście; rozumie ich wartościujący charakter; 	<p>dramat otwarty, odę, psalm, opowiadania satyryczno-groteskowe; wymienia ich cechy gatunkowe;</p> <ul style="list-style-type: none"> • trafnie rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje (np.: ożywienie obrazu poetyckiego); wie, co jest dominantą stylistyczną ukształtowania danego utworu; • samodzielnie i wnikliwie interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego; • rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje 	<p>powieść autobiograficzną, antyutopię, parabolę, science fiction, a także dramat otwarty, odę, psalm, opowiadania satyryczno-groteskowe; trafnie i szybko wymienia ich cechy gatunkowe</p> <ul style="list-style-type: none"> • trafnie rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje; (np.: ożywienie obrazu poetyckiego); wie, co jest dominantą stylistyczną ukształtowania danego utworu, przedstawia dowody na poparcie swojego stanowiska; • samodzielnie i wnikliwie interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego; • trafnie rozpoznaje
---	---	--	---	--

<p>George Orwell, <i>Rok 1984</i>, Józef Mackiewicz, <i>Droga donikąd</i> [fragm.]; Sławomir Mrożek, <i>Tango</i>, Marek Nowakowski, <i>Raport o stanie wojennym</i> [wybrane opowiadanie]; <i>Góra „Edek”</i> [z tomu <i>Prawo prerii</i>]; Jacek Dukaj, <i>Katedra</i> [z tomu <i>W kraju niewiernych</i>]; Antoni Libera, <i>Madame</i>, Andrzej Stasiuk, <i>Miejsce</i> [z tomu <i>Opowieści galicyjskie</i>]; Olga Tokarczuk, <i>Profesor Andrews w Warszawie</i> [z tomu <i>Gra na wielu bębenkach</i>]; Ryszard Kapuściński, <i>Podróże z Herodotem</i> [fragm.]; wybrane utwory okresu stanu wojennego; powojenna piosenka literacka – wybrane utwory Jacka Kaczmarskiego, Wojciecha Młynarskiego, Agnieszki Osieckiej oraz wybrane teksty Kabaretu Starszych Panów, a także utwory w wykonaniu Ewy Demarczyk);</p> <ul style="list-style-type: none"> • na poziomie ogólnym rozpoznaje tematykę i problematykę omawianych tekstów literatury 	<p>cyjnego; Kazimierz Wierzyński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego; Czesław Miłosz, wybrane wiersze, w tym z tomu <i>Ocalenie</i>, oraz <i>Traktat moralny</i> [fragm.]; Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski, Jarosław Marek Rymkiewicz, Wisława Szymborska, Zbigniew Herbert, wybrane wiersze, w tym z tomów <i>Pan Cogito</i> oraz <i>Raport z obłąkanego miasta</i>, Halina Poświatowska, Stanisław Barańczak, Jan Polkowski, Wojciech Wencel; Albert Camus, <i>Dżuma</i>, George Orwell, <i>Rok 1984</i>, Józef Mackiewicz, <i>Droga donikąd</i> [fragm.]; Sławomir Mrożek, <i>Tango</i>, Marek Nowakowski, <i>Raport o stanie wojennym</i> [wybrane opowiadanie]; <i>Góra „Edek”</i> [z tomu <i>Prawo prerii</i>]; Jacek Dukaj, <i>Katedra</i> [z tomu <i>W kraju niewiernych</i>]; Antoni Libera, <i>Madame</i>, Andrzej Stasiuk, <i>Miejsce</i> [z tomu <i>Opowieści galicyjskie</i>];</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcie groteski i potrafi wymienić jej cechy (m.in.: zerwanie z realizmem, wprowadzenie absurdalnych sytuacji i zdarzeń, naruszenie zasad logiki i prawdopodobieństwa; łączenie przeciwieństw w organizacji świata przedstawionego, stosowanie deformacji, wyolbrzymienia, parodii); rozpoznaje ją w tekstach omawianej epoki (np. w <i>Kartotece</i>, <i>Tangu</i>) oraz w tekstach będących nawiązaniem; • wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu podstawowego (wybrane wiersze następujących poetów: Stanisław Baliński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego; Kazimierz Wierzyński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego; Czesław Miłosz, wybrane wiersze, 	<p>w tekście i rozumie wartościujący charakter; omawia użycie ironii;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcie groteski i potrafi wymienić jej cechy; rozpoznaje ją w tekstach omawianej epoki oraz w tekstach będących nawiązaniem; określa jej artystyczny i wartościujący charakter; • wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu podstawowego (wybrane wiersze następujących poetów: Stanisław Baliński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego; Kazimierz Wierzyński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego; Czesław Miłosz, wybrane wiersze, w tym z tomu <i>Ocalenie</i>, oraz <i>Traktat moralny</i> [fragm.]; Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski, Jarosław Marek Rymkiewicz, Wisława Szymborska, Zbigniew 	<p>w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter; omawia, interpretuje ich użycie, stawia hipotezy;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcie groteski i potrafi wymienić jej cechy; rozpoznaje ją w tekstach omawianej epoki oraz tekstach będących nawiązaniem; określa jej artystyczny i wartościujący charakter; • wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu podstawowego (wybrane wiersze następujących poetów: Stanisław Baliński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego; Kazimierz Wierzyński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego; Czesław Miłosz, wybrane wiersze, w tym z tomu <i>Ocalenie</i>, oraz <i>Traktat moralny</i>
--	--	--	---	---

<p>współczesnej;</p> <ul style="list-style-type: none"> • na poziomie ogólnym i przy pomocy nauczyciela rozpoznaje sposoby kreowania w utworze literackim: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; • rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i topoty (np.: problematyka egzystencjalna, jednostka a społeczeństwo, samotna jednostka wobec opresyjnego systemu, Polacy w czasie niewoli i w czasie wolności, proces degradacji psychicznej człowieka, historia w życiu narodu, codzienność, zwyczajność, motyw artysty, rola poety i poezji, postawa twórcza, motywy apokaliptyczne, Eros i Tanatos, motyw tańca, motyw labiryntu, wędrówki, <i>theatrum mundi</i>, motyw przemijania i pamięci; motywy literatury 	<p>Olga Tokarczuk, <i>Profesor Andrews w Warszawie</i> [z tomu <i>Gra na wielu bębenkach</i>]; Ryszard Kapuściński, <i>Podróże z Herodotem</i> [fragm.]; wybrane utwory okresu stanu wojennego; powojenna piosenka literacka – wybrane utwory Jacka Kaczmarskiego, Wojciecha Młynarskiego, Agnieszki Osieckiej oraz wybrane teksty Kabaretu Starszych Panów, a także utwory w wykonaniu Ewy Demarczyk);</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje tematykę i problematykę omawianych tekstów oraz jej związek z programami i ideami epoki literackiej; • rozpoznaje sposoby kreowania w utworze literackim: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; podejmuje próbę ich interpretacji i wartościowania; 	<p>w tym z tomu <i>Ocalenie</i>, oraz <i>Traktat moralny</i> [fragm.]; Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski, Jarosław Marek Rymkiewicz, Wisława Szymborska, Zbigniew Herbert, wybrane wiersze, w tym z tomów <i>Pan Cogito</i> oraz <i>Raport z oblężonego miasta</i>, Halina Poświatowska, Stanisław Barańczak, Jan Polkowski, Wojciech Wencel; Albert Camus, <i>Dżuma</i>, George Orwell, <i>Rok 1984</i>, Józef Mackiewicz, <i>Droga donikąd</i> [fragm.]; Sławomir Mrożek, <i>Tango</i>, Marek Nowakowski, <i>Raport o stanie wojennym</i> [wybrane opowiadanie]; <i>Górz „Edek”</i> [z tomu <i>Prawo prerii</i>]; Jacek Dukaj, <i>Katedra</i> [z tomu <i>W kraju niewiernych</i>]; Antoni Libera, <i>Madame</i>, Andrzej Stasiuk, <i>Miejsce</i> [z tomu <i>Opowieści galicyjskie</i>]; Olga Tokarczuk, <i>Profesor Andrews w Warszawie</i> [z tomu <i>Gra na wielu bębenkach</i>]; Ryszard Kapuściński, <i>Podróże z Herodotem</i> [fragm.]; wybrane utwory okresu stanu wojennego; powojenna piosenka literacka – wybrane utwory Jacka Kaczmarskiego,</p>	<p>Herbert, wybrane wiersze, w tym z tomów <i>Pan Cogito</i> oraz <i>Raport z oblężonego miasta</i>, Halina Poświatowska, Stanisław Barańczak, Jan Polkowski, Wojciech Wencel; Albert Camus, <i>Dżuma</i>, George Orwell, <i>Rok 1984</i>, Józef Mackiewicz, <i>Droga donikąd</i> [fragm.]; Sławomir Mrożek, <i>Tango</i>, Marek Nowakowski, <i>Raport o stanie wojennym</i> [wybrane opowiadanie]; <i>Górz „Edek”</i> [z tomu <i>Prawo prerii</i>]; Jacek Dukaj, <i>Katedra</i> [z tomu <i>W kraju niewiernych</i>]; Antoni Libera, <i>Madame</i>, Andrzej Stasiuk, <i>Miejsce</i> [z tomu <i>Opowieści galicyjskie</i>]; Olga Tokarczuk, <i>Profesor Andrews w Warszawie</i> [z tomu <i>Gra na wielu bębenkach</i>]; Ryszard Kapuściński, <i>Podróże z Herodotem</i> [fragm.]; wybrane utwory okresu stanu wojennego; powojenna piosenka literacka – wy-</p>	<p>[fragm.]; Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski, Jarosław Marek Rymkiewicz, Wisława Szymborska, Zbigniew Herbert, wybrane wiersze, w tym z tomów <i>Pan Cogito</i> oraz <i>Raport z oblężonego miasta</i>, Halina Poświatowska, Stanisław Barańczak, Jan Polkowski, Wojciech Wencel; Albert Camus, <i>Dżuma</i>, George Orwell, <i>Rok 1984</i>, Józef Mackiewicz, <i>Droga donikąd</i> [fragm.]; Sławomir Mrożek, <i>Tango</i>, Marek Nowakowski, <i>Raport o stanie wojennym</i> [wybrane opowiadanie]; <i>Górz „Edek”</i> [z tomu <i>Prawo prerii</i>]; Jacek Dukaj, <i>Katedra</i> [z tomu <i>W kraju niewiernych</i>]; Antoni Libera, <i>Madame</i>, Andrzej Stasiuk, <i>Miejsce</i> [z tomu <i>Opowieści galicyjskie</i>]; Olga Tokarczuk, <i>Profesor Andrews w Warszawie</i> [z tomu <i>Gra na wielu bębenkach</i>]; Ryszard Kapuściński, <i>Podróże z Herodotem</i> [fragm.]; wybrane utwory okresu stanu wojennego; powojenna piosenka literacka – wy-</p>
--	---	--	--	--

<p>emigracyjnej);</p> <ul style="list-style-type: none"> • z pomocą nauczyciela odwołuje się do wybranych tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: <i>Dziadów</i> cz. II oraz <i>Pana Tadeusza</i> Adama Mickiewicza; • podejmuje próbę porównywania utworów literackich lub ich fragmentów; • przedstawia z pomocą nauczyciela propozycję odczytania utworu na poziomie dosłownym; • z pomocą nauczyciela wykorzystuje w interpretacji utworów literackich kontekst historycznoliteracki i biograficzny; • rozpoznaje obecne w utworach literackich wybrane wartości uniwersalne, np. platońską triadę: dobro, piękno, prawdę; miłość, wolność, rodzinę; i narodowe, np. tradycję. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy (np.: problematyka egzystencjalna, jednostka a społeczeństwo, samotna jednostka wobec opresyjnego systemu, Polacy w czasie niewoli i w czasie wolności, proces degradacji psychicznej człowieka, historia w życiu narodu, codzienność, zwyczajność, motyw artysty, rola poety i poezji, postawa twórcza, motywy apokaliptyczne, Eros i Tanatos, motyw tańca, motyw labiryntu, wędrówki, <i>theatrum mundi</i>, motyw przemijania i pamięci; motywy literatury emigracyjnej); • potrafi odwołać się do wiedzy o tekstach poznanych w szkole podstawowej, w tym: <i>Dziadów</i> cz. II oraz <i>Pana Tadeusza</i> Adama Mickiewicza; • porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje 	<p>szard Kapuściński, <i>Podróż z Herodotem</i> [fragm.]; wybrane utwory okresu stanu wojennego; powojenna piosenka literacka – wybrane utwory Jacka Kaczmarskiego, Wojciecha Młynarskiego, Agnieszki Osieckiej oraz wybrane teksty Kabaretu Starszych Panów, a także utwory w wykonaniu Ewy Demarczyk);</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje tematykę i problematykę omawianych tekstów oraz jej związek z programami i ideami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi (np.: żelazna kurtyna, zimna wojna, odwilż, mała stabilizacja, wybór Karola Wojtyły na papieża, „Solidarność”, stan wojenny, obrady Okrągłego Stołu; egzystencjalizm, psychoanaliza społeczna, personalizm, postmodernizm; temat rozliczeń z wydarzeniami wojny 	<p>Wojciecha Młynarskiego, Agnieszki Osieckiej oraz wybrane teksty Kabaretu Starszych Panów, a także utwory w wykonaniu Ewy Demarczyk);</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje tematykę i problematykę omawianych tekstów oraz jej związek z programami i ideami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi (np.: żelazna kurtyna, zimna wojna, odwilż, mała stabilizacja, wybór Karola Wojtyły na papieża, „Solidarność”, stan wojenny, obrady Okrągłego Stołu; egzystencjalizm, psychoanaliza społeczna, personalizm, postmodernizm; temat rozliczeń z wydarzeniami wojny w literaturze niemieckiej, francuskiej, obecne po wojnie mechanizmy totalitarne oparte na propagandzie i cenzurze – w literaturze angielskiej, silny wpływ ideologiczny 	<p>brane utwory Jacka Kaczmarskiego, Wojciecha Młynarskiego, Agnieszki Osieckiej oraz wybrane teksty Kabaretu Starszych Panów, a także utwory w wykonaniu Ewy Demarczyk);</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje tematykę i problematykę omawianych tekstów oraz jej związek z programami i ideami epoki literackiej; zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi (np.: żelazna kurtyna, zimna wojna, odwilż, mała stabilizacja, wybór Karola Wojtyły na papieża, „Solidarność”, stan wojenny, obrady Okrągłego Stołu; egzystencjalizm, psychoanaliza społeczna, personalizm, postmodernizm; temat rozliczeń z wydarzeniami wojny w literaturze niemieckiej, francuskiej, obecne po wojnie mechanizmy totalitarne oparte na propagandzie i cenzurze – w literatu-
--	--	---	--	--

	<p>i nawiązania w porównywanych utworach;</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia propozycję odczytania utworu na poziomie dosłownym; • wykorzystuje w interpretacji utworów literackich kontekst historycznoliteracki, biograficzny, kulturowy; • rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne, np. platońską triadę: dobro, piękno, prawdę; miłość, wolność, odwagę, altruizm, odpowiedzialność, tolerancję, szacunek; rodzinę, i narodowe, np. tradycję, patriotyzm. 	<p>w literaturze niemieckiej, francuskiej, obecne po wojnie mechanizmy totalitarne oparte na propagandzie i cenzurze – w literaturze angielskiej, silny wpływ ideologiczny na literaturę radziecką, pokolenie '56, kaskaderzy literatury, pokolenie '68, nowomowa, drugi obieg wydawniczy; realizm socjalistyczny, pop-art, akcjonizm, konceptualizm, hiperrealizm; teatr eksperymentalny, musical, Nowa Fala; muzyka dodekafoniczna, punktualizm, muzyka konkretna, minimalizm, muzyka popularna; polska szkoła filmowa, kino moralnego niepokoju; folklor, jazz); poddaje ją refleksji;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje sposoby kreowania w utworze literackim: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje (np. występują różne typy bohatera: 	<p>na literaturę radziecką, pokolenie '56, kaskaderzy literatury, pokolenie '68, nowomowa, drugi obieg wydawniczy; realizm socjalistyczny, pop-art, akcjonizm, konceptualizm, hiperrealizm; teatr eksperymentalny, musical, Nowa Fala; muzyka dodekafoniczna, punktualizm, muzyka konkretna, minimalizm, muzyka popularna; polska szkoła filmowa, kino moralnego niepokoju; folklor, jazz); poddaje ją refleksji;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje sposoby kreowania w utworze literackim: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje (np. występują różne typy bohatera: bohater-narrator, bohater-everyman, bohater-przedstawiciel pokolenia, antybohater; sposób przedstawienia postaci umożliwia ukazanie różnych postaw oraz sytuacji 	<p>rze angielskiej, silny wpływ ideologiczny na literaturę radziecką, pokolenie '56, kaskaderzy literatury, pokolenie '68, nowomowa, drugi obieg wydawniczy; realizm socjalistyczny, pop-art, akcjonizm, konceptualizm, hiperrealizm; teatr eksperymentalny, musical, Nowa Fala; muzyka dodekafoniczna, punktualizm, muzyka konkretna, minimalizm, muzyka popularna; polska szkoła filmowa, kino moralnego niepokoju; folklor, jazz); poddaje ją refleksji;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje sposoby kreowania w utworze literackim: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje (np. występują różne typy bohatera: bohater-narrator, bohater-everyman, bohater-przedstawiciel pokolenia, antybohater; sposób przedstawienia postaci umożliwia ukazanie różnych postaw oraz sytuacji egzy-
--	--	--	---	---

		<p>bohater-narrator, bohater-everyman, bohater-przedstawiciel pokolenia, antybohater; sposób przedstawienia postaci umożliwia ukazanie różnych postaw oraz sytuacji egzystencjalnych, dopuszczenie przez narratora głosu innych bohaterów podkreśla dążenie do obiektywizmu swojej relacji i nadaje narracji dramatyizmu, istotny jest wpływ wojennych/ emigracyjnych przeżyć osoby mówiącej na postrzeganie przez nią świata wartości, na ich człowieczeństwo)</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy (np.: problematyka egzystencjalna, jednostka a społeczeństwo, samotna jednostka wobec opresyjnego systemu, Polacy w czasie niewoli i w czasie wolności, proces degradacji psychicznej człowieka, historia w życiu narodu, codzienność, 	<p>egzystencjalnych, dopuszczenie przez narratora głosu innych bohaterów podkreśla dążenie do obiektywizmu swojej relacji i nadaje narracji dramatyizmu, istotny jest wpływ wojennych/ emigracyjnych przeżyć osoby mówiącej na postrzeganie przez nią świata wartości, na ich człowieczeństwo)</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy (np.: problematyka egzystencjalna, jednostka a społeczeństwo, samotna jednostka wobec opresyjnego systemu, Polacy w czasie niewoli i w czasie wolności, proces degradacji psychicznej człowieka, historia w życiu narodu, codzienność, zwyczajność, motyw artysty, rola poety i poezji, postawa twórcza, motywy apokaliptyczne, Eros i Tanatos, motyw tańca, motyw labiryntu, wędrówki, <i>theatrum mundi</i>, 	<p>stencjalnych, dopuszczenie przez narratora głosu innych bohaterów podkreśla dążenie do obiektywizmu swojej relacji i nadaje narracji dramatyizmu, istotny jest wpływ wojennych/ emigracyjnych przeżyć osoby mówiącej na postrzeganie przez nią świata wartości, na ich człowieczeństwo)</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy (np.: problematyka egzystencjalna, jednostka a społeczeństwo, samotna jednostka wobec opresyjnego systemu, Polacy w czasie niewoli i w czasie wolności, proces degradacji psychicznej człowieka, historia w życiu narodu, codzienność, zwyczajność, motyw artysty, rola poety i poezji, postawa twórcza, motywy apokaliptyczne, Eros i Tanatos, motyw tańca, motyw labiryntu, wędrówki, <i>theatrum mundi</i>, motyw przemijania i pamięci; motywy literatu-
--	--	--	---	---

		<p>zwyczajność, motyw artysty, rola poety i poezji, postawa twórcza, motywy apokaliptyczne, Eros i Tanatos, motyw tańca, motyw labiryntu, wędrówki, <i>theatrum mundi</i>, motyw przemijania i pamięci; motywy literatury emigracyjnej); oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych (np. postać Hioba) i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;</p> <ul style="list-style-type: none">• w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: do <i>Dziadów</i> cz. II oraz <i>Pana Tadeusza</i> Adama Mickiewicza;• porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;	<p>motyw przemijania i pamięci; motywy literatury emigracyjnej); oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych (np. postać Hioba) i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;</p> <ul style="list-style-type: none">• w interpretacji utworów literackich często i poprawnie odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: do <i>Dziadów</i> cz. II oraz <i>Pana Tadeusza</i> Adama Mickiewicza;• konstruktywnie porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;• przedstawia własną, oryginalną i rzeczową propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na	<p>ry emigracyjnej); oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych (np. postać Hioba) i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;</p> <ul style="list-style-type: none">• w interpretacji utworów literackich często i poprawnie odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: do <i>Dziadów</i> cz. II oraz <i>Pana Tadeusza</i> Adama Mickiewicza;• konstruktywnie porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;• przedstawia własną, oryginalną i rzeczową propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej; odwołuje się do własnych
--	--	--	--	--

		<ul style="list-style-type: none">• przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;• wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny, społeczny;• rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne, np. platońską triadę: dobro, piękno, prawdę; miłość, wolność, odwagę, altruizm, odpowiedzialność, tolerancję, szacunek; rodzinę; i narodowe, np.: symbole narodowe, tradycję narodową, patriotyzm, tożsamość; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania	<ul style="list-style-type: none">poparcie jego propozycji interpretacyjnej; odwołuje się do własnych doświadczeń i obserwacji oraz wybranych tekstów kultury;• wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny, społeczny i inne• trafnie rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne, np. platońską triadę: dobro, piękno, prawdę; miłość, wolność, odwagę, altruizm, odpowiedzialność, tolerancję, szacunek; rodzinę; i narodowe, np.: symbole narodowe, tradycję narodową, patriotyzm, tożsamość; określa dokładnie ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego	<ul style="list-style-type: none">doświadczeń i obserwacji oraz wybranych tekstów kultury;• wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny, społeczny i inne• trafnie rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne, np. platońską triadę: dobro, piękno, prawdę; miłość, wolność, odwagę, altruizm, odpowiedzialność, tolerancję, szacunek; rodzinę; i narodowe, np.: symbole narodowe, tradycję narodową, patriotyzm, tożsamość; określa dokładnie ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości; wie, co to etyka Camusa, a także Herbertowska etyka heroiczna i kodeks Pana Cogito oraz moralna od-
--	--	---	--	--

		wania własnego systemu wartości; wie, co to etyka Camusa, a także Herbertowska etyka heroiczna i kodeks Pana Cogito oraz moralna odpowiedzialność artysty.	systemu wartości; wie, co to etyka Camusa, a także Herbertowska etyka heroiczna i kodeks Pana Cogito oraz moralna odpowiedzialność artysty.	powiedzialność artysty.
I. Kształcenie literackie i kulturowe. Odbiór tekstów kultury				
Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:
<ul style="list-style-type: none"> • potrafi przetwarzać i układać pod względem ważności proste informacje z tekstów, np. publicystycznych, naukowych; • przy pomocy nauczyciela analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wyводу oraz argumentację; • rozpoznaje niektóre teksty publicystyczne (artykuł), retoryczne (przemówienie) i popularnonaukowe (notatka encyklopedyczna, definicja); 	<ul style="list-style-type: none"> • przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, naukowych, w stopniu umożliwiającym funkcjonalne ich wykorzystanie zarówno podczas lekcji, jak i w trakcie samodzielnej pracy; • odczytuje sens utworu, jego główną myśl, sposób prowadzenia wyводу oraz argumentację; • rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, reportaż), retorycznych (przemówienie) i popularnonaukowych 	<ul style="list-style-type: none"> • przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych popularnonaukowych, naukowych; • analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wyводу oraz argumentację; • rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, reportaż, felieton), retorycznych (przemówienie), popularnonaukowych (notatka encyklopedyczna, definicja) i naukowych (rozprawa); 	<ul style="list-style-type: none"> • szybko i sprawnie przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych; • poprawnie i dokładnie analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wyводу oraz argumentację; • rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), retorycznych (przemówienie), popularnonaukowych (notatka en- 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje dzieła sztuki z różnych dziedzin na poziomie dosłownym i przerośnym, porównuje ze sobą dzieła z różnych dziedzin sztuki i różnych epok; • szybko i sprawnie przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych; • poprawnie i dokładnie analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wyводу oraz argumentację;

<ul style="list-style-type: none"> • tu brak punktu • wie, że starożytny teatr grecki wpłynął na rozwój sztuki teatralnej; • z pomocą nauczyciela rozumie pojęcie <i>katharsis</i>; • potrafi wymienić główne prądy filozoficzne epoki: egzystencjalizm, psychoanalizę społeczną, personalizm, postmodernizm; • zazwyczaj potrafi odczytać na poziomie dosłownym pozaliterackie teksty kultury; • z reguły odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej. 	<p>(notatka encyklopedyczna, definicja); wśród tekstów prasowych zazwyczaj rozróżnia wiadomość i komentarz; dostrzega zastosowane w tekstach środki językowe;</p> <ul style="list-style-type: none"> • odczytuje informacje i przekazy jawne i ukryte; rozróżnia odpowiedzi; • określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej; wie, że wiek XX i przełom XX/XXI w. to czas przemian w teatrze, że oprócz tradycyjnego teatru dramatycznego znaczną rolę odgrywa teatr eksperymentalny; wie, że lata 50. i 60. XX w. w Polsce to czas rozwoju dramatu; • rozumie pojęcie <i>katharsis</i>; • charakteryzuje główne prądy filozoficzne: egzystencjalizm, psychoanalizę społeczną, personalizm, postmodernizm oraz określa ich wpływ na kulturę 	<p>wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz; rozpoznaje środki językowe zastosowane w tekstach;</p> <ul style="list-style-type: none"> • odczytuje informacje i przekazy jawne i ukryte; rozróżnia odpowiedzi właściwe i unikowe; • określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej; wie, że wiek XX i przełom XX/XXI w. to czas przemian w teatrze, że oprócz tradycyjnego teatru dramatycznego znaczną rolę odgrywa teatr eksperymentalny (alternatywny, offowy); wie, że lata 50. i 60. XX w. w Polsce to czas rozwoju dramatu i nawiązywania do popularnego w Europie teatru absurdu; • rozumie pojęcie <i>katharsis</i> i charakteryzuje jego rolę w kształtowaniu odbioru dzieła; • charakteryzuje główne prądy filozoficzne: egzy- 	<p>cyklopedyczna, definicja) i naukowych (rozprawa); wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość, komentarz; rozpoznaje środki językowe i ich funkcje zastosowane w tekstach;</p> <ul style="list-style-type: none"> • właściwie odczytuje informacje i przekazy jawne i ukryte; wśród wielu komunikatów rozróżnia odpowiedzi właściwe i unikowe; • precyzyjnie określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej; wie, że wiek XX i przełom XX/XXI w. to czas przemian w teatrze, że oprócz tradycyjnego teatru dramatycznego znaczną rolę odgrywa teatr eksperymentalny (alternatywny, offowy), w którym przekracza się granice między sztukami oraz między teatrem a życiem codziennym; wie, że lata 50. i 60. XX w. w Polsce to czas rozwoju dramatu i nawiązywania 	<p>cję;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), retorycznych (przemówienie), popularnonaukowych (notatka encyklopedyczna, definicja) i naukowych (rozprawa); wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość, komentarz; szybko i trafnie rozpoznaje środki językowe i ich funkcje zastosowane w tekstach; • właściwie odczytuje informacje jawne i ukryte; wśród wielu komunikatów rozróżnia z łatwością odpowiedzi właściwe i unikowe; • precyzyjnie określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej; wie, że wiek XX i przełom XX/XXI w. to czas przemian w teatrze, że oprócz tradycyjnego teatru dramatycznego znaczną rolę odgrywa teatr eksperymentalny (alternatywny, offowy), w którym prze-
--	---	--	---	--

	<p>epoki;</p> <ul style="list-style-type: none"> • odczytuje na poziomie dosłownym pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy danej dziedzinie sztuki; • odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej. 	<p>stencjalizm (ateistyczny, chrześcijański), psychoanalizę społeczną, personalizm, postmodernizm oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;</p> <ul style="list-style-type: none"> • odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy danej dziedzinie sztuki; • odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej; stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu. 	<p>do popularnego w Europie teatru absurdu łączącego groteskę z ironicznym dystansem; to także rozwój teatru autorskiego i wielu nieformalnych ośrodków teatralnych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • posługuje się pojęciem <i>katharsis</i> i charakteryzuje jego rolę w kształtowaniu odbioru dzieła; • wyczerpująco charakteryzuje główne prądy filozoficzne: egzystencjalizm (ateistyczny, chrześcijański), psychoanalizę społeczną, personalizm, postmodernizm oraz określa ich wpływ na kulturę epoki; • na poziomie dosłownym i przenośnym odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy danej dziedzinie sztuki; • odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej; stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od ki- 	<p>kracza się granice między sztukami oraz między teatrem a życiem codziennym; wie, że lata 50. i 60. XX w. w Polsce to czas rozwoju dramatu i nawiązywania do popularnego w Europie teatru absurdu łączącego groteskę z ironicznym dystansem; to także rozwój teatru autorskiego i rozwój wielu nieformalnych ośrodków teatralnych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • posługuje się pojęciem <i>katharsis</i> i charakteryzuje jego rolę w kształtowaniu odbioru dzieła; • wyczerpująco charakteryzuje główne prądy filozoficzne epoki oraz określa ich wpływ na jej kulturę; • na poziomie dosłownym, przenośnym i symbolicznym odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy danej dziedzinie sztuki; • odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej; stosuje kryteria pozwalające odróżnić
--	--	--	--	--

			czu.	arcydzieło od kiczu.
II. Kształcenie językowe. Gramatyka języka polskiego				
Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:
<ul style="list-style-type: none"> • przy pomocy nauczyciela wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni do analizy i interpretacji tekstów oraz przy tworzeniu własnych wypowiedzi; • zna i potrafi rozróżnić typy zdań wielokrotnie złożonych; • z pomocą nauczyciela rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych; • rozumie, że szyk wyrazów w zdaniu ma wpływ na znaczenie wypowiedzi. 	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni do analizy i interpretacji tekstów oraz przy tworzeniu własnych wypowiedzi; • zna i potrafi rozróżnić typy zdań wielokrotnie złożonych; rozpoznaje ich funkcje w tekście; • rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych; • rozumie, że szyk wyrazów w zdaniu może zmieniać znaczenie wypowiedzi. 	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni do analizy i interpretacji tekstów oraz przy tworzeniu własnych wypowiedzi; • rozumie zróżnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, rozpoznaje ich funkcje w tekście i wykorzystuje je do budowy wypowiedzi o różnym charakterze; • rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykorzystuje je do budowy własnych wypowiedzi; 	<ul style="list-style-type: none"> • funkcjonalnie wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni do analizy i interpretacji tekstów oraz przy tworzeniu własnych wypowiedzi; • rozumie zróżnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, rozpoznaje ich funkcje w tekście i trafnie je wykorzystuje do budowy wypowiedzi o różnym charakterze; • rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykorzystuje je funkcjo- 	<ul style="list-style-type: none"> • świadomie i funkcjonalnie stosuje zasady różnicowania językowego; • samodzielnie wzbogaca swoją wiedzę o języku; • funkcjonalnie wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni do analizy i interpretacji tekstów oraz przy tworzeniu własnych wypowiedzi; • rozumie zróżnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, rozpoznaje ich funkcje w tekście i trafnie je wykorzystuje do budowy wypowiedzi o różnym charakterze; • rozpoznaje argumentacyjny

		<ul style="list-style-type: none"> rozumie rolę szyku wyrazów w zdaniu oraz określa rolę jego przekształceń w budowaniu znaczenia wypowiedzi. 	<p>nalnie do budowy własnych wypowiedzi;</p> <ul style="list-style-type: none"> rozumie rolę szyku wyrazów w zdaniu oraz określa rolę jego przekształceń w budowaniu znaczenia wypowiedzi. 	<p>charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykazuje je funkcjonalnie do budowy własnych wypowiedzi;</p> <ul style="list-style-type: none"> rozumie rolę szyku wyrazów w zdaniu oraz określa rolę jego przekształceń w budowaniu znaczenia wypowiedzi.
II. Kształcenie językowe. Zróżnicowanie języka				
Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:
<ul style="list-style-type: none"> rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji; dostrzega style funkcjonalne polszczyzny; dostrzega zjawisko mody językowej we współczesnym języku; na poziomie ogólnym potrafi określić podstawowe znaczenie zapożyczeń w tekście; zna wybrane biblizmy, mi- 	<ul style="list-style-type: none"> rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji; dostrzega style funkcjonalne polszczyzny oraz rozumie zasady ich stosowania; rozpoznaje modę językową we współczesnym języku i podejmuje próbę oceny zjawiska; określa rodzaje zapożyczeń w języku polskim; 	<ul style="list-style-type: none"> definiuje i rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji; rozumie ich znaczenie w tekście; rozróżnia style funkcjonalne polszczyzny oraz rozumie zasady ich stosowania; rozpoznaje i ocenia modę językową we współczesnym języku; wie, że to zjawisko polega na krótkotrwałej popularności pewnych form języko- 	<ul style="list-style-type: none"> posługuje się pojęciami stylu i stylizacji; rozumie ich znaczenie w tekście; rozróżnia style funkcjonalne polszczyzny oraz rozumie zasady ich użycia; stosuje je w praktyce; rozpoznaje i ocenia modę językową we współczesnym języku; wie, że to zjawisko polega na krótkotrwałej popularności pewnych form językowych, wynikającej 	<ul style="list-style-type: none"> posługuje się pojęciami stylu i stylizacji; rozumie ich znaczenie w tekście; rozróżnia style funkcjonalne polszczyzny oraz rozumie zasady ich użycia; stosuje je w praktyce; rozpoznaje i ocenia modę językową we współczesnym języku; wie, że to zjawisko polega na krótkotrwałej popularności pewnych form językowych, wynikającej

<p>tologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy wywodzące się z mitologii, Biblii oraz polskiej tradycji kulturowej;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje rodzaje stylizacji (np. kolokwializacja); • dostrzega słownictwo o charakterze wartościującym. 	<ul style="list-style-type: none"> • zna i rozumie biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w literaturze na przestrzeni epok; • rozpoznaje rodzaje stylizacji (kolokwializacja; stylizacja barokowa) oraz określa ich funkcje w tekście • rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym/ nacechowanym. 	<p>wych, wynikającej z przekonania o ich oryginalności lub atrakcyjności</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie określa rodzaje zapożyczeń i próbuje określić sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie poznanych epok; • zna, rozumie i wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym; • poprawnie rozpoznaje i nazywa rodzaje stylizacji (kolokwializacja, stylizacja środowiskowa, stylizacja barokowa, stylizacja biblijna) oraz określa ich funkcje w tekście; • rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego. 	<p>z przekonania o ich oryginalności lub atrakcyjności; rozumie, że prowadzi ono do ubożenia języka, rezygnacji z bardziej precyzyjnych określeń;</p> <ul style="list-style-type: none"> • dokładnie określa rodzaje zapożyczeń i sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie poznanych epok; odnosi wskazane zjawiska do współczesnej polszczyzny; • zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym; • rozpoznaje rodzaje stylizacji (kolokwializacja, stylizacja środowiskowa, stylizacja barokowa, stylizacja biblijna) oraz trafnie określa ich funkcje w tekście; • rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o 	<p>z przekonania o ich oryginalności lub atrakcyjności; rozumie, że prowadzi ono do ubożenia języka, rezygnacji z bardziej precyzyjnych określeń;</p> <ul style="list-style-type: none"> • dokładnie określa i nazywa rodzaje zapożyczeń i sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie poznanych epok; odnosi wskazane zjawiska do współczesnej polszczyzny; • zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym; • rozpoznaje rodzaje stylizacji (kolokwializacja, stylizacja środowiskowa, stylizacja barokowa, stylizacja biblijna) oraz trafnie określa ich funkcje w tekście; • rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o
--	---	---	---	--

			jącym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.	zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.
II. Kształcenie językowe. Komunikacja językowa i kultura języka				
Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:
<ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcie znaku językowego; • wie, że język to system znaków; • zna pojęcie aktu komunikacji językowej; • potrafi wymienić funkcje tekstu; • rozpoznaje z pomocą nauczyciela niektóre zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (np. przemilczenia, niedopowiedzenia); • wie, że istnieją różne odmiany polszczyzny; • stosuje niektóre zasady 	<ul style="list-style-type: none"> • zna, rozumie i stosuje pojęcie znaku językowego oraz języka jako systemu znaków; rozróżnia typy znaków i określa ich funkcje w tekście; • zna pojęcie aktu komunikacji językowej oraz jego składowe (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt); • rozpoznaje i zazwyczaj określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną); • rozpoznaje niektóre zjawiska powodujące niejedno- 	<ul style="list-style-type: none"> • zna, rozumie i stosuje pojęcie znaku językowego oraz języka jako systemu znaków; rozróżnia typy znaków i określa ich funkcje w tekście; • zna i rozumie pojęcie aktu komunikacji językowej oraz jego składowe (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt); • rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną); 	<ul style="list-style-type: none"> • zna, rozumie i stosuje pojęcie znaku językowego oraz języka jako systemu znaków; trafnie rozróżnia typy znaków i określa ich funkcje w tekście; • posługuje się pojęciem aktu komunikacji językowej oraz jego składowymi (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt); • rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną); • trafnie rozpoznaje 	<ul style="list-style-type: none"> • świadomie i funkcjonalnie stosuje zasady komunikacji wypowiedzi i kultury języka; • zna, rozumie i stosuje pojęcie znaku językowego oraz języka jako systemu znaków; trafnie rozróżnia typy znaków i określa ich funkcje w tekście; • sprawnie posługuje się pojęciem aktu komunikacji językowej oraz jego składowymi (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt); • rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresywną

<p>etyki wypowiedzi; wartościuje wybrane wypowiedzi językowe, stosując przejrzyste (jednoznaczne) kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia pojęcia manipulacji, dezinformacji, stereotypu; • na ogół stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednio do sytuacji; • wie, że wszyscy użytkownicy języka powinni dbać nie tylko o to, by ich wypowiedzi były poprawnie sformułowane, ale też o odpowiednie nastawienie względem siebie, oparte na szacunku; • z pomocą nauczyciela dostrzega zmiany w komunikacji językowej związane z rozwojem jej form (np. komunikacji internetowej). 	<p>znaczność wypowiedzi (np. paradoksy, przemilczenia, grę słów, niedopowiedzenia, homonimie);</p> <ul style="list-style-type: none"> • stara się posługiwać różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej; • stosuje zasady etyki wypowiedzi jako zasady dotyczące postaw oraz zachowań uczestników rozmowy; • rozróżnia pojęcia manipulacji, dezinformacji, stereotypu, bańki informacyjnej; • w wypowiedziach ustnych i pisemnych stosuje zasady etykiety językowej odpowiednio do sytuacji; • wie, że wszyscy użytkownicy języka powinni dbać nie tylko o to, by ich wypowiedzi były poprawnie sformułowane, ale też o odpowiednie nastawienie 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (np. paradoksy, przemilczenia, niedopowiedzenia, elipsy/ wyrzutnie, anakoluty, grę słów, homonimie), dba o jasność i precyzję komunikatu; • posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej; • stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność; • rozróżnia pojęcia manipulacji, dezinformacji, stereotypu, bańki informacyjnej, wiralności; • w wypowiedziach ustnych i pisemnych stosuje zasady etykiety językowej odpowiednio 	<p>i nazywa zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (np. paradoksy, przemilczenia, niedopowiedzenia, elipsy/wyrzutnie, anakoluty, grę słów, homonimie), dba o jasność i precyzję komunikatu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • sprawnie posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej; • stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność; • rozróżnia pojęcia manipulacji, dezinformacji, stereotypu, bańki informacyjnej, wiralności; charakteryzuje je; • stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednio do sytuacji, okazując szacunek 	<p>– w tym perswazyjną),</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje i nazywa zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (paradoksy, przemilczenia, niedopowiedzenia, elipsy / wyrzutnie, anakoluty, grę słów, homonimie), dba o jasność i precyzję komunikatu; • sprawnie posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej; • stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność; • rozróżnia pojęcia manipulacji, dezinformacji, stereotypu, bańki informacyjnej, wiralności; rozpoznaje te zjawiska w tekstach i je charakteryzuje; • stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych
--	---	--	--	---

	<p>względem siebie, oparte na szacunku;</p> <ul style="list-style-type: none"> dostrzega zmiany w komunikacji językowej związane z rozwojem jej form (np. komunikacji internetowej). 	<p>do sytuacji, okazując szacunek rozmówcy;</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje zmiany w komunikacji językowej związane z rozwojem jej form (np. komunikacji internetowej). 	<p>rozmówcy, wyrażając zainteresowanie sprawami, o których mówi, respektując jego poglądy;</p> <ul style="list-style-type: none"> wyczerpująco charakteryzuje zmiany w komunikacji językowej związane z rozwojem jej form (np. komunikacji internetowej). 	<p>odpowiednio do sytuacji; zna i stosuje formy etykiety językowej;</p> <ul style="list-style-type: none"> wyczerpująco charakteryzuje zmiany w komunikacji językowej związane z rozwojem jej form (np. komunikacji internetowej).
II. Kształcenie językowe. Ortografia i interpunkcja				
Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:
<ul style="list-style-type: none"> stosuje podstawowe zasady ortografii i interpunkcji poznane w szkole podstawowej; wykorzystuje podstawowe zasady interpunkcji w zdaniach złożonych (oddzielenie przecinkiem zdań składowych); wie, że w tekstach mogą się pojawić zamierzone błędy ortograficzne. 	<ul style="list-style-type: none"> wykorzystuje zasady ortografii i interpunkcji poznane w szkole podstawowej; wykorzystuje składniowo-znaczeniowy charakter interpunkcji w różnorodnych typach wypowiedzi; wie, że w tekstach mogą się pojawić zamierzone błędy ortograficzne. 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie stosuje zasady ortografii i interpunkcji poznane w szkole podstawowej; wykorzystuje składniowo-znaczeniowy charakter interpunkcji do uwypuklenia sensów redagowanego przez siebie tekstu; wyjaśnia znaczenie zastosowanej interpunkcji (np. funkcje wykrzyknika, wielokropka, myślnika, 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie stosuje zasady ortografii i interpunkcji poznane w szkole podstawowej; zna zasady interpunkcji i wykorzystuje jej składniowo-znaczeniowy charakter do uwypuklenia sensów redagowanego przez siebie tekstu; wyjaśnia znaczenie zastosowanej interpunkcji; wie, że w tekstach mogą się pojawić zamierzone 	<ul style="list-style-type: none"> świadomie i funkcjonalnie stosuje zasady ortografii i interpunkcji; dostrzega wariantywność zasad ortograficznych; bardzo dobrze zna zasady interpunkcji i wykorzystuje jej składniowo-znaczeniowy charakter do uwypuklenia sensów redagowanego przez siebie tekstu.

		<p>nawiasu, dwukropka);</p> <ul style="list-style-type: none"> • wie, że w tekstach mogą się pojawić zamierzone błędy ortograficzne i zna funkcje błędu ortograficznego w artystycznym tekście. 	<p>błędy ortograficzne i zna funkcje błędu ortograficznego w tekście artystycznym (m.in.: szokowanie, podkreślenie językowej oryginalności, zwrócenie uwagi; wyraz niezgody na zastane reguły; stylizacja środowiskowa; efekt humorystyczny).</p>	
III. Tworzenie wypowiedzi. Elementy retoryki				
Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:
<ul style="list-style-type: none"> • przy pomocy nauczyciela formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej; • próbuje określać cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej; • na ogół rozumie i próbuje stosować w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa); • przy pomocy nauczyciela 	<ul style="list-style-type: none"> • formułuje tezy i argumenty w samodzielnie tworzonej wypowiedzi ustnej i pisemnej; • wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej; • rozumie i na ogół stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa); • zna podstawowe środki 	<ul style="list-style-type: none"> • formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych; • wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej; • rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa); 	<ul style="list-style-type: none"> • formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych; • wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej; • rozumie i zawsze stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa); 	

<p>potrafi wskazać użyte w tekście środki retoryczne (np.: pytania retoryczne, powtórzenia, apostrofy, wyliczenia, wykrzyknienia);</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi wyróżnić argumenty w swojej wypowiedzi pisemnej; • zazwyczaj rozumie, na czym polegają logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych; • odróżnia dyskusję od sporu i kłótni; • wie, że reklama zawiera informacje o produkcie albo usługach, zachęcające do ich zakupu; • przy pomocy nauczyciela rozpoznaje elementy erystyki w dyskusji; • rozumie zjawisko nowomowy. 	<p>retoryczne (powtórzenia i ich rodzaje: anaforę, epiforę, paralelizmy, pytania retoryczne, apostrofy, wyliczenia, wykrzyknienia, inwersje);</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia typy argumentów (rzeczowe, logiczne, emocjonalne); • jest świadomy tego, na czym polegają logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach; • odróżnia dyskusję od sporu i kłótni; • rozróżnia wymiar obietnic składanych w tekstach reklamy; • rozpoznaje elementy erystyki w dyskusji; • rozumie zjawisko nowomowy; określa jego cechy i funkcje w tekście. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np. wykrzyknienia, pytania retoryczne, wyliczenia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę; • rozróżnia typy argumentów (rzeczowe, logiczne, emocjonalne), w tym argumenty pozamerytoryczne (np. odwołujące się do litości, niewiedzy, groźby, autorytetu, argumenty <i>ad personam</i>); • rozumie, na czym polegają logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych, i stosuje je we własnych tekstach; • odróżnia dyskusję od sporu i kłótni; • rozróżnia pragmatyczny i etyczny wymiar obietnic składanych w tekstach reklamy; 	<p>apel, pointa);</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np. wykrzyknienia, pytania retoryczne, wyliczenia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę; • rozróżnia typy argumentów (rzeczowe, logiczne, emocjonalne), w tym argumenty pozamerytoryczne (np. odwołujące się do litości, niewiedzy, groźby, autorytetu, argumenty <i>ad personam</i>); • rozumie, na czym polegają logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych, i stosuje je we własnych tekstach; • odróżnia dyskusję od sporu i kłótni; • rozróżnia pragmatyczny i etyczny wymiar obietnic składanych w tekstach reklamy; wie, że zgodnie z etycznym wymiarem 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np. wykrzyknienia, pytania retoryczne, wyliczenia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę; • rozróżnia typy argumentów (rzeczowe, logiczne, emocjonalne), w tym argumenty pozamerytoryczne (np. odwołujące się do litości, niewiedzy, groźby, autorytetu, argumenty <i>ad personam</i>); • rozumie, na czym polegają logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych, i stosuje je we własnych tekstach; • odróżnia dyskusję od sporu i kłótni; • rozróżnia pragmatyczny i etyczny wymiar obietnic składanych w tekstach reklamy; wie, że zgodnie z etycznym wymiarem reklamy nie może ona: wprowadzać odbiorcę
---	---	--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje elementy erystyki w dyskusji i ocenia je pod względem etycznym; • rozumie zjawisko nowomowy; określa jego cechy i funkcje w tekście; wie, że to język władzy i kontrolowanych przez nią środków przekazu w państwach totalitarnych, służący propagandzie politycznej do manipulowania ludźmi i nastrojami społecznymi oraz do tworzenia nowej rzeczywistości. 	<p>reklamy nie może ona: wprowadzać odbiorcy w błąd, zawierać treści dyskryminujących, zachęcać do przemocy, nakłaniać do kupna przez wywoływanie lęku, nadużywać zaufania odbiorcy;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje różnorodne elementy erystyki w dyskusji oraz ocenia je pod względem etycznym; • rozumie zjawisko nowomowy; wie, że to język władzy i kontrolowanych przez nią środków przekazu w państwach totalitarnych, służący propagandzie politycznej do manipulowania ludźmi i nastrojami społecznymi oraz do tworzenia nowej rzeczywistości; określa jego cechy i funkcje w tekście (ciągłe wartościowanie, kreujące świat jednoznacznych opozycji, nadawanie wyrazom nowych znaczeń, wykorzystywanie sloganów, tabu językowe). 	<p>w błąd, zawierać treści dyskryminujących, zachęcać do przemocy, nakłaniać do kupna przez wywoływanie lęku, nadużywać zaufania odbiorcy;</p> <ul style="list-style-type: none"> • bezbłędnie rozpoznaje elementy erystyki w dyskusji oraz ocenia je pod względem etycznym; • rozumie zjawisko nowomowy; wie, że to język władzy i kontrolowanych przez nią środków przekazu w państwach totalitarnych, służący propagandzie politycznej do manipulowania ludźmi i nastrojami społecznymi oraz do tworzenia nowej rzeczywistości; określa jego cechy i funkcje w tekście (ciągłe wartościowanie, kreujące świat jednoznacznych opozycji, nadawanie wyrazom nowych znaczeń, wykorzystywanie sloganów, tabu językowe); wie, że to pojęcie stworzone przez George'a Orwella w powieści <i>Rok 1984</i>.
--	--	---	---	---

III. Tworzenie wypowiedzi. Mówienie i pisanie

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:
<ul style="list-style-type: none"> • zajmuje stanowisko w danej sprawie, ale nie zawsze potrafi uzasadnić własne zdanie; • zazwyczaj umie zbudować wypowiedź z uwzględnieniem celu i adresata; • na ogół potrafi dostrzec przejawy agresji językowej; • przy pomocy nauczyciela formułuje oceny, pytania, odpowiedzi, redaguje proste informacje, uzasadnienia, komentarze; • z pomocą nauczyciela tworzy wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym (szkic interpretacyjny; rozprawka, szkic krytyczny), hasło encyklopedyczne, definicja, notatka syntetyzująca, referat, 	<ul style="list-style-type: none"> • zgadza się z cudzymi poglądami lub podejmuje próbę polemiki z nimi, uzasadniając własne zdanie; • buduje wypowiedź, określa jej cel i adresata, zna funkcję, którą ma spełnić; • dostrzega przejawy agresji językowej i na nie reaguje; • zgodnie z normami formułuje oceny, pytania, odpowiedzi, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji; • tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym (szkic interpretacyjny; rozprawka, szkic krytyczny), hasło 	<ul style="list-style-type: none"> • zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie; • buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki; • reaguje na przejawy agresji językowej, np. zadając pytania, prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowiska, wykazując sprzeczność wypowiedzi; • zgodnie z normami formułuje oceny, pytania, odpowiedzi, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji; • tworzy poprawne, spójne wypowiedzi w następują- 	<ul style="list-style-type: none"> • zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie; • buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki; • reaguje na przejawy agresji językowej, np. zadając pytania, prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowiska, wykazując sprzeczność wypowiedzi; • zgodnie z normami formułuje oceny, pytania, odpowiedzi, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji; • tworzy wyczerpujące, spójne i oryginalne wy- 	<ul style="list-style-type: none"> • tworzy teksty mówione i pisane odznaczające się oryginalnością oraz wartością artystyczną; • rozwija własną twórczość (próby literackie, pisanie do gazetki szkolnej, uczestnictwo w warsztatach pisania i inne); • zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie; • buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki; • reaguje na przejawy agresji językowej, np. zadając pytania, prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowi-

<p>streszczenie;</p> <ul style="list-style-type: none"> • z pomocą nauczyciela odróżnia streszczenie od parafrazy • z pomocą nauczyciela tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym; • próbuje stosować retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu • wygłaszając mowę, popełnia błędy, jednakże nie zakłócają one komunikatywności wypowiedzi, wywodu; • z pomocą nauczyciela interpretuje tekst, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, próbuje przeprowadzić logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów; • zna zasady poprawności językowej i stylistycznej; 	<p>encyklopedyczne, definicja, notatka syntetyzująca, referat, streszczenie;</p> <ul style="list-style-type: none"> • odróżnia streszczenie od parafrazy; • tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym; • stosuje retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu; • wygłasza mowę z zastosowaniem środków pozajęzykowych; • podczas interpretowania tekstu formułuje argumenty na jego podstawie oraz odwołując się do znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia; przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów; • zna zasady poprawności językowej i stylistycznej i stosuje je w tworzeniu 	<p>cych formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym (szkic interpretacyjny; rozprawka, szkic krytyczny), hasło encyklopedyczne, definicja, notatka syntetyzująca, referat, streszczenie;</p> <ul style="list-style-type: none"> • sprawnie odróżnia streszczenie od parafrazy; funkcjonalnie je stosuje w zależności od celu wypowiedzi; • poprawnie tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym; • poprawnie stosuje retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu; • wygłasza mowę (obrończą, oskarżycielską) z uwzględnieniem środków pozajęzykowych (gesty, mimika, modulacja głosu); • samodzielnie interpretuje 	<p>powiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym (szkic interpretacyjny; rozprawka, szkic krytyczny), hasło encyklopedyczne, definicja, notatka syntetyzująca, referat, streszczenie;</p> <ul style="list-style-type: none"> • sprawnie odróżnia streszczenie od parafrazy; funkcjonalnie je stosuje w zależności od celu wypowiedzi; • poprawnie tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym; • poprawnie stosuje retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu; • wygłasza mowę (obrończą, oskarżycielską) z uwzględnieniem środków retorycznych i pozajęzykowych (posługuje się modulacją głosu w celu nadania wy- 	<p>ska, wykazując sprzeczność wypowiedzi;</p> <ul style="list-style-type: none"> • zgodnie z normami formułuje oceny, pytania, odpowiedzi, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji; • tworzy wyczerpujące, spójne i oryginalne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym (szkic interpretacyjny; rozprawka, szkic krytyczny), hasło encyklopedyczne, definicja, notatka syntetyzująca, referat, streszczenie; • sprawnie odróżnia streszczenie od parafrazy; funkcjonalnie je stosuje w zależności od celu wypowiedzi; • sprawnie tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym; • funkcjonalnie stosuje reto-
---	--	--	--	--

<p>próbują je stosować podczas tworzenia własnego tekstu;</p> <ul style="list-style-type: none"> wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym. 	<p>własnego tekstu;</p> <ul style="list-style-type: none"> wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, stosuje kryteria poprawności językowej. 	<p>tekst, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;</p> <ul style="list-style-type: none"> potrafi dokonać reinterpretacji, rewizji, np. motywu; właściwie stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe; wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje autokorekty, stosuje kryteria poprawności językowej. 	<p>powiedzi odpowiedniego tonu, np. patetycznego, parodystycznego itp., stosuje odpowiednią mimikę, gestykulację);</p> <ul style="list-style-type: none"> w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu na poziomie dosłownym, przenośnym i symbolicznym, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów; potrafi dokonać reinterpretacji, rewizji, np. motywu; właściwie stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe; wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty 	<p>ryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu;</p> <ul style="list-style-type: none"> wygłasza mowę (obrończa, oskarżycielską) z uwzględnieniem środków retorycznych i pozajęzykowych (posługuje się modulacją głosu w celu nadania wypowiedzi odpowiedniego tonu, np. patetycznego, parodystycznego itp., stosuje odpowiednią mimikę, gestykulację); w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu na poziomie dosłownym, przenośnym i symbolicznym, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów; potrafi dokonać reinterpretacji, rewizji, np. motywu; właściwie stosuje zasady poprawności językowej
---	---	--	--	---

			tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.	<p>i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;</p> <ul style="list-style-type: none"> wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.
IV. Samokształcenie				
Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:
<ul style="list-style-type: none"> potrafi się samodzielnie uczyć; przygotowuje różne formy prezentacji własnego stanowiska (plakat, gazetka, wypowiedź, referat, prezentacja), np. przygotowuje prezentację na temat: <i>Zesłańcy, wygnańcy, tulańcy</i>; na podstawie wybranych tekstów kultury przedstawia różne sposoby ujęcia losów ludzi zmuszonych do opuszczenia miejsca swego zamieszkania; 	<ul style="list-style-type: none"> pracuje samodzielnie; przygotowuje różne formy prezentacji własnego stanowiska (plakat, gazetka, wypowiedź, referat, prezentacja), np. przygotowuje prezentację na temat: <i>Zesłańcy, wygnańcy, tulańcy</i>; na podstawie wybranych tekstów kultury przedstawia różne sposoby ujęcia losów ludzi zmuszonych do opuszczenia miejsca swego zamieszkania; 	<ul style="list-style-type: none"> rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska (plakat, gazetka, referat, wypowiedź, prezentacja), np. przygotowuje prezentację na temat: <i>Zesłańcy, wygnańcy, tulańcy</i>; na podstawie wybranych tekstów kultury przedstawia różne sposoby ujęcia losów ludzi zmuszonych do opuszczenia miejsca swego 	<ul style="list-style-type: none"> rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska (plakat, gazetka, wypowiedź, referat, prezentacja), np. przygotowuje prezentację na temat: <i>Zesłańcy, wygnańcy, tulańcy</i>; na podstawie wybranych tekstów kultury przedstawia różne sposoby ujęcia losów ludzi zmuszonych do opuszczenia miejsca 	<ul style="list-style-type: none"> rozwija swoje zainteresowania językiem i literaturą na różnych zajęciach pozaszkolnych; szerzy wśród rówieśników zainteresowanie językiem polskim, literaturą i kulturą; rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska (wypowiedź, referat, prezentacja, plakat, gazetka),

<ul style="list-style-type: none"> • próbuje porządkować informacje; • w niewielkim stopniu potrafi syntetyzować poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia; • sporadycznie korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej; • próbuje stosować odpowiednie cytaty w swoich wypowiedziach; • próbuje wzbogacić swoją wypowiedź pozajęzykowymi środkami komunikacji (mimika, gesty); • w niewielkim stopniu posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego; • w niewielkim stopniu wykorzystuje multimedialne źródła informacji (słowniki on-line, autorskie strony internetowe) do przygotowania samodzielnych zadań; • z pomocą nauczyciela prezentuje swoje osiągnięcia, zainteresowania, 	<ul style="list-style-type: none"> • porządkuje informacje w problemowe całości, np. wg epoki literackiej, autora, utworu, motywu lub innego zagadnienia; • korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej; • wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedziach; • wzbogaca swoją wypowiedź pozajęzykowymi środkami komunikacji (mimika, gestykulacja); • posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego; • wykorzystuje multimedialne źródła informacji (słowniki on-line, autorskie strony internetowe); • prezentuje swoje osiągnięcia, zainteresowania, np. wykorzystując formę projektu; • gromadzi i na ogół trafnie przetwarza informacje 	<p>zamieszkania;</p> <ul style="list-style-type: none"> • porządkuje informacje w problemowe całości przez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach; • w celu poszerzenia wiedzy korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej; • sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny, także źródeł elektronicznych; • dokonuje selekcji źródeł; • w celu wzbogacenia wypowiedzi lub jej uargumentowania potrafi wybrać z tekstu odpowiednie cytaty, poprawnie je zapisać i zastosować w wypowiedzi; wyjaśnia funkcje cudzośłowu; 	<p>swego zamieszkania;</p> <ul style="list-style-type: none"> • porządkuje informacje w problemowe całości przez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach; • w celu poszerzenia wiedzy korzysta z literatury naukowej i popularnonaukowej; • podejmując próby tworzenia pracy naukowej, sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny, także źródeł elektronicznych; trafnie odwołuje się do informacji zawartych w przypisach; • dokonuje krytycznej selekcji źródeł, także elektronicznych; • w celu wzbogacenia wypowiedzi lub jej uargumentowania potrafi wybrać z tekstu odpowiednie cytaty i zastosować je w wy- 	<p>np. przygotowuje prezentację na temat: <i>Zesłańcy, wygnañcy, tulacze</i>; na podstawie wybranych tekstów kultury przedstawia różne sposoby ujęcia losów ludzi zmuszonych do opuszczenia miejsca swego zamieszkania;</p> <ul style="list-style-type: none"> • porządkuje informacje w problemowe całości przez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach; • w celu poszerzenia wiedzy korzysta z literatury naukowej i popularnonaukowej; • podejmując próby tworzenia pracy naukowej, sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny, także źródeł elektronicznych; trafnie odwołuje się do informacji zawartych w przypisach; • dokonuje krytycznej selekcji źródeł, także elektro-
--	---	--	--	---

<p>np. wykorzystując formę projektu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • gromadzi informacje potrzebne do napisania sprawdzianu lub wykonania zadania domowego; • zna pojęcie hipertekstu. 	<p>w celu wykorzystywania ich podczas lekcji, zajęć pozalekcyjnych oraz pracy w domu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna pojęcie hipertekstu; rozpoznaje jego realizację. 	<ul style="list-style-type: none"> • wzbogaca swoją wypowiedź trafnie dobranymi pozajęzykowymi środkami komunikacji (mimika, gesty, modulacja głosu); • w celu poszerzania swoich wiadomości i umiejętności posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi (np. etymologicznymi, frazeologicznymi, skrótów, gwarowymi, symboli, <i>Słownikiem mitów i tradycji kultury</i>), także w wersji on-line; • wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich oceny; • dba o rozwój swoich zainteresowań oraz popularyzację osiągnięć, wykorzystując formę projektu; • gromadzi i przetwarza informacje; • w sposób funkcjonalny korzysta z zasobów mul- 	<p>wiedzi; trafnie odwołuje się do nich, udowadniając postawioną tezę; określa, jaką funkcję pełnią przytoczone cytaty;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wzbogaca swoją wypowiedź celowo stosowanymi i trafnie dobranymi pozajęzykowymi środkami komunikacji (mimika, gestykulacja, modulacja głosu); • w celu poszerzania swoich wiadomości i umiejętności posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi (np. etymologicznymi, frazeologicznymi, skrótów, gwarowymi, symboli, <i>Słownikiem mitów i tradycji kultury</i>), także w wersji on-line; • wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny; • wykorzystuje formę projektu w przygotowaniu i 	<p>nicznych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • w celu wzbogacenia wypowiedzi lub jej uargumentowania potrafi wybrać z tekstu odpowiednie cytaty i zastosować je w wypowiedzi; trafnie odwołuje się do nich, udowadniając postawioną tezę; określa, jaką funkcję pełnią przytoczone cytaty; • wzbogaca swoją wypowiedź celowo stosowanymi i trafnie dobranymi pozajęzykowymi środkami komunikacji (mimika, gestykulacja, modulacja głosu); • w celu poszerzania swoich wiadomości i umiejętności posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi (np. etymologicznymi, frazeologicznymi, skrótów, gwarowymi, symboli, <i>Słownikiem mitów i tradycji kultury</i>), także w wersji on-line; • wykorzystuje multimedialne źródła informacji
---	--	--	---	--

		<p>timedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość;</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna pojęcie hipertekstu; rozpoznaje jego realizacje internetowe i pozainternetowe. 	<p>prezentowaniu oraz popularyzowaniu swoich zainteresowań i osiągnięć</p> <ul style="list-style-type: none"> • gromadzi i przetwarza informacje; • korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość; • zna pojęcie hipertekstu; rozpoznaje jego realizacje internetowe i pozainternetowe; określa ich funkcje w komunikacji, umiejętnie z nich korzysta w gromadzeniu informacji. 	<p>oraz dokonuje ich krytycznej oceny;</p> <ul style="list-style-type: none"> • chętnie i twórczo wykorzystuje formę projektu w przygotowaniu i prezentowaniu oraz popularyzowaniu swoich zainteresowań i osiągnięć; • gromadzi i przetwarza informacje; • korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość; • zna pojęcie hipertekstu; rozpoznaje jego realizacje internetowe i pozainternetowe; określa ich funkcje w komunikacji, umiejętnie z nich korzysta w gromadzeniu informacji.
--	--	---	---	---

ZAKRES ROZSZERZONY

Uczeń spełnia wszystkie kryteria dla poziomu podstawowego, a ponadto kryteria wyszczególnione poniżej.

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który nie spełnia kryteriów na ocenę dopuszczającą.				
I. Kształcenie literackie i kulturowe. Czytanie utworów literackich				
Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:
<ul style="list-style-type: none"> • przy pomocy nauczyciela odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej; • na poziomie ogólnym rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje wybrane elementy tradycji w utworach; • na ogół rozpoznaje w utworach wybrane cechy prądów literackich i artystycznych (np. postmodernizm); • przy pomocy nauczyciela rozpoznaje mitologizację/ mityzację i demitologizację w utworach literackich; • z pomocą nauczyciela rozpoznaje w utworach konwencje literackie obecne w 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej; • rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje wybrane elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych; • rozpoznaje w utworach cechy prądów literackich i artystycznych (np. postmodernizm) oraz odczytuje ich funkcje; • rozpoznaje mitologizację/ mityzację i demitologizację w utworach literackich, rozumie ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji; • na ogół rozpoznaje w utworach konwencje li- 	<ul style="list-style-type: none"> • sprawnie odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej; • rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych; • rozpoznaje w utworach cechy prądów literackich i artystycznych (np. postmodernizm) oraz odczytuje ich funkcje; • poprawnie rozpoznaje mitologizację/ mityzację i demitologizację w utworach literackich, rozumie ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji; • poprawnie rozpoznaje w utworach konwencje 	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie, sprawnie odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej; • dokładnie rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje i określa elementy tradycji (np. romantycznej) w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych; • sprawnie rozpoznaje, wymienia i nazywa w utworach cechy prądów literackich i artystycznych (np. postmodernizm) oraz odczytuje ich funkcje; • trafnie rozpoznaje mitologizację/ mityzację i demitologizację w utworach literackich, 	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie, wnikliwie i nieszablonowo odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej; • dokładnie rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje i w sposób wyczerpujący określa elementy tradycji (np. romantycznej) w utworach, rozumie i określa ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych; • samodzielnie, bezbłędnie rozpoznaje, wymienia i nazywa w utworach cechy prądów literackich i artystycznych (np. postmodernizm) oraz bezbłędnie odczytuje ich funkcje; • trafnie, biegle rozpoznaje mitologizację/ mityzację

<p>tekstach współczesnych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • na ogół rozpoznaje w tekście literackim gradację, synestezję, odmiany inwersji, aliterację; • na poziomie ogólnym rozumie pojęcie archetypu, rozpoznaje wybrane archetypy w utworach literackich; • na poziomie ogólnym rozumie pojęcie parafrazy, parodii i trawestacji, wskazuje ich wybrane wzorce tekstowe; • przy pomocy nauczyciela porównuje różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego; • na ogół rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje wybrane aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów; • na ogół rozumie i określa związki wartości poznawczych, etycznych 	<p>terackie obecne w tekstach współczesnych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje w tekście literackim gradację, synestezję, odmiany inwersji, aliterację, kontaminację, metonimie, synekdochę; określa ich funkcje; • rozumie pojęcie archetypu, rozpoznaje wybrane archetypy w utworach literackich oraz określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych; • rozumie pojęcie parafrazy, parodii i trawestacji, wskazuje ich wzorce tekstowe; wykorzystuje te pojęcia w interpretacji utworu literackiego; • porównuje różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego; • rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje wybrane aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji 	<p>literackie obecne w tekstach współczesnych (m.in.: oniryczną, baśniową, turpistyczną, postmodernistyczną);</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa przemiany konwencji i ich przenikanie się w utworach literackich; • sprawnie rozpoznaje w tekście literackim gradację, synestezję, odmiany inwersji; aliterację, kontaminację, metonimie, synekdochę; określa ich funkcje; • rozumie pojęcie archetypu, rozpoznaje wybrane archetypy w utworach literackich oraz określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych; • rozumie pojęcie parafrazy, parodii i trawestacji, sprawnie wskazuje ich wzorce tekstowe; wykorzystuje te pojęcia w interpretacji utworu literackiego; 	<p>rozumie ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji;</p> <ul style="list-style-type: none"> • bezbłędnie rozpoznaje w utworach konwencje literackie obecne w tekstach współczesnych (m.in.: oniryczną, baśniową, turpistyczną, postmodernistyczną); • określa przemiany konwencji i ich przenikanie się w utworach literackich; rozpoznaje odmiany synkretyzmu; • sprawnie i poprawnie rozpoznaje i nazywa w tekście literackim gradację, synestezję, odmiany inwersji, aliterację, kontaminację, określa ich funkcje; • dokładnie rozumie pojęcie archetypu, rozpoznaje archetypy w utworach literackich oraz określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych; • rozumie, rozróżnia i nazywa pojęcie parafrazy, 	<p>i demitologizację w utworach literackich, dokładnie rozumie i omawia ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji;</p> <ul style="list-style-type: none"> • trafnie rozpoznaje w utworach różne konwencje literackie obecne w tekstach współczesnych; • określa przemiany konwencji i ich przenikanie się w utworach literackich; rozpoznaje odmiany synkretyzmu (np. gatunkowego) oraz interpretuje jego znaczenie; • trafnie i właściwie rozpoznaje i nazywa w tekście literackim gradację, synestezję, odmiany inwersji, aliterację, kontaminację, wyczerpująco określa ich funkcje; • dokładnie rozumie pojęcie archetypu, bezbłędnie rozpoznaje archetypy w utworach literackich oraz wyczerpująco określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;
---	--	---	---	---

<p>i estetycznych w utworach literackich;</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna i przy pomocy nauczyciela rozumie treść utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu rozszerzonego (Tadeusz Konwicki, <i>Mała apokalipsa</i>, Jorge Luis Borges, wybrane opowiadanie, Janusz Głowacki, <i>Antygona w Nowym Jorku</i>, Sławomir Mrozek, wybrane opowiadanie, wybrane eseje następujących autorów: Jerzego Stempowskiego, Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, Zbigniewa Herberta, Zygmunta Kubiaka, Jarosława Marka Rymkiewicza; wybrane teksty z aktualnych numerów miesięczników oraz kwartalników literackich i kulturalnych). 	<p>utworów</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich; • wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu rozszerzonego (Tadeusz Konwicki, <i>Mała apokalipsa</i>, Jorge Luis Borges, wybrane opowiadanie, Janusz Głowacki, <i>Antygona w Nowym Jorku</i>, Sławomir Mrozek, wybrane opowiadanie, wybrane eseje następujących autorów: Jerzego Stempowskiego, Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, Zbigniewa Herberta, Zygmunta Kubiaka, Jarosława Marka Rymkiewicza; wybrane teksty z aktualnych numerów miesięczników oraz kwartalników literackich i kulturalnych). 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcie kryptocytatu; • rozumie pojęcie intertekstualności; • poprawnie porównuje różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego; • rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje różne aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów; • rozumie i poprawnie określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich; • wykazuje się dobrą znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu rozszerzonego (Tadeusz Konwicki, <i>Mała apokalipsa</i>, Jorge Luis Borges, wybrane opowiadanie, Janusz Głowacki, <i>Antygona w Nowym Jorku</i>, 	<p>parodii i trawestacji, sprawnie wskazuje ich wzorce tekstowe; wykorzystuje te pojęcia w interpretacji utworu literackiego;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcie kryptocytatu; • rozumie pojęcie intertekstualności; • samodzielnie, wyczerpująco porównuje różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego; • dokładnie rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje różne aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów; • dokładnie rozumie i poprawnie określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich; • wykazuje się bardzo dobrą znajomością i zrozumieniem treści 	<ul style="list-style-type: none"> • dokładnie rozumie, rozróżnia i nazywa pojęcie parafrazy, parodii i trawestacji; omawia je; sprawnie wskazuje ich wzorce tekstowe; wykorzystuje te pojęcia w interpretacji utworu literackiego; • rozumie pojęcie kryptocytatu; • rozumie pojęcie intertekstualności; • wyczerpująco i w sposób twórczy porównuje różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego; • dokładnie rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje różne aluzje w utworach i wyczerpująco określa ich znaczenie w interpretacji utworów; • rozumie i trafnie określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich; • wykazuje się bardzo dobrą
--	--	---	--	--

		<p>Sławomir Mrożek, wybrane opowiadanie, wybrane eseje następujących autorów: Jerzego Stempowskiego, Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, Zbigniewa Herberta, Zygmunta Kubiaka, Jarosława Marka Rymkiewicza; wybrane teksty z aktualnych numerów miesięczników oraz kwartalników literackich i kulturalnych).</p>	<p>utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu rozszerzonego (Tadeusz Konwicki, <i>Mała apokalipsa</i>, Jorge Luis Borges, wybrane opowiadanie, Janusz Głowacki, <i>Antygona w Nowym Jorku</i>, Sławomir Mrożek, wybrane opowiadanie, wybrane eseje następujących autorów: Jerzego Stempowskiego, Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, Zbigniewa Herberta, Zygmunta Kubiaka, Jarosława Marka Rymkiewicza; wybrane teksty z aktualnych numerów miesięczników oraz kwartalników literackich i kulturalnych).</p>	<p>znajomością i wieloaspektowym zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu rozszerzonego (Tadeusz Konwicki, <i>Mała apokalipsa</i>, Jorge Luis Borges, wybrane opowiadanie, Janusz Głowacki, <i>Antygona w Nowym Jorku</i>, Sławomir Mrożek, wybrane opowiadanie, wybrane eseje następujących autorów: Jerzego Stempowskiego, Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, Zbigniewa Herberta, Zygmunta Kubiaka, Jarosława Marka Rymkiewicza; wybrane teksty z aktualnych numerów miesięczników oraz kwartalników literackich i kulturalnych).</p>
I. Kształcenie literackie i kulturowe. Odbiór tekstów kultury				
Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:
<ul style="list-style-type: none"> na ogół poprawnie analizuje strukturę eseju: odczytuje zawarte w nim sensy, 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje strukturę eseju: odczytuje zawarte w nim sensy, sposób prowadze- 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje strukturę eseju: odczytuje zawarte w nim sensy, sposób prowadze- 	<ul style="list-style-type: none"> samodzielnie analizuje strukturę eseju: bezbłędnie odczytuje zawarte w 	<ul style="list-style-type: none"> wyczerpująco i oryginalnie analizuje strukturę eseju: bezbłędnie odczytuje za-

<p>sposób prowadzenia wywodu, charakterystyczne cechy stylu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki; • przy pomocy nauczyciela rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej; • przy pomocy nauczyciela porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty; • na ogół rozpoznaje i poprawnie charakteryzuje główne style w architekturze i sztuce; • przy pomocy nauczyciela odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach (np. egzystencjalizm, personalizm); • przy pomocy nauczyciela definiuje pojęcie syntezy sztuk. 	<p>nia wywodu, charakterystyczne cechy stylu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki; • rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej; • porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty; • rozpoznaje i charakteryzuje główne style w architekturze i sztuce; • odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach (np. egzystencjalizm, personalizm); • zna pojęcie syntezy sztuk. 	<p>nia wywodu, charakterystyczne cechy stylu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • w dużym stopniu wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki; • poprawnie rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej; • sprawnie porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty; • poprawnie rozpoznaje i charakteryzuje główne style w architekturze i sztuce; • poprawnie odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach (np. egzystencjalizm, personalizm); • zna pojęcie syntezy sztuk, rozpoznaje jej cechy. 	<p>nim sensy, sposób prowadzenia wywodu, charakterystyczne cechy stylu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia i stosuje cechy eseju szkolnego (m.in.: logicznie skonstruowany wywód argumentacyjny dotyczący głównego problemu, wzbogacony o skojarzenia, dygresje; erudycyjność, podmiotowość, dyskursywność, oryginalna forma kompozycyjna, stosowanie różnorodnych konstrukcji składniowych); • świadomie i w sposób funkcjonalny wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki; • trafnie rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej, podając ich źródło; • samodzielnie i wyczerpująco porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty; 	<p>warte w nim sensy, sposób prowadzenia wywodu, charakterystyczne cechy stylu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia i stosuje cechy eseju szkolnego (m.in.: logicznie skonstruowany wywód argumentacyjny dotyczący głównego problemu, wzbogacony o skojarzenia, dygresje; erudycyjność, podmiotowość, dyskursywność, oryginalna forma kompozycyjna, stosowanie różnorodnych konstrukcji składniowych); • świadomie i w sposób funkcjonalny wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki; • trafnie rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej, podając ich źródło oraz wyjaśniając, na czym polega nawiązanie lub reinterpretacja; • samodzielnie, wyczerpująco i oryginalnie porównuje
--	---	--	--	---

			<ul style="list-style-type: none"> • trafnie rozpoznaje i obszernie charakteryzuje główne style w architekturze i sztuce; • trafnie odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach (np. egzystencjalizm, personalizm) oraz wymienia ich założenia • zna pojęcie syntezy sztuk, rozpoznaje jej cechy i ewolucję od romantyzmu poprzez modernizm i międzywojnie do współczesności. 	<p>teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty;</p> <ul style="list-style-type: none"> • trafnie rozpoznaje i wyczerpująco charakteryzuje główne style w architekturze i sztuce; • trafnie odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach (np. egzystencjalizm, personalizm) oraz wymienia ich założenia i przedstawicieli; • dobrze zna pojęcie syntezy sztuk, sprawnie rozpoznaje jej cechy i ewolucję od romantyzmu poprzez modernizm i międzywojnie do współczesności.
II. Kształcenie językowe. Gramatyka języka polskiego				
Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:

<ul style="list-style-type: none"> • na ogół rozumie proces kształtowania się systemu gramatycznego i potrafi wskazać jego wybrane elementy we fleksji, fonetyce, słowotwórstwie i składni. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie proces kształtowania się systemu gramatycznego i potrafi wskazać jego wybrane elementy we fleksji, fonetyce, słowotwórstwie i składni. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie proces kształtowania się systemu gramatycznego i potrafi wskazać jego elementy we fleksji, fonetyce, słowotwórstwie i składni. 	<ul style="list-style-type: none"> • dokładnie rozumie proces kształtowania się systemu gramatycznego i potrafi wskazać jego elementy we fleksji, fonetyce, słowotwórstwie i składni. 	<ul style="list-style-type: none"> • dokładnie rozumie proces kształtowania się systemu gramatycznego i potrafi bezbłędnie wskazać jego elementy we fleksji, fonetyce, słowotwórstwie i składni.
II. Kształcenie językowe. Zróżnicowanie języka				
Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:
<ul style="list-style-type: none"> • z pomocą nauczyciela rozumie i wyjaśnia różnice między etymologicznym a realnym znaczeniem wyrazu; • z pomocą nauczyciela rozpoznaje prozodyczne elementy stylu: dynamikę, rytmizację i określa ich funkcje w tekście; • z pomocą nauczyciela rozpoznaje tabu językowe w wypowiedziach; • na ogół określa właściwości języka jako nośnika i przekaznika treści kulturowych; • na ogół poprawnie rozpo- 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie i wyjaśnia różnice między etymologicznym a realnym znaczeniem wyrazu; • rozpoznaje prozodyczne elementy stylu: dynamikę, rytmizację i określa ich funkcje w tekście; • rozpoznaje tabu językowe w wypowiedziach; • określa właściwości języka jako nośnika i przekaznika treści kulturowych; • rozpoznaje i charakteryzuje styl indywidualny dzieła literackiego oraz styl typowy (gatunku literac- 	<ul style="list-style-type: none"> • dobrze rozumie i poprawnie wyjaśnia różnice między etymologicznym a realnym znaczeniem wyrazu; • poprawnie rozpoznaje prozodyczne elementy stylu: dynamikę, rytmizację i określa ich funkcje w tekście; • rozumie, co to jest tabu językowe; rozpoznaje jego obecność w wypowiedziach; • poprawnie określa właściwości języka jako nośnika i przekaznika treści kul- 	<ul style="list-style-type: none"> • bardzo dobrze rozumie i wyjaśnia różnice między etymologicznym a realnym znaczeniem wyrazu; • bezbłędnie rozpoznaje prozodyczne elementy stylu: dynamikę, rytmizację i określa ich funkcje w tekście; • rozumie, co to jest tabu językowe; bezbłędnie rozpoznaje jego obecność w wypowiedziach; • obszernie określa właściwości języka jako nośnika i przekaznika treści kulturowych; 	<ul style="list-style-type: none"> • bezbłędnie rozumie i wyczerpująco wyjaśnia różnice między etymologicznym a realnym znaczeniem wyrazu; • trafnie rozpoznaje i nazywa prozodyczne elementy stylu: dynamikę, rytmizację i określa ich funkcje w tekście; • rozumie, co to jest tabu językowe; bezbłędnie rozpoznaje jego obecność w wypowiedziach; • obszernie i wnikliwie określa właściwości języka jako nośnika

<p>znaje i charakteryzuje styl indywidualny dzieła literackiego oraz styl typowy (gatunku literackiego, np. sonetu, ody, prądu literackiego/ kierunku literackiego, epoki, autora);</p> <ul style="list-style-type: none"> • na ogół określa rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich; • z pomocą nauczyciela definiuje pojęcie socjolektu. 	<p>kiego, np. sonetu, ody, prądu literackiego/ kierunku literackiego, epoki, autora) i wykorzystuje tę wiedzę w interpretacji utworu literackiego;</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich; • rozumie pojęcie socjolektu. 	<p>turowych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie rozpoznaje i charakteryzuje styl indywidualny dzieła literackiego oraz styl typowy (gatunku literackiego, np. sonetu, ody, prądu literackiego/ kierunku literackiego, epoki, autora) i wykorzystuje tę wiedzę w interpretacji utworu literackiego; • poprawnie określa rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich; • rozumie pojęcie socjolektu; rozpoznaje i określa jego funkcje komunikacyjne. 	<ul style="list-style-type: none"> • trafnie rozpoznaje i obszernie charakteryzuje styl indywidualny dzieła literackiego oraz styl typowy (gatunku literackiego, np. sonetu, ody, prądu literackiego/ kierunku literackiego, epoki, autora) i funkcjonalnie wykorzystuje tę wiedzę w interpretacji utworu literackiego; • trafnie określa rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich; • rozumie pojęcie socjolektu; dobrze rozpoznaje i określa jego funkcje komunikacyjne. 	<p>i przekąźnika treści kulturowych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje i wyczerpująco charakteryzuje styl indywidualny dzieła literackiego oraz styl typowy (gatunku literackiego, np. sonetu, ody, prądu literackiego/ kierunku literackiego, epoki, autora) i funkcjonalnie wykorzystuje tę wiedzę w interpretacji utworu literackiego; • trafnie określa i charakteryzuje rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich; • rozumie pojęcie socjolektu; bezbłędnie rozpoznaje i określa jego funkcje komunikacyjne.
<p>II. Kształcenie językowe. Komunikacja językowa i kultura języka</p>				
<p>Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:</p>	<p>Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:</p>	<p>Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:</p>	<p>Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:</p>	<p>Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:</p>
<ul style="list-style-type: none"> • przy pomocy nauczyciela określa intencję wypowiedzi jako aktu 	<ul style="list-style-type: none"> • określa intencję wypowiedzi jako aktu o dwóch znaczeniach; 	<ul style="list-style-type: none"> • określa intencję wypowiedzi jako aktu o dwóch znaczeniach: dosłownym 	<ul style="list-style-type: none"> • bezbłędnie określa intencję wypowiedzi jako aktu o dwóch znaczeniach: 	<ul style="list-style-type: none"> • bezbłędnie określa intencję wypowiedzi jako aktu o dwóch znaczeniach: do-

<p>o dwóch znaczeniach;</p> <ul style="list-style-type: none"> • przy pomocy nauczyciela rozpoznaje i określa wybrane funkcje tekstu (fatyczną, magiczną); • przy pomocy nauczyciela określa funkcje języka: poznawczą, komunikacyjną oraz społeczną; • przy pomocy nauczyciela określa rolę języka w budowaniu świata. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje i określa wybrane funkcje tekstu (fatyczną, magiczną); • zazwyczaj poprawnie określa funkcje języka: poznawczą, komunikacyjną oraz społeczną; • zazwyczaj poprawnie określa rolę języka w budowaniu świata. 	<p>i implikowanym;</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie rozpoznaje i określa wybrane funkcje tekstu (fatyczną, magiczną); • poprawnie określa funkcje języka: poznawczą, komunikacyjną oraz społeczną; • poprawnie określa rolę języka w budowaniu świata. 	<p>dosłownym i implikowanym (presupozycja);</p> <ul style="list-style-type: none"> • bezbłędnie rozpoznaje i określa wybrane funkcje tekstu (fatyczną, magiczną); • bezbłędnie określa funkcje języka: poznawczą (kategoryzowanie świata), komunikacyjną (dostosowanie języka do sytuacji komunikacyjnej) oraz społeczną; • bezbłędnie określa rolę języka w budowaniu świata. 	<p>słownym i implikowanym (presupozycja);</p> <ul style="list-style-type: none"> • bezbłędnie rozpoznaje i wyczerpująco określa wybrane funkcje tekstu (fatyczną, magiczną); • bezbłędnie określa funkcje języka: poznawczą (kategoryzowanie świata), komunikacyjną (dostosowanie języka do sytuacji komunikacyjnej) oraz społeczną; • bezbłędnie i wyczerpująco określa rolę języka w budowaniu świata.
<p>II. Kształcenie językowe. Ortografia i interpunkcja</p>				
<p>Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:</p>	<p>Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:</p>	<p>Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:</p>	<p>Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:</p>	<p>Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:</p>
<ul style="list-style-type: none"> • na ogół stosuje podstawowe zasady pisowni polskiej (fonetyczną, morfologiczną, historyczną i konwencjonalną) w zachowaniu poprawności zapisu wypowiedzi. 	<ul style="list-style-type: none"> • stosuje podstawowe zasady pisowni polskiej (fonetyczną, morfologiczną, historyczną i konwencjonalną) w zachowaniu poprawności zapisu wypowiedzi. 	<ul style="list-style-type: none"> • stosuje wszystkie podstawowe zasady pisowni polskiej (fonetyczną, morfologiczną, historyczną i konwencjonalną) w zachowaniu poprawności zapisu wypowiedzi. 	<ul style="list-style-type: none"> • stosuje wszystkie zasady pisowni polskiej (fonetyczną, morfologiczną, historyczną i konwencjonalną) w zachowaniu poprawności zapisu wypowiedzi. 	<ul style="list-style-type: none"> • stosuje wszystkie zasady pisowni polskiej (fonetyczną, morfologiczną, historyczną i konwencjonalną) w zachowaniu poprawności zapisu wypowiedzi; potrafi „modyfikować” zapis w zamierzonym celu i uzasadnić podjętą decyzję.

III. Tworzenie wypowiedzi. Elementy retoryki				
Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:
<ul style="list-style-type: none"> • na ogół odróżnia elementy stałe i fakultatywne przemówień; • na ogół stosuje różne typy dowodzenia w wypowiedzi; • na ogół rozpoznaje wywód o charakterze demagogicznym; • na ogół rozróżnia ironię w zależności od celu. 	<ul style="list-style-type: none"> • odróżnia elementy stałe i fakultatywne przemówień; • na ogół stosuje różne typy dowodzenia w wypowiedzi (indukcyjne, dedukcyjne, sylogizmy); • rozpoznaje wywód o charakterze demagogicznym; • rozróżnia ironię w zależności od celu: satyrycznego, parodystycznego, przejawu drwiny i sarkazmu. 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie odróżnia elementy stałe i fakultatywne przemówień; • poprawnie stosuje różne typy dowodzenia w wypowiedzi (indukcyjne, dedukcyjne, sylogizmy); • rozpoznaje wywód o charakterze demagogicznym oraz metodę pytań podchwytliwych i sugerujących; • rozróżnia ironię w zależności od celu: satyrycznego, parodystycznego, przejawu drwiny i sarkazmu. 	<ul style="list-style-type: none"> • bezbłędnie odróżnia elementy stałe i fakultatywne przemówień; • bez problemu stosuje różne typy dowodzenia w wypowiedzi (indukcyjne, dedukcyjne, sylogizmy); • bezbłędnie rozpoznaje wywód o charakterze demagogicznym oraz metodę pytań podchwytliwych i sugerujących; • bezbłędnie definiuje ironię i rozróżnia jej rodzaje w zależności od celu: satyrycznego, parodystycznego, przejawu drwiny i sarkazmu. 	<ul style="list-style-type: none"> • bezbłędnie odróżnia i omawia elementy stałe i fakultatywne przemówień; • bezbłędnie stosuje różne typy dowodzenia w wypowiedzi (indukcyjne, dedukcyjne, sylogizmy); • bezbłędnie rozpoznaje wywód o charakterze demagogicznym oraz metodę pytań podchwytliwych i sugerujących; • bezbłędnie definiuje ironię i rozróżnia jej rodzaje w zależności od celu: satyrycznego, parodystycznego, przejawu drwiny i sarkazmu.
III. Tworzenie wypowiedzi. Mówienie i pisanie				
Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:

<ul style="list-style-type: none"> • z pomocą nauczyciela tworzy wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: interpretacja porównawcza, felieton, reportaż, esej. 	<ul style="list-style-type: none"> • tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: interpretacja porównawcza, felieton, reportaż, esej. 	<ul style="list-style-type: none"> • tworzy poprawne, spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: interpretacja porównawcza, felieton, reportaż, esej. 	<ul style="list-style-type: none"> • tworzy wyczerpujące, spójne i oryginalne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: interpretacja porównawcza, felieton, reportaż, esej. 	<ul style="list-style-type: none"> • tworzy wyczerpujące, spójne i oryginalne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: interpretacja porównawcza, felieton, reportaż, esej.
IV. Samokształcenie				
Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:	Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:	Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:
<ul style="list-style-type: none"> • zachęcany przez nauczyciela, sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową. • ukierunkowany przez nauczyciela, włącza się w życie kulturalne szkoły, regionu (konkursy, wystawy, festyny, przedstawienia, apele). 	<ul style="list-style-type: none"> • sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową; • włącza się w życie kulturalne szkoły, regionu (konkursy, wystawy, festyny, przedstawienia, apele). 	<ul style="list-style-type: none"> • często sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową; • często włącza się w życie kulturalne szkoły, regionu (konkursy, wystawy, festyny, przedstawienia, apele). 	<ul style="list-style-type: none"> • często, świadomie i w sposób funkcjonalny sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową; • często i chętnie włącza się w życie kulturalne szkoły, regionu (konkursy, wystawy, festyny, przedstawienia, apele) i zachęca do tego innych. 	<ul style="list-style-type: none"> • często, świadomie i w sposób funkcjonalny sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową; wykorzystuje ją w sposób typowy i nietypowy; • często i chętnie włącza się w życie kulturalne szkoły, regionu (konkursy, wystawy, festyny, przedstawienia, apele) i zachęca do tego innych; promuje kulturę szkoły i regionu.

TABELA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH

Przedmiot: Matematyka	Klasa: 4LOI
Nauczyciel: Izabela Kacprzak	Poziom: podstawowy
Tygodniowy wymiar godzin wg planu: 4h	Półrocze I i II
Program nauczania: Nowa Era. MATeMAtyka. Technikum. Zakres podstawowy (od 2024)	
Zakres materiału wraz z przybliżonym rozkładem terminów prac klasowych, sprawdzianów uzgodnionych: I. Rachunek prawdopodobieństwa – 21h II. Graniastosłupy i ostrosłupy – 20h III. Bryły obrotowe – 12h IV. Przykłady dowodów – 9h V. Powtórzenie przed maturą	
Podręczniki obowiązkowe: MATeMAtyka” 4. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego i technikum. Zakres podstawowy	
Zalecane dodatkowe pomoce dydaktyczne: kalkulator prosty, Wybrane wzory matematyczne.	
Wymagania formalne: zeszyt, podręcznik, przybory geometryczne	
Formy sprawdzania wiadomości: <ul style="list-style-type: none">– praca klasowa podsumowująca dział,– sprawdzian pisemny z zamkniętej partii materiału(zapowiadany), może mieć formę testu,– sprawdzian z trzech ostatnich lekcji, zapowiadany lub nie, może mieć formę testu,– kartkówka może odbyć się bez zapowiadani– odpowiedź (może mieć formę pisemną),– praca domowa,– aktywność na lekcji,– testy zadań maturalnych	Inne źródła oceny do wyboru przez nauczyciela: <ul style="list-style-type: none">– praca na lekcji,– udział w konkursach przedmiotowych,– premia za frekwencję
Uwagi o ocenianiu: <ul style="list-style-type: none">– uczeń dwa razy w semestrze może zgłosić nieprzygotowanie do lekcji (nie dotyczy to zapowiedzianych sprawdzianów),– jeżeli z przyczyn usprawiedliwionych uczeń nie może przystąpić do sprawdzianu z całą klasą, to powinien uczynić w terminie wyznaczonym przez nauczyciela,– kartkówki nie podlegają poprawie.	

RACHUNEK PRAWDOPODOBIENSTWA

Poziom (K) lub (P)

Uczeń otrzymuje ocenę **dopuszczającą** lub **dostateczną**, jeśli:

• wypisuje wszystkie możliwe wyniki danego doświadczenia
• stosuje regułę mnożenia do wyznaczenia liczby wyników doświadczenia spełniających dany warunek – w typowych sytuacjach
• przedstawia drzewo ilustrujące wyniki danego doświadczenia – w prostych sytuacjach
• wypisuje wszystkie możliwe permutacje danego zbioru
• wykonuje obliczenia, stosując definicję silni
• oblicza liczbę permutacji danego zbioru – w prostych sytuacjach
• oblicza liczbę wariacji bez powtórzeń – w prostych sytuacjach
• oblicza liczbę wariacji z powtórzeniami – w prostych sytuacjach
• stosuje regułę dodawania do obliczania liczby wyników doświadczenia spełniających dany warunek – w prostych sytuacjach
• określa przestrzeń (zbiór) zdarzeń elementarnych dla danego doświadczenia
• opisuje wyniki sprzyjające danemu zdarzeniu losowemu
• określa zdarzenia: przeciwne, niemożliwe, pewne i wykluczające się
• stosuje klasyczną definicję prawdopodobieństwa do obliczania prawdopodobieństw zdarzeń losowych – w typowych sytuacjach
• oblicza prawdopodobieństwo zdarzenia przeciwnego
• stosuje twierdzenie o prawdopodobieństwie sumy zdarzeń – w prostych sytuacjach

Poziom (R) lub (D)

Uczeń otrzymuje ocenę **dobrą** lub **bardzo dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) i (P) oraz dodatkowo:

• stosuje regułę mnożenia i regułę dodawania do obliczania liczby wyników doświadczenia spełniających dany warunek – w złożonych sytuacjach
• oblicza liczbę permutacji danego zbioru – w złożonych sytuacjach
• oblicza liczbę wariacji bez powtórzeń – w złożonych sytuacjach
• oblicza liczbę wariacji z powtórzeniami – w złożonych sytuacjach
• wyznacza sumę, iloczyn i różnicę zdarzeń losowych
• stosuje klasyczną definicję prawdopodobieństwa do obliczania prawdopodobieństw zdarzeń losowych – w złożonych sytuacjach
• stosuje własności prawdopodobieństwa do obliczania prawdopodobieństw zdarzeń

Poziom (W)

Uczeń otrzymuje ocenę **celującą**, jeśli opanował wiedzę i umiejętności z poziomów od (K) do (D) oraz:

• stosuje własności prawdopodobieństwa w dowodach twierdzeń
• rozwiązuje zadania o znacznym stopniu trudności dotyczące prawdopodobieństwa

GRANIASTOSŁUPY I OSTROSŁUPY

Poziom (K) lub (P)

Uczeń otrzymuje ocenę **dopuszczającą** lub **dostateczną**, jeśli:

• wskazuje w wielościanie proste prostopadłe, równoległe i skośne
• wskazuje w wielościanie rzut prostokątny danego odcinka na daną płaszczyznę
• określa liczbę ścian, wierzchołków i krawędzi wielościanu; sprawdza, czy istnieje graniastosłup o danej liczbie krawędzi
• wskazuje elementy charakterystyczne wielościanu (np. wierzchołek ostrosłupa)
• oblicza pole powierzchni bocznej i całkowitej graniastosłupa oraz ostrosłupa
• rysuje siatkę wielościanu na podstawie jej fragmentu
• oblicza długości przekątnych graniastosłupa prostego – w prostych przypadkach
• oblicza objętość graniastosłupa prostego i ostrosłupa prawidłowego

<ul style="list-style-type: none">wskazuje kąt między przekątną graniastosłupa a płaszczyzną jego podstawy
<ul style="list-style-type: none">wskazuje kąty między odcinkami w ostrosłupie a płaszczyzną jego podstawy – w prostych przypadkach
<ul style="list-style-type: none">wskazuje kąt między sąsiednimi ścianami wielościanu – w prostych przypadkach
<ul style="list-style-type: none">rozwiązuje typowe zadania dotyczące kąta między prostą a płaszczyzną
<ul style="list-style-type: none">stosuje funkcje trygonometryczne do obliczania pola powierzchni i objętości wielościanu – w prostych sytuacjach

Poziom (R) lub (D)

Uczeń otrzymuje ocenę **dobrą** lub **bardzo dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) i (P) oraz dodatkowo:

<ul style="list-style-type: none">przeprowadza wnioskowania dotyczące położenia prostych w przestrzeni
<ul style="list-style-type: none">stosuje i przekształca wzory na pola powierzchni i objętości wielościanów
<ul style="list-style-type: none">stosuje funkcje trygonometryczne i twierdzenia planimetrii do obliczenia pola powierzchni i objętości wielościanu – w złożonych sytuacjach
<ul style="list-style-type: none">oblicza miarę kąta dwuściennego między ścianami wielościanu
<ul style="list-style-type: none">rozwiązuje zadania dotyczące miary kąta między prostą a płaszczyzną (również z wykorzystaniem trygonometrii) – w trudnych sytuacjach

Poziom (W)

Uczeń otrzymuje ocenę **celującą**, jeśli opanował wiedzę i umiejętności z poziomów od (K) do (D) oraz:

<ul style="list-style-type: none">rozwiązuje zadania o znacznym stopniu trudności dotyczące wielościanów
<ul style="list-style-type: none">przeprowadza dowody twierdzeń dotyczących związków miarowych w wielościanach

BRYŁY OBROTOWE

Poziom (K) lub (P)

Uczeń otrzymuje ocenę **dopuszczającą** lub **dostateczną**, jeśli:

<ul style="list-style-type: none">wskazuje elementy charakterystyczne bryły obrotowej (np. kąt rozwarcia stożka)
<ul style="list-style-type: none">zaznacza przekrój osiowy walca i stożka oraz przekroje kuli
<ul style="list-style-type: none">oblicza pole powierzchni i objętość bryły obrotowej – w prostych sytuacjach
<ul style="list-style-type: none">rozwiązuje zadania dotyczące rozwinięcia powierzchni bocznej walca i stożka – w prostych sytuacjach
<ul style="list-style-type: none">stosuje funkcje trygonometryczne do obliczania pola powierzchni i objętości bryły obrotowej – w prostych sytuacjach
<ul style="list-style-type: none">wyznacza skalę podobieństwa brył podobnych – w prostych przypadkach

Poziom (R) lub (D)

Uczeń otrzymuje ocenę **dobrą** lub **bardzo dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) i (P) oraz dodatkowo:

<ul style="list-style-type: none">stosuje funkcje trygonometryczne i twierdzenia planimetrii do obliczenia pola powierzchni i objętości bryły obrotowej – w złożonych sytuacjach
<ul style="list-style-type: none">wykorzystuje podobieństwo brył i skalę podobieństwa brył podobnych podczas rozwiązywania zadań

Poziom (W)

Uczeń otrzymuje ocenę **celującą**, jeśli opanował wiedzę i umiejętności z poziomów od (K) do (D) oraz:

<ul style="list-style-type: none">rozwiązuje zadania o znacznym stopniu trudności dotyczące brył obrotowych
<ul style="list-style-type: none">przeprowadza dowody twierdzeń dotyczących związków miarowych w bryłach obrotowych

PRZYKŁADY DOWODÓW W MATEMATYCE

Poziom (K) lub (P)

Uczeń otrzymuje ocenę **dopuszczającą** lub **dostateczną**, jeśli:

<ul style="list-style-type: none">przeprowadza proste dowody dotyczące własności liczb
--

<ul style="list-style-type: none">• przeprowadza proste dowody, stosując metodę równoważnego przekształcania tezy
<ul style="list-style-type: none">• uzasadnia niewymierność liczby, stosując dowód nie wprost w prostych sytuacjach
<ul style="list-style-type: none">• przeprowadza proste dowody dotyczące własności figur płaskich

Poziom (R) lub (D)

Uczeń otrzymuje ocenę **dobrą** lub **bardzo dobrą**, jeśli opanował poziomy (K) i (P) oraz dodatkowo:

<ul style="list-style-type: none">• przeprowadza trudniejsze dowody dotyczące własności liczb całkowitych
<ul style="list-style-type: none">• przeprowadza trudniejsze dowody dotyczące nierówności (np. wykorzystując zależność między średnią arytmetyczną a średnią geometryczną)
<ul style="list-style-type: none">• stosuje metodę równoważnego przekształcania tezy – w trudnych sytuacjach
<ul style="list-style-type: none">• przeprowadza trudniejsze dowody dotyczące własności figur płaskich
<ul style="list-style-type: none">• przeprowadza dowody nie wprost – w trudnych sytuacjach

Poziom (W)

Uczeń otrzymuje ocenę **celującą**, jeśli opanował wiedzę i umiejętności z poziomów od (K) do (D) oraz:

<ul style="list-style-type: none">• przeprowadza dowody wymagające wiedzy opisanej na poziomie (W) z innych działów

POWTÓRZENIE materiału z klas pierwszej, drugiej, trzeciej, czwartej odbywać się będzie w ciągu całego roku szkolnego.

TABELA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH

Przedmiot: Religia	Klasa: 4 LOI
Nauczyciel: Karolina Sienkiewicz	Poziom: Podstawowy
Tygodniowy wymiar godzin wg planu: 2	Półrocze I i II
Program nauczania: Z Bogiem w dorosłe życie	
Zakres materiału wraz z przybliżonym rozkładem terminów prac klasowych, sprawdzianów uzgodnionych: - Boskie pochodzenie pragnienia szczęścia, - uczucia jako naturalne elementy psychiki ludzkiej, - miłość do Boga, drugiego człowieka i Ojczyzny, - miłość jako podstawa aktywności chrześcijańskiej, - właściwe rozumienie miłości, - miłość jako sens ludzkiego istnienia, - miłość jako dar i zadanie, - istota i cechy miłości małżeńskiej, - tematyka związana z przeżywaniem uroczystości i świąt w roku liturgicznym. Sprawdzanie wiadomości (odpowiedź ustna: wrzesień - kwiecień).	
Podręczniki obowiązkowe: Szukam miłości Zalecane dodatkowe pomoce dydaktyczne:	
Wymagania formalne: Zeszyt	
Formy sprawdzania wiadomości: <ul style="list-style-type: none">- odpowiedź ustna,- praca przy komputerze,- praca domowa,- prezentacje multimedialne,- aktywność i postawa na lekcji (zależnie od sytuacji stworzonych na lekcji, nie musi dotyczyć wszystkich uczniów).	Inne źródła oceny do wyboru przez nauczyciela: <ul style="list-style-type: none">- praca na lekcji,- udział w konkursach przedmiotowych,- udział w olimpiadach,- referaty,- wykonywanie pomocy szkolnych,- inne prace dodatkowe – do wyboru przez nauczyciela.
Uwagi o ocenianiu: <ul style="list-style-type: none">- uczeń raz w semestrze może zgłosić nieprzygotowanie do lekcji.	

Wymagania na poszczególne oceny:

Zasady oceniania (zgodne w wytycznymi Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski z 2008 r.):

- Ocenianiu nie podlegają praktyki religijne.
- Oceny z religii są jawne dla ucznia i jego rodziców (prawnych opiekunów).
- Nauczyciele religii są zobowiązani do podania wymagań edukacyjnych niezbędnych do uzyskania poszczególnych ocen śródrocznych i rocznych z religii oraz sposobu sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów.
- Nauczyciele religii informują o warunkach i trybie uzyskania z religii oceny rocznej wyższej niż przewidywana.
- Nauczyciele religii są zobowiązani do dostosowania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb i możliwości psychofizycznych oraz edukacyjnych uczniów posiadających opinie wydane przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne.
- Oceny z religii ustala się w stopniach w zakresie skali od 1 do 6.

Ogólne kryteria ocen z religii:

Celujący:

Uczeń:

- spełnia wymagania na ocenę bardzo dobrą
- posiada wiedzę wykraczającą poza program oraz potrafi ją twórczo wprowadzać w życie
- aktywnie uczestniczy w zajęciach
- wykonuje dodatkowe zadania dla chętnych
- bierze udział w konkursach przedmiotowych
- uczestniczy w zajęciach dodatkowych o tematyce religijnej w szkole lub parafii
- wzorowo prowadzi zeszyt

Bardzo dobry

Uczeń:

- opanował wiedzę i umiejętności określone programem nauczania
- chętnie i systematycznie uczestniczy w zajęciach
- jest aktywny na zajęciach
- okazuje szacunek podczas modlitwy i słuchania Słowa Bożego
- wzorowo prowadzi zeszyt

Dobry

Uczeń:

- opanował wiedzę i umiejętności określone programem nauczania
- ma dobrą umiejętność zastosowania zdobytej wiedzy
- osiąga postępy podczas zajęć
- jest chętny do pracy
- okazuje szacunek podczas modlitwy i słuchania Słowa Bożego
- starannie prowadzi zeszyt

Dostateczny

Uczeń:

- opanował wiedzę i umiejętności umożliwiające dalsze zdobywanie wiedzy
- w jego wiadomościach są wyraźne luki
- wykazuje chęć do pracy na zajęciach
- okazuje szacunek podczas modlitwy i słuchania Słowa Bożego
- w zeszycie ucznia mogą występować braki

Dopuszczający:

Uczeń:

- zdobyte wiadomości nie są wystarczające do uzyskania podstawowej wiedzy religijnej
- niechętnie uczestniczy w zajęciach
- wymaga pomocy przy wykonywaniu prostych zadań
- prowadzi zeszyt

Niedostateczny:

Uczeń:

- nie opanował podstawowych wiadomości i umiejętności określonych programem nauczania
- notorycznie brak mu chęci do pracy i uczestniczenia w zajęciach
- nie posiada zeszytu lub dość często nie przynosi go do szkoły

Ponieważ religia jest przedmiotem nieobowiązkowym, należy przed ewentualnym wystawieniem oceny niedostatecznej, zbadać sytuację ucznia, podjąć próbę rozmowy z wychowawcą, pedagogiem, rodzicami (opiekunami prawnymi), etc. i spróbować udzielić uczniowi wszelkiej możliwej pomocy, aby podjął on próbę sprostania stawianym przed nim wymaganiom.

TABELA WYMAGAŃ DYDAKTYCZNYCH

Przedmiot: BIOLOGIA	Klasa: IV LOI																								
Nauczyciel: LESZEK HOPEN	Poziom: ROZSZERZONY																								
Tygodniowy wymiar godzin wg planu: 2	Półroczce: I i II																								
Program nauczania: Program nauczania biologii dla liceum ogólnokształcącego 4-letniego. Zakres rozszerzony. „Biologia na czasie” Nowa Era. U. Poziomek																									
Zakres materiału wraz z przybliżonym rozkładem terminów prac klasowych, sprawdzianów uzgodnionych: Biologia 4 <table><tr><td>1.</td><td>Genetyka molekularna</td><td>8h</td><td>27.09.24</td></tr><tr><td>2.</td><td>Genetyka klasyczna</td><td>8h</td><td>25.10.24</td></tr><tr><td>3.</td><td>Zmienność organizmów</td><td>10h</td><td>06.12.24</td></tr><tr><td>4.</td><td>Biotechnologia molekularna</td><td>10h</td><td>17.01.25</td></tr><tr><td>5.</td><td>Ewolucja organizmów</td><td>12h</td><td>07.03.25</td></tr><tr><td>6.</td><td>Ekologia i różnorodność biologiczna</td><td>12h</td><td>07.04.25</td></tr></table> Razem 60 godzin		1.	Genetyka molekularna	8h	27.09.24	2.	Genetyka klasyczna	8h	25.10.24	3.	Zmienność organizmów	10h	06.12.24	4.	Biotechnologia molekularna	10h	17.01.25	5.	Ewolucja organizmów	12h	07.03.25	6.	Ekologia i różnorodność biologiczna	12h	07.04.25
1.	Genetyka molekularna	8h	27.09.24																						
2.	Genetyka klasyczna	8h	25.10.24																						
3.	Zmienność organizmów	10h	06.12.24																						
4.	Biotechnologia molekularna	10h	17.01.25																						
5.	Ewolucja organizmów	12h	07.03.25																						
6.	Ekologia i różnorodność biologiczna	12h	07.04.25																						
Podręczniki obowiązkowe: „Biologia na czasie 4” – zakres rozszerzony F. Dubert, M. Jurgowiak, W. Zamachowski (Nowa Era) nr dop. 1010/4/2022																									
Zalecane dodatkowe pomoce dydaktyczne: „Biologia” Solomon, Berg, Martin, „Biologia” Claude Villee																									
Wymagania formalne: Zeszyt przedmiotowy																									
Formy sprawdzania wiadomości: <ul style="list-style-type: none">– praca klasowa poprzedzona lekcją powtórzeniową, zapowiadana z tygodniowym wyprzedzeniem,– sprawdzian z trzech ostatnich lekcji, zapowiadany, może mieć formę test, czas jej trwania jest nie dłuższy niż 15 minut,– praca domowa,– aktywność i postawa na lekcji (zależnie od sytuacji stworzonych na lekcji, nie musi dotyczyć wszystkich uczniów).	Inne źródła oceny do wyboru przez nauczyciela: <ul style="list-style-type: none">– praca na lekcji,– udział w konkursach przedmiotowych, np. „Tajemnice ciała ludzkiego”,– udział w olimpiadach, np. „ Olimpiada Wiedzy Ekologicznej”– referaty,– wykonywanie pomocy szkolnych,– frekwencja na lekcjach (zgodnie ze Statutem ZSGE)– zaangażowanie w dodatkowych fakultetach szkolnych z biologii „nie tylko dla maturzystów”																								
Uwagi o ocenianiu: <ul style="list-style-type: none">– uczeń w semestrze może zgłosić dwa razy nieprzygotowanie do lekcji (nie dotyczy to zapowiedzianych sprawdzianów),– jeżeli z przyczyn usprawiedliwionych uczeń nie może przystąpić do sprawdzianu z całą klasą, to powinien uczynić w terminie wyznaczonym przez nauczyciela (w przeciwnym razie otrzyma ocenę niedostateczną),– w przypadku nieusprawiedliwionej nieobecności na sprawdzianie uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną,																									

Wymagania na poszczególne oceny:

Nr lekcji	Temat lekcji	Treści nauczania	Liczba godzin na realizację	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągania celów	Proponowane środki dydaktyczne
1. Genetyka molekularna							
1.	Organizacja pracy na lekcjach biologii. Powtórzenie wiadomości z klas 1, 2 i 3		1	<ul style="list-style-type: none"> przedstawianie organizacji pracy na lekcjach biologii powtarzanie wiadomości o metodyce badań biologicznych powtarzanie wiadomości o związkach chemicznych, budowie komórek i metabolizmie powtarzanie wiadomości o budowie i fizjologii organizmów powtarzanie wiadomości o budowie i funkcjonowaniu organizmu człowieka 		<ul style="list-style-type: none"> przypomnienie zasad komunikacji między uczniem a nauczycielem ustalenie liczby sprawdzianów i zasad poprawiania ocen pogadanka na temat związków chemicznych, budowy komórki, metabolizmu, budowy i fizjologii organizmów, w tym budowy i funkcjonowania organizmu człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> program nauczania podręcznik karty pracy WZO PZO projektor Multiteka
2.	Budowa i rola kwasów nukleinowych	<ul style="list-style-type: none"> budowa cząsteczki DNA budowa przestrzenna DNA reguła Chargaffa funkcja DNA budowa RNA rodzaje RNA i ich funkcje lokalizacje RNA w komórce RNA jako materiał genetyczny 	1	<ul style="list-style-type: none"> przedstawianie budowy DNA analizowanie kształtu cząsteczki DNA wyjaśnianie reguły komplementarności zasad Chargaffa wykazywanie roli DNA jako nośnika informacji genetycznej charakteryzowanie budowy RNA porównywanie funkcji poszczególnych rodzajów RNA określanie miejsc występowania RNA w komórce porównywanie budowy i struktury cząsteczek DNA i RNA z uwzględnieniem rodzajów wiązań występujących w tych cząsteczkach omawianie znaczenia RNA jako materiału genetycznego u wirusów i niektórych wirusów 	I.2.4. XII.2.1 XIV.1.1.	<ul style="list-style-type: none"> pogadanka na temat kwasów nukleinowych wykonanie modelu budowy DNA ćwiczenia w zapisywaniu sekwencji nukleotydów komplementarnych do podanych nici DNA analizowanie przebiegu doświadczeń Griffitha oraz Hersheya i Chase, dotyczących roli DNA jako nośnika informacji genetycznej na podstawie podręcznika rybi szkielet – porównanie budowy i roli DNA oraz RNA rozróżnianie DNA od RNA z wykorzystaniem reguły Chargaffa – rozwiązywanie zadań uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> modele budowy DNA i RNA materiały do wykonania modelu DNA podręcznik schematy rybiego szkieletu karty pracy projektor Multiteka zasoby multimedialne
3.	Replikacja DNA	<ul style="list-style-type: none"> mechanizm replikacji DNA enzymy uczestniczące w replikacji DNA semikonserwatywny charakter replikacji DNA replikacja końców cząsteczki DNA regulacja replikacji DNA 	1	<ul style="list-style-type: none"> wykazywanie, że replikacja DNA ma charakter semikonserwatywny analizowanie poszczególnych etapów replikacji DNA wyjaśnianie mechanizmu replikacji DNA, z uwzględnieniem roli enzymów: helikazy, prymazy, polimerazy DNA, ligazy omawianie replikacji końców cząsteczki DNA i mechanizmu działania telomerazy określanie mechanizmów regulacji replikacji DNA 	IV.2.	<ul style="list-style-type: none"> pogadanka na temat replikacji DNA praca w grupach – analizowanie przebiegu doświadczenia weryfikującego hipotezę, że replikacja DNA jest semikonserwatywna określenie roli enzymów w replikacji DNA z wykorzystaniem gry dydaktycznej 	<ul style="list-style-type: none"> schemat przebiegu replikacji DNA pakiet materiałów do gry dydaktycznej plansze, schematy podręcznik projektor Multiteka zasoby multimedialne
4.	Geny i genomy	<ul style="list-style-type: none"> struktura genu genom – kompletna informacja genetyczna genom komórki prokariotycznej genom komórki eukariotycznej genom haplontów i dipłontów struktura chromatyny upakowanie DNA w jądrze komórkowym genom wirusa 	1	<ul style="list-style-type: none"> przedstawianie organizacji materiału genetycznego w komórce poznawanie struktury genu porównanie struktury genu organizmu prokariotycznego ze strukturą genu komórki eukariotycznej charakteryzowanie genu jako kompletnej informacji genetycznej omówienie genomów komórek prokariotycznych i eukariotycznych porównywanie genomów haplontów i dipłontów poznawanie struktury chromatyny analizowanie poszczególnych etapów upakowania DNA w jądrze komórkowym charakteryzowanie genu wirusa 	IV.1. XIII.1. XIII.2.	<ul style="list-style-type: none"> pogadanka heurystyczna na temat genów i genomów uczniowska prezentacja multimedialna – struktura genu, genomu i chromatyny rozsypanka wyrazowa – charakterystyka etapów upakowania DNA w jądrze komórkowym analizowanie budowy chromosomu na podstawie modeli i schematów praca w grupach – uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> rozsypanka wyrazowa podręcznik schematy plansze karty pracy projektor Multiteka zasoby multimedialne uczniowska prezentacja multimedialna
5. 6.	Eksprcja genów	<ul style="list-style-type: none"> kod genetyczny ekspresja genu transkrypcja modyfikacje potranskrypcyjne budowa mRNA ramka odczytu odwrotna transkrypcja translacja poliribosom modyfikacje potranslacyjne białek 	2	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnianie terminów: <i>kod genetyczny</i>, <i>ramka odczytu</i>, <i>poliribosom</i> poznawanie i wyjaśnianie cech kodu genetycznego analizowanie etapów odczytywania informacji genetycznej omawianie przebiegu transkrypcji i translacji charakteryzowanie przebiegu odwrotnej transkrypcji w cyklu infekcyjnym retrowirusów omawianie budowy cząsteczek mRNA określanie znaczenia i opisywanie przebiegu modyfikacji pre-mRNA wykazywanie roli aminoacylo-tRNA i rybosomów w translacji określanie znaczenia i omawianie przebiegu modyfikacji potranslacyjnej białek wyjaśnianie zależności między transkrypcją a translacją 	XIII.3. XIII.4. XIII.5. XIII.6. XIII.7.	<ul style="list-style-type: none"> prezentacja multimedialna – cechy kodu genetycznego animacja – etapy transkrypcji i translacji praca w grupach – porównywanie przebiegu oraz znaczenia modyfikacji potranskrypcyjnej i potranslacyjnej uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> tabela kodu genetycznego podręcznik karty pracy projektor Multiteka zasoby multimedialne prezentacja multimedialna animacja
7.	Regulacja ekspresji genów	<ul style="list-style-type: none"> regulacja ekspresji genów w komórce prokariotycznej model operonu ekspresja genów operonu tryptofanowego i laktozowego oraz ich regulacja regulacja ekspresji genów w komórce eukariotycznej regulacja dostępu do genu regulacja inicjacji transkrypcji czynniki transkrypcyjne regulacja ekspresji genów po etapie transkrypcji 	1	<ul style="list-style-type: none"> analizowanie mechanizmu regulacji genów w komórce prokariotycznej omawianie budowy i roli elementów składowych operonu na przykładzie operonu tryptofanowego i operonu laktozowego opisywanie ekspresji genów operonu omawianie regulacji negatywnej i pozytywnej ekspresji genów operonu charakteryzowanie regulacji ekspresji genów w komórce eukariotycznej poznawanie działania czynników transkrypcyjnych omawianie znaczenia regulacji ekspresji genów po transkrypcji (alternatywne składanie RNA, blokowanie lub aktywowanie translacji RNA) 	XIII.8. XIII.9.	<ul style="list-style-type: none"> analizowanie schematów przedstawiających działanie operonu tryptofanowego i operonu laktozowego na podstawie animacji lub prezentacji rozsypanka wyrazowa – regulacja ekspresji genów w komórce eukariotycznej burza mózgów – regulacja ekspresji genów w badaniach medycznych uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> schematy przedstawiające mechanizm działania operonu tryptofanowego i operonu laktozowego rozsypanka wyrazowa podręcznik karty pracy projektor Multiteka zasoby multimedialne animacja
8.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału Genetyka molekularna	<ul style="list-style-type: none"> powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z genetyki molekularnej 	1	<ul style="list-style-type: none"> powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności dotyczących treści z genetyki molekularnej 		<ul style="list-style-type: none"> rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach rozwiązywanie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 4</i> 	<ul style="list-style-type: none"> podręcznik – <i>Biologia na czasie 4</i> <i>Maturalne karty pracy 4</i> Generator testów
2. Genetyka klasyczna							
9. 10.	Dziedziczenie cech. Prawa Mendla	<ul style="list-style-type: none"> badania Gregora Mendla I prawo Mendla – prawo czystości gamet przewidywanie wyniku krzyżówki 	2	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnianie terminów: <i>gen</i>, <i>allel</i>, <i>genotyp</i>, <i>fenotyp</i>, <i>allel dominujący</i>, <i>allel recesywny</i>, <i>homozygota</i>, <i>heterozygota</i> omawianie badań Mendla poznawanie prawa czystości gamet (I prawo Mendla) określanie prawdopodobieństwa wystąpienia genotypów i fenotypów u potomstwa za pomocą szachownicy Punnetta poznawanie zasady i celu przeprowadzania krzyżówki 	XIV.1.2. XIV.1.3. XIV.1.4.	<ul style="list-style-type: none"> praca w grupach – gra dydaktyczna – pojęcia w genetyce klasycznej uczniowska prezentacja multimedialna dotycząca badań Mendla rozwiązywanie krzyżówek genetycznych dotyczących I i II prawa Mendla rozwiązywanie krzyżówek testowych jednogennych i 	<ul style="list-style-type: none"> pakiet materiałów do gry dydaktycznej zadania i krzyżówki genetyczne karta pracy

Zespół Szkół Górniczo-Energetycznych im. S. Staszica w Koninie
rok szkolny 2024/25

		<ul style="list-style-type: none"> genetycznej krzyżówka testowa – jednogonowa cechy człowieka warunkowane przez allele dominujące i recesywne II prawo Mendla – zasada niezależnej segregacji cech krzyżówka testowa dwugenowa zasługi Gregora Mendla dla rozwoju genetyki 		<ul style="list-style-type: none"> testowej jednogonowej poznawanie wybranych cech człowieka, które są dziedziczone zgodnie z I prawem Mendla poznawanie prawa niezależnej segregacji cech (II prawo Mendla) określanie prawdopodobieństwa wystąpienia fenotypów u potomstwa w wypadku dziedziczenia dwóch cech poznawanie zasady i celu przeprowadzania krzyżówki testowej dwugenowej omówienie znaczenia badań Mendla dla rozwoju genetyki przedstawianie podstaw współczesnej genetyki klasycznej rozwiązywanie zadań i krzyżówek genetycznych dotyczących dziedziczenia cech 		<ul style="list-style-type: none"> dwugenowych omówienie badań Mendla nad dziedziczeniem dwóch cech u grochu podgadanka na temat znaczenia badań Mendla dla rozwoju genetyki praca z tekstem – analiza tekstu z podręcznika na temat współczesnej genetyki klasycznej 	<ul style="list-style-type: none"> materiały źródłowe podręcznik projektor Multiteka zastosowanie multimedialne – animacja uczniowska prezentacja multimedialna
11.	Dziedziczenie jednogonowe. Różne stosunki dominacji	<ul style="list-style-type: none"> dominacja pełna i dominacja niepełna kodominacja plejotropia gen letalny allele wielokrotne 	1	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnianie terminów: <i>kodominacja, gen letalny, plejotropia</i> porównywanie dziedziczenia cech przy dominacji pełnej i dominacji niepełnej omawianie zjawiska kodominacji określanie stosunku genotypów i fenotypów w przypadku kodominacji analizowanie dziedziczenia alleli wielokrotnych na przykładzie układu grupowego krwi AB0 określanie prawdopodobieństwa wystąpienia danego fenotypu u potomstwa w przypadku alleli wielokrotnych warunkujących barwę sierści u wybranych zwierząt 	XIV.1.3. XIV.1.4.	<ul style="list-style-type: none"> metoda stacyjek dydaktycznych – charakterystyka sposobów dziedziczenia cech rozwiązywanie krzyżówek genetycznych – różne sposoby dziedziczenia cech podgadanka heurystyczna – dziedziczenie alleli wielokrotnych w układzie grup krwi AB0 uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> pakiet materiałów do metody stacyjek dydaktycznych podręcznik karty pracy
12. 13.	Dziedziczenie wielogenowe	<ul style="list-style-type: none"> geny dopełniające się (geny komplementarne) epistaza geny epistatyczne i hipostatyczne geny kumulatywne 	2	<ul style="list-style-type: none"> omawianie dziedziczenia genów dopełniających się określanie genotypów i fenotypów w przypadku genów dopełniających się wyjaśnianie zjawiska epistazy oraz dziedziczenia genów epistatycznych i hipostatycznych na przykładzie barwy sierści gryzoni analizowanie dziedziczenia genów kumulatywnych warunkujących barwę skóry człowieka określanie typów gamet wytwarzanych przez osobnika o danym genotypie 	XIV.1.3. XIV.1.4.	<ul style="list-style-type: none"> metoda stacyjek dydaktycznych – charakterystyka sposobów dziedziczenia wielogenowego rozwiązywanie krzyżówek genetycznych – różne sposoby dziedziczenia cech praca w grupach – określanie typów gamet wytwarzanych przez osobnika o danym genotypie 	<ul style="list-style-type: none"> pakiet materiałów do metody stacyjek dydaktycznych podręcznik karty pracy
14. 15.	Chromosomowa teoria dziedziczenia	<ul style="list-style-type: none"> badania Thomasa Morgana główne założenia chromosomowej teorii dziedziczenia chromosomy homologiczne geny sprzężone sporządzanie genowej mapy chromosomu 	2	<ul style="list-style-type: none"> omawianie badań Thomasa Morgana wyjaśnianie terminów: <i>chromosomy homologiczne, locus, centymorgany (cM)</i> poznawanie założeń chromosomowej teorii dziedziczenia określanie różnicy między genami niesprzężonymi a sprzężonymi wyjaśnianie znaczenia <i>crossing-over</i> określanie genotypów i fenotypów w wypadku dziedziczenia dwóch cech sprzężonych sporządzanie genowej mapy chromosomu obliczanie odległości między genami określanie kolejności ułożenia genów na chromosomie na podstawie odległości między genami określanie proporcji fenotypów w krzyżówce testowej na podstawie odległości mapowej 	XIV.1.5. XIV.1.6.	<ul style="list-style-type: none"> uczniowska prezentacja multimedialna – badania Thomasa Morgana mówienie – chromosomowa teoria dziedziczenia na podstawie animacji lub prezentacji sporządzanie genowej mapy chromosomu obliczanie odległości między genami krzyżówki genetyczne z zakresu genów sprzężonych uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> zadania i krzyżówki genetyczne podręcznik karty pracy projektor Multiteka zastosowanie multimedialne uczniowska prezentacja multimedialna
16.	Determinacja płci. Cechy sprzężone z płcią	<ul style="list-style-type: none"> kariotyp chromosomy płci człowieka mechanizm dziedziczenia płci u człowieka geny determinujące płć u człowieka nieaktywny chromosom X chromosomowa determinacja płci u zwierząt środowiskowa determinacja płci u zwierząt cechy sprzężone z płcią hemofilia, daltonizm cechy związane z płcią 	1	<ul style="list-style-type: none"> poznawanie kariotypu kobiety i kariotypu mężczyzny poznawanie mechanizmu dziedziczenia płci u człowieka poznawanie chromosomów i genów determinujących płć człowieka wyjaśnianie, na czym polega inaktywacja chromosomu X (ciałko Barra, chromatyna płciowa) omawianie typów chromosomowej determinacji płci u zwierząt: różnogametyczność żeńska i różnogametyczność męska charakteryzowanie cech sprzężonych z płcią i cech związanych z płcią oraz poznawanie ich przykładów określanie prawdopodobieństwa wystąpienia cechy sprzężonej z płcią na przykładzie hemofilii i daltonizmu 	XIV.1.8. XIV.1.9.	<ul style="list-style-type: none"> analizowanie kariotypu kobiety i kariotypu mężczyzny rozwiązywanie zadań i krzyżówek genetycznych dotyczących cech sprzężonych z płcią praca w grupach – analizowanie tekstów źródłowych dotyczących determinowania płci u zwierząt animacja lub prezentacja dotycząca determinacji płci uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> pakiet kartek z kariotypami człowieka krzyżówki genetyczne podręcznik materiały źródłowe projektor Multiteka zastosowanie multimedialne prezentacja multimedialna
17.	Dziedziczenie pozajądrowe	<ul style="list-style-type: none"> istota dziedziczenia pozajądrowego geny chloroplastowe geny mitochondrialne 	1	<ul style="list-style-type: none"> omawianie sposobu przekazywania organeli półautonomicznych w procesie zapłodnienia zapoznawanie się z przebiegiem i wynikami doświadczenia genetycznego na dziwaczku peruwiańskim wykazywanie, że cytoplazmatyczna męska sterility jest korzystna dla roślin przedstawianie przykładów dziedziczenia mitochondrialnego 	XIV.1.7. XIV.1.10.	<ul style="list-style-type: none"> podgadanka heurystyczna na temat dziedziczenia pozajądrowego uczniowska prezentacja multimedialna – dziedziczenie mitochondrialne praca z podręcznikiem – analiza przebiegu i wyników doświadczenia genetycznego z dziwaczkiem peruwiańskim praca z podręcznikiem – analiza rodowodu genetycznego przedstawiającego dziedziczenie mitochondrialne 	<ul style="list-style-type: none"> podręcznik projektor Multiteka zastosowanie multimedialne uczniowska prezentacja multimedialna
18.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału Genetyka klasyczna	<ul style="list-style-type: none"> powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z genetyki klasycznej 	1	<ul style="list-style-type: none"> powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności dotyczących treści z genetyki klasycznej 		<ul style="list-style-type: none"> rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach rozwiązywanie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 4</i> 	<ul style="list-style-type: none"> podręcznik – <i>Biologia na czasie 4</i> <i>Maturalne karty pracy 4</i> Generator testów
3. Zmienność organizmów							
19.	Rodzaje zmienności	<ul style="list-style-type: none"> zmienność środowiskowa (fluktuacyjna) znaczenie zmienności środowiskowej zmienność genetyczna rekombinacyjna zmienność genetyczna mutacyjna zmienność ciągła 	1	<ul style="list-style-type: none"> opisywanie zmienności jako różnorodności fenotypowej osobników w populacji charakteryzowanie zmienności środowiskowej określanie fenotypów zależnych od genotypu oraz od wpływu środowiska przedstawianie źródeł zmienności genetycznej rekombinacyjnej porównywanie zmienności genetycznej rekombinacyjnej i mutacyjnej 	XIV.2.1. XIV.2.2. XIV.2.3. XIV.2.4. XIV.2.5.	<ul style="list-style-type: none"> uczniowskie prezentacje multimedialne na temat zmienności środowiskowej, w tym zmienności ciągłej i nieciągłej rozróżnianie rodzajów zmienności z wykorzystaniem metody kosza i walizki praca z materiałem źródłowym oraz z podręcznikiem – określanie fenotypów zależnych od genotypów oraz od wpływu środowiska podgadanka heurystyczna – źródła zmienności genetycznej u organizmów prokariotycznych 	<ul style="list-style-type: none"> pakiet materiałów do metody kosza i walizki materiały źródłowe podręcznik projektor Multiteka uczniowski

Zespół Szkół Górniczo-Energetycznych im. S. Staszica w Koninie
rok szkolny 2024/25

		<ul style="list-style-type: none"> i zmienność nieciągła • źródła zmienności genetycznej u organizmów prokariotycznych 		<ul style="list-style-type: none"> • porównywanie zmienności ciągłej ze zmiennością nieciągłą • wyjaśnianie genetycznego podłoża zmienności ciągłej i nieciągłej • charakteryzowanie źródeł zmienności u organizmów prokariotycznych: koniugacja, transdukcja, transformacja 			prezentacje multimedialne
20.	Analiza statystyczna w badaniu zmienności organizmów	<ul style="list-style-type: none"> • elementy analizy statystycznej • wykorzystanie analizy statystycznej do interpretacji wyników badań 	1	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnianie terminów: <i>minimum, maksimum, zakres wartości, średnia, mediana, dominanta, odchylenie standardowe</i> • obliczanie wartości minimum, maksimum, dominanty, odchylenia standardowego • wykorzystywanie prostej analizy statystycznej do opisu i interpretacji wyników badań 	wymagania ogólne II.3.	<ul style="list-style-type: none"> • rozwiązywanie zadań z wykorzystaniem prostej analizy statystycznej • praca z materiałem źródłowym oraz z podręcznikiem – interpretacja wyników badań naukowych • uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały źródłowe • podręcznik • <i>Maturalne karty pracy 4</i>
21. 22.	Mutacje	<ul style="list-style-type: none"> • mutacje somatyczne i generatywne • mutacje spontaniczne i indukowane • rodzaje czynników mutagenicznych • mutacje genowe • mutacje chromosomowe • skutki mutacji • transformacja nowotworowa • protoonkogeny i geny supresorowe • choroby nowotworowe 	2	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnianie terminów: <i>mutacja, protoonkogeny, geny supresorowe</i> • omawianie kryteriów podziału mutacji ze względu na: rodzaj komórek, przyczynę zmian, poziom organizacji materiału genetycznego • charakteryzowanie mutacji somatycznych i generatywnych oraz spontanicznych i indukowanych • poznawanie czynników mutagenicznych • omawianie rodzajów mutacji genowych • klasyfikowanie rodzajów mutacji genowych ze względu na efekt w DNA oraz ze względu na efekt w białku • wyjaśnianie skutków mutacji zmiany ramki odczytu, mutacji typu nonsens oraz mutacji typu zmiany sensu • omawianie mutacji chromosomowych (strukturalnych i liczbowych) • przedstawianie podziału mutacji genowych i chromosomowych ze względu na ich skutek (neutralne, letalne i korzystne) • omawianie przebiegu transformacji nowotworowej • charakteryzowanie roli protoonkogenów i genów supresorowych 	XIV.2.6. XIV.2.7. XIV.2.9. XIV.2.10.	<ul style="list-style-type: none"> • burza mózgów na temat mutacji i ich skutków • mapa mentalna – klasyfikowanie mutacji genowych i chromosomowych • praca z testem źródłowym – analizowanie rodzajów mutacji genowych i chromosomowych • praca z podręcznikiem – analizowanie etapów transformacji nowotworowej • praca z <i>Maturalnymi kartami pracy</i> – rozwiązywanie zadań dotyczących mutacji 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały do mapy mentalnej • materiały źródłowe • podręcznik • projektor • <i>Maturalne karty pracy 4</i> • Multiteka • zasoby multimedialne
23.	Choroby jednogenowe	<ul style="list-style-type: none"> • rodzaje chorób jednogenowych • choroby dziedziczne autosomalnie recesywnie • choroby bloku metabolicznego • choroby dziedziczne autosomalnie dominująco • choroby dziedziczne recesywnie sprzężone z chromosomem X • choroby dziedziczne dominująco sprzężone z chromosomem X • choroby mitochondrialne • analiza rodowodów 	1	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie rodowodów jako metody diagnostyki chorób jednogenowych • charakteryzowanie chorób dziedzicznych w sposób autosomalnie recesywny i dominujący • omawianie chorób bloku metabolicznego • charakteryzowanie chorób sprzężonych z chromosomem X, dziedzicznych recesywnie i dominująco • określanie na podstawie analizy rodowodu lub kariotypu podłoża genetycznego wybranych chorób genetycznych człowieka • charakteryzowanie chorób związanych z dziedziczeniem mitochondrialnym 	XIV.2.8.	<ul style="list-style-type: none"> • uczniowska prezentacja multimedialna – choroby genetyczne człowieka • analizowanie rodowodów – praca w grupach • uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • przykłady rodowodów • podręcznik • karty pracy • projektor • Multiteka • zasoby multimedialne • uczniowska prezentacje multimedialne
24.	Zespoły aberracji chromosomowych	<ul style="list-style-type: none"> • aberracje chromosomowe • aberracje chromosomowe w nowotworach • zespoły delecji chromosomowych • poradnictwo genetyczne 	1	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnianie terminu: <i>aberracja chromosomowa</i> • charakteryzowanie chorób spowodowanych mutacjami strukturalnymi i liczbowymi chromosomów • określanie na podstawie analizy rodowodu lub kariotypu podłoża genetycznego chorób człowieka (przewlekła białaczka szpikowa, zespół Klinefeltera, zespół Turnera, zespół Downa, zespół cri-du-chat) • przedstawianie sytuacji, w których zasadne jest korzystanie z poradnictwa genetycznego • analizowanie zależności między wiekiem matki a ryzykiem urodzenia dziecka z zespołem Downa 	XIV.2.8. XV.11.	<ul style="list-style-type: none"> • metoda stacyjek dydaktycznych – choroby warunkowane mutacjami chromosomowymi • analizowanie kariotypów osób chorych na choroby genetyczne • burza mózgów na temat poradnictwa genetycznego • metoda aktywizująca – skrzynka pytań 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały źródłowe • podręcznik • kariogramy osób chorych • pakiet kartek do skrzynki pytań • projektor • Multiteka • zasoby multimedialne
25.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału Zmienność organizmów	<ul style="list-style-type: none"> • powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności dotyczących zmienności organizmów 	1	<ul style="list-style-type: none"> • powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności dotyczących zmienności organizmów 		<ul style="list-style-type: none"> • rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach • rozwiązywanie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 4</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik – <i>Biologia na czasie 4</i> • <i>Maturalne karty pracy 4</i> • Generator testów
26.	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości oraz umiejętności z rozdziałów: Genetyka molekularna, Genetyka klasyczna, Zmienność organizmów	<ul style="list-style-type: none"> • praca klasowa 	1	<ul style="list-style-type: none"> • sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziałów: <i>Genetyka molekularna, Genetyka klasyczna, Zmienność organizmów</i> 		<ul style="list-style-type: none"> • pakiet zadań sprawdzających dla każdego ucznia z rozdziałów: <i>Genetyka molekularna, Genetyka klasyczna, Zmienność organizmów</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Generator testów • zbiory zadań maturalnych • <i>Maturalne karty pracy 4</i>
4. Biotechnologia molekularna							
27.	Biotechnologia	<ul style="list-style-type: none"> • biotechnologia klasyczna i molekularna • biotechnologia tradycyjna • w różnych dziedzinach życia • produkty otrzymane metodami biotechnologii tradycyjnej • mikroorganizmy 	1	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnianie terminów: <i>biotechnologia, biotechnologia tradycyjna, biotechnologia molekularna</i> • wskazywanie różnic między biotechnologią klasyczną a biotechnologią molekularną • omawianie zastosowań biotechnologii tradycyjnej w przemyśle farmaceutycznym, spożywczym, rolnictwie, biodegradacji i oczyszczaniu ścieków • podawanie przykładów produktów wytwarzanych dzięki metodom biotechnologii tradycyjnej • przedstawianie procesów wykorzystywanych w biotechnologii tradycyjnej, w tym fermentacji alkoholowej i mleczanowej 	XV.1. XV.2.	<ul style="list-style-type: none"> • burza mózgów na temat biotechnologii • projekt edukacyjny lub uczniowska prezentacja multimedialna na temat biotechnologii tradycyjnej • metoda skrzynki odkryć – sposoby wykorzystania biotechnologii tradycyjnej w różnych dziedzinach życia człowieka • uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały źródłowe • pakiet materiałów do skrzynki odkryć • podręcznik • karty pracy • projektor • Multiteka • zasoby multimedialne • uczniowska

Zespół Szkół Górniczo-Energetycznych im. S. Staszica w Koninie
rok szkolny 2024/25

		przeprowadzające fermentację mleczanową i alkoholową					prezentacja multimedialna
28. 29.	Podstawowe narzędzia i techniki inżynierii genetycznej	<ul style="list-style-type: none"> inżynieria genetyczna enzymy – narzędzia stosowane w inżynierii genetycznej techniki inżynierii genetycznej analiza restrykcyjna i elektroforeza DNA mapy restrykcyjne sonda molekularna hybrydyzacja DNA reakcja łańcuchowa polimerazy sekwencjonowanie DNA klonowanie DNA wektory biblioteki genomowe i cDNA transformacja genetyczna metody transformacji genetycznej 	2	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnianie terminów: <i>inżynieria genetyczna, wektor, biblioteka genomowa, biblioteka cDNA</i> określanie roli enzymów, m.in. restrykcyjnych, ligazy, polimerazy DNA, w biotechnologii molekularnej charakteryzowanie technik stosowanych w inżynierii genetycznej: hybrydyzacji DNA, analizy restrykcyjnej, elektroforezy DNA, metody PCR, sekwencjonowania DNA opisywanie zalet i wad reakcji łańcuchowej polimerazy uzasadnianie potrzeby tworzenia map restrykcyjnych omawianie techniki hybrydyzacji DNA z użyciem sondy molekularnej w celu badania, wyszukiwania i izolowania genów charakteryzowanie przebiegu PCR, elektroforezy, sekwencjonowania DNA podawanie przykładów wektorów omawianie klonowania DNA i wskazywanie celu jego stosowania określanie celu tworzenia bibliotek genomowych i bibliotek cDNA wyjaśnianie istoty transformacji genetycznej charakteryzowanie wybranych metod przeprowadzania transformacji genetycznej 	XV.3. XV.4. XV.5.	<ul style="list-style-type: none"> gra dydaktyczna – rozsypanka wyrazowa klasyfikacja technik inżynierii genetycznej analizowanie przebiegu wybranych technik inżynierii genetycznej z wykorzystaniem filmów, prezentacji, animacji, plasz i schematów pagadanka na temat zastosowania technik inżynierii genetycznej w medycynie sądowej, kryminalistyce i diagnostowaniu chorób praca w grupach z tekstem podręcznika – klonowanie DNA prezentacja multimedialna – powstawanie bibliotek genomowych i bibliotek cDNA praca z podręcznikiem – charakteryzowanie metod i przebiegu transformacji genetycznej 	<ul style="list-style-type: none"> plasz, schematy rozsypanka wyrazowa teksty źródłowe podręcznik projektor Multiteka zasoby multimedialne prezentacja multimedialna animacja film
30.	Organizmy zmodyfikowane genetycznie	<ul style="list-style-type: none"> GMO organizm transgeniczny mikroorganizmy zmodyfikowane genetycznie rośliny zmodyfikowane genetycznie metody tworzenia roślin transgenicznych zwierzęta zmodyfikowane genetycznie wykorzystanie roślin i zwierząt zmodyfikowanych genetycznie produkty GMO korzyści i zagrożenia wynikające ze zastosowania GMO 	1	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnianie terminów: <i>organizm zmodyfikowany genetycznie, organizm transgeniczny</i> omawianie sposobów otrzymywania GMO poznawanie możliwości wykorzystywania mikroorganizmów zmodyfikowanych genetycznie omawianie sposobów otrzymywania transgenicznych bakterii charakteryzowanie efektów uzyskanych w wyniku stosowania wybranych modyfikacji genetycznych mikroorganizmów poznawanie metod otrzymywania roślin i zwierząt transgenicznych przedstawianie wybranych modyfikacji genetycznych roślin i zwierząt wraz z uzyskanymi efektami omawianie sposobów wykorzystania roślin i zwierząt zmodyfikowanych genetycznie poznawanie wybranych produktów GMO przedstawianie korzyści wynikających ze stosowania GMO omawianie zagrożeń związanych z GMO oraz sposobów zapobiegania tym zagrożeniom 	XV.6. XV.7.	<ul style="list-style-type: none"> analizowanie materiałów źródłowych dotyczących GMO mapa mentalna – otrzymanie organizmów transgenicznych dyskusja panelowa – zalety i wady wykorzystywania produktów GMO na podstawie zasobów multimedialnych, materiałów źródłowych, animacji i pomocy dydaktycznych praca w grupach – uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> materiały źródłowe opakowania po produktach GMO podręcznik materiały do mapy mentalnej projektor Multiteka zasoby multimedialne prezentacja multimedialna animacja
31.	Klonowanie organizmów i komórek	<ul style="list-style-type: none"> naturalne klony klonowanie mikroorganizmów i komórek klonowanie roślin klonowanie zwierząt metody klonowania roślin i zwierząt obawy etyczne dotyczące klonowania zwierząt klonowanie człowieka klonowanie terapeutyczne i klonowanie reprodukcyjne 	1	<ul style="list-style-type: none"> poznawanie przykładów klonów naturalnie występujących w przyrodzie omawianie sposobów otrzymywania i wykorzystywania klonów mikroorganizmów, komórek, organizmów roślinnych i zwierzęcych opisywanie klonowania organizmów otrzymywanych metodą transferu jąder komórkowych i metodą rozdziału komórek zarodka na wczesnych etapach jego rozwoju oraz przedstawianie zastosowania tych metod wskazywanie obaw etycznych dotyczących klonowania zwierząt i ludzi charakteryzowanie klonowania terapeutycznego i reprodukcyjnego 	XV.8.	<ul style="list-style-type: none"> pagadanka heurystyczna dotycząca klonowania analizowanie etapów klonowania roślin i zwierząt z wykorzystaniem schematów z podręcznika, animacji i prezentacji multimedialnej praca z materiałem źródłowym dotyczącym klonowania zwierząt praca w grupach – wykonanie i prezentacja plakatów na temat klonowania zwierząt metoda za i przeciw – omówienie obaw etycznych dotyczących klonowania zwierząt burza mózgów na temat klonowania człowieka uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> materiały do wykonania plakatów materiały źródłowe schematy, plasz podręcznik karty pracy projektor Multiteka zasoby multimedialne prezentacja multimedialna animacja
32.	Biotechnologia molekularna w medycynie	<ul style="list-style-type: none"> mapa genetyczna człowieka korzyści i zagrożenia wynikające z zsekwencjonowania genomu człowieka profilaktyka chorób – nowoczesne szczepionki diagnostyka molekularna techniki stosowane w diagnostyce molekularnej biofarmaceutyki komórki macierzyste terapia genowa 	1	<ul style="list-style-type: none"> określanie korzyści i zagrożeń wynikających z poznania genomu człowieka omawianie sposobów powstawania i wykorzystania: szczepionek rekombinowanych, szczepionek DNA, szczepionek RNA oraz szczepionek przeciwnowotworowych omawianie zastosowania diagnostyki molekularnej do wykrywania chorób: genetycznych, nowotworowych, zakaźnych, wieloczynnikowych omawianie wykorzystywania diagnostyki molekularnej do obserwacji przebiegu terapii i badania DNA pod kątem predyspozycji danej osoby do wystąpienia niektórych chorób określanie technik wykorzystywanych w diagnostyce molekularnej omawianie sposobu wytwarzania i stosowania biofarmaceutyków w leczeniu: nowotworów, cukrzycy (produkcji insuliny) wyjaśnianie terminu: <i>komórki macierzyste</i> przedstawianie sposobów pozyskiwania komórek macierzystych omawianie możliwości wykorzystania komórek macierzystych w medycynie przedstawianie terapii genowej jako metody leczenia chorób 	XV.10 XV.12	<ul style="list-style-type: none"> pagadanka heurystyczna uzupełniona schematami dotyczącymi wytwarzania szczepionek oraz przeciwciał uczniowska prezentacja multimedialna na temat biofarmaceutyków burza mózgów na temat terapii genowej i komórek macierzystych uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> materiały źródłowe schematy podręcznik karty pracy projektor Multiteka zasoby multimedialne uczniowska prezentacja multimedialna
33.	Inne zastosowania biotechnologii molekularnej	<ul style="list-style-type: none"> biotechnologia molekularna w medycynie sądowej profil genetyczny filogenetyka molekularna biotechnologia molekularna – szanse i zagrożenia 	1	<ul style="list-style-type: none"> przedstawianie zastosowania biotechnologii molekularnej w badaniach ewolucyjnych i systematycy organizmów omawianie wykorzystania biotechnologii molekularnej w sądownictwie wyjaśnianie terminu <i>profil genetyczny</i> i omawianie zastosowania tego profilu określanie zadań filogenetyki molekularnej przedstawianie szans i zagrożeń wynikających z zastosowania biotechnologii molekularnej dyskusowanie o problemach społecznych i etycznych 	XV.9. XV.13 XV.14	<ul style="list-style-type: none"> mapa mentalna – biotechnologia molekularna w medycynie sądowej, badaniach ewolucyjnych i systematycy organizmów – praca w grupach analizowanie przykładowych profili genetycznych i drzew filogenetycznych debata na temat szans i zagrożeń wynikających z zastosowania biotechnologii molekularnej 	<ul style="list-style-type: none"> materiały do mapy mentalnej profile genetyczne i drzewa filogenetyczne podręcznik materiały źródłowe projektor Multiteka zasoby multimedialne

Zespół Szkół Górniczo-Energetycznych im. S. Staszica w Koninie
rok szkolny 2024/25

				związanych z rozwojem inżynierii genetycznej oraz formułowanie własnych opinii w tym zakresie			dialne
34.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału <i>Biotechnologia molekularna</i>	<ul style="list-style-type: none"> powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z biotechnologii molekularnej 	1	<ul style="list-style-type: none"> powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału <i>Biotechnologia molekularna</i> 		<ul style="list-style-type: none"> rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach uzupełnianie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 4</i> 	<ul style="list-style-type: none"> podręcznik – <i>Biologia na czasie 4</i> <i>Maturalne karty pracy 4</i> Generator testów
35.	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości oraz umiejętności z rozdziału <i>Biotechnologia molekularna</i>	<ul style="list-style-type: none"> praca klasowa 	1	<ul style="list-style-type: none"> sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału <i>Biotechnologia molekularna</i> 		<ul style="list-style-type: none"> pakiet zadań sprawdzających dla każdego ucznia z rozdziału <i>Biotechnologia molekularna</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Generator testów zbiory zadań maturalnych
5. Ewolucja organizmów							
36.	Rozwój myśli ewolucyjnej	<ul style="list-style-type: none"> ewolucja biologiczna główne teorie dotyczące powstania życia na Ziemi ogłoszone do XIX w. rozwój myśli ewolucyjnej teorie Lamarcka i Cuviera darwinowska rewolucja podróże Darwina dobór sztuczny a dobór naturalny główne założenia teorii doboru naturalnego syntetyczna teoria ewolucji 	1	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnianie terminów: <i>ewolucja biologiczna, dobór naturalny, dobór sztuczny, syntetyczna teoria ewolucji</i> poznawanie głównych teorii powstania życia na Ziemi funkcjonujących do XIX wieku omawianie założeń lamarkizmu i katastrofizmu analizowanie wyników obserwacji dotyczących ewolucji, powstałych podczas podróży Darwina dookoła świata przedstawianie założeń teorii Darwina porównanie doboru sztucznego z doбором naturalnym poznawanie założeń syntetycznej teorii ewolucji analizowanie przebiegu eksperymentu Lederbergów, dotyczącego powstawania antybiotykooporności u bakterii 	XVI.1. XVI.2. XVI.6.	<ul style="list-style-type: none"> film – rozwój myśli ewolucyjnej uczniowska prezentacja multimedialna – podróże Darwina i wnioski z prowadzonych przez niego obserwacji dotyczących ewolucji organizmów metoda kosza i walizki – porównanie teorii Lamarcka, Cuviera i Darwina pogadanka heurystyczna na temat doboru naturalnego oraz doboru sztucznego praca w grupach – analizowanie przebiegu eksperymentu dotyczącego powstawania antybiotykooporności u bakterii na podstawie podręcznika 	<ul style="list-style-type: none"> pakiet zdań do kosza i walizki podręcznik projektor Multiteka zasoby multimedialne uczniowska prezentacja multimedialna film
37.	Dowody ewolucji	<ul style="list-style-type: none"> bezpośrednie dowody ewolucji rodzaje skamieniałości formy przejściowe metody datowania stosowane w paleontologii żywe skamieniałości (relikty filogenetyczne) pośrednie dowody ewolucji narządy analogiczne i homologiczne dywergencja i konwergencja narządy szczątkowe i atawizmy dowody ewolucji z zakresu embriologii dowody ewolucji z zakresu biogeografii podobieństwo biochemiczne organizmów próby odtworzenia filogenezy 	1	<ul style="list-style-type: none"> klasyfikowanie dowodów ewolucji charakteryzowanie dowodów ewolucji z zakresu paleontologii, embriologii, anatomii i biogeografii omawianie przykładów bezpośrednich dowodów ewolucji poznawanie metod datowania stosowanych w paleontologii analizowanie przykładów jedności budowy i funkcjonowania organizmów charakteryzowanie narządów homologicznych, analogicznych, szczątkowych i atawizmów wyjaśnianie, na czym polega dywergencja (ewolucja rozbieżna) i konwergencja (ewolucja zbieżna) rozpoznawanie na podstawie opisu schematu konwergencji i dywergencji analizowanie podobieństwa biochemicznego organizmów poznawanie zasad tworzenia systematyki filogenetycznej organizmów przedstawianie pokrewieństwa ewolucyjnego organizmów 	XVI.2. XVI.3. XVI.1 4. XVI.1 5.	<ul style="list-style-type: none"> film – dowody ewolucji praca w grupach – wykonanie i prezentacja plakatów na temat dowodów ewolucji metoda skrzynki odkryć – narządy homologiczne, analogiczne, szczątkowe, atawizmy pogadanka heurystyczna na temat metod datowania stosowanych w paleontologii 	<ul style="list-style-type: none"> materiały do wykonania plakatów pakiet materiałów do skrzynki odkryć plansze, zdjęcia podręcznik projektor Multiteka zasoby multimedialne film
38.	Dobór naturalny – główny mechanizm ewolucji	<ul style="list-style-type: none"> zmienność genetyczna organizmów przystosowanie a dostosowanie zmienność wewnątrzgatunkowa rodzaje doboru naturalnego dobór płciowy dobór krewniaczy dobór naturalny a choroby genetyczne 	1	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnianie terminów: <i>dymorfizm płciowy, konkurencja, polimorfizm genetyczny</i> wyjaśnianie, na czym polega zmienność genetyczna organizmów oraz wskazywanie jej znaczenia dla ewolucji gatunków wskazywanie różnic (na przykładzie bakterii) między przystosowaniem a dostosowaniem dowodzenie, że dzięki doborowi naturalnemu organizmy zyskują nowe cechy adaptacyjne charakteryzowanie doboru kierunkowego, stabilizującego i różnicującego charakteryzowanie doboru płciowego opisywanie doboru krewniaczego wykazywanie związku między działaniem doboru naturalnego a występowaniem chorób genetycznych opisywanie zjawiska przewagi heterozygot na przykładzie anemii sierpowatej wyjaśnianie, dlaczego mimo działania doboru naturalnego w populacji ludzkiej utrzymują się allele warunkujące choroby genetyczne 	XVI.4. XVI.5. XVI.6. XVI.1 1.	<ul style="list-style-type: none"> praca z tekstem źródłowym – przystosowanie a dostosowanie organizmu praca w grupach – krótkie prezentacje na temat różnych rodzajów doboru naturalnego pogadanka heurystyczna na temat zjawiska przewagi heterozygot w populacji uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> materiały źródłowe podręcznik karty pracy Multiteka zasoby multimedialne prezentacje multimedialne
39. 40.	Ewolucja na poziomie gatunku i populacji	<ul style="list-style-type: none"> pula genowa gatunku i populacji populacja w stanie równowagi genetycznej – prawo Hardy’ego-Weinberga przyczyny zmian częstości występowania alleli w populacji dryf genetyczny efekt założyciela 	2	<ul style="list-style-type: none"> przedstawianie gatunku jako izolowanej puli genowej wyjaśnianie, czym jest pula genowa populacji przedstawianie przyczyn zmian częstości alleli w populacji przedstawianie założeń prawa Hardy’ego-Weinberga stosowanie równania Hardy’ego-Weinberga do obliczania częstości alleli, genotypów i fenotypów w populacji określanie warunków istnienia populacji w stanie równowagi genetycznej sprawdzanie, czy populacja znajduje się w stanie równowagi genetycznej określanie warunków zachodzenia efektu założyciela i 	XVI.7. XVI.8. XVI.9. XVI.1 0. XVI.1 1. XVI.1 2.	<ul style="list-style-type: none"> pogadanka heurystyczna lub prezentacja multimedialna na temat puli genowej gatunku, populacji oraz przyczyn zmian częstości alleli w populacji obliczanie częstości występowania genotypów i fenotypów w populacji określanie, czy populacja znajduje się w stanie równowagi genetycznej metoda inscenizacji – przedstawianie działania efektu założyciela i efektu wąskiego gardła uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> zadania dotyczące prawa Hardy’ego-Weinberga materiały do inscenizacji podręcznik karty pracy projektor Multiteka zasoby multimedialne prezentacja multimedialna

Zespół Szkół Górniczo-Energetycznych im. S. Staszica w Koninie
rok szkolny 2024/25

		<ul style="list-style-type: none"> • efekt wąskiego gardła 		<p>efektu wąskiego gardła oraz ich skutków dla puli genowej populacji</p>			
41.	Powstawanie gatunków – specjacja	<ul style="list-style-type: none"> • biologiczna koncepcja gatunku • mechanizmy izolacji rozrodowej • rodzaje specjacji • powstawanie autopoliploidów • radiacja adaptacyjna 	1	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnianie terminu: <i>specjacja</i> • poznawanie biologicznej koncepcji gatunku • omawianie mechanizmów izolacji prezygotycznej i postzygotycznej • przedstawianie mechanizmu powstawania gatunków wskutek specjacji allopatrycznej i specjacji sympatrycznej • opisywanie specjacji skokowej i specjacji stopniowej • omawianie sposobu powstawania autopoliploidów • charakteryzowanie warunków sprzyjających zachodzeniu radiacji adaptacyjnej 	XVI.1 3. XVI.1 4.	<ul style="list-style-type: none"> • gra dydaktyczna – rozsypanka wyrazowa i graficzna dotycząca charakteryzowania mechanizmów izolacji oraz rodzajów specjacji – praca w grupach • mapa mentalna – rodzaje specjacji • pogadanka heurystyczna na temat radiacji adaptacyjnej • uczniowska prezentacja multimedialna na temat powstawania autopoliploidów 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały do rozsypanki wyrazowej i graficznej • materiały do wykonania mapy mentalnej • materiały źródłowe • podręcznik • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • uczniowska prezentacja multimedialna
42.	Prawidłowości ewolucji. Koewolucja	<ul style="list-style-type: none"> • mikroewolucja i makroewolucja • tempo ewolucji • kierunkowość ewolucji • nieodwracalność ewolucji • koewolucja • mimikra i mimetyzm 	1	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnianie terminów: <i>mimikra, mimetyzm</i> • omawianie prawidłowości ewolucji na poziomie mikroewolucji i makroewolucji • poznawanie czynników wpływających na tempo zmian ewolucyjnych • określanie kierunku zmian ewolucji • uzasadnianie nieodwracalności ewolucji • wyjaśnianie na przykładach, na czym polega koewolucja • poznawanie cech dotyczących zachowania się i strategii życiowych organizmów 	XVI.2. XVI.1 4.	<ul style="list-style-type: none"> • uczniowska prezentacja multimedialna na temat prawidłowości ewolucji • podawanie przykładów koewolucji oraz ich analiza • uzupełnianie kart pracy • dyskusja na temat przebiegu ewolucji oraz jej mechanizmów 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały źródłowe • podręcznik • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • uczniowska prezentacja multimedialna
43.	Historia życia na Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> • warunki panujące na Ziemi w początkowym okresie jej istnienia • samorzutna synteza związków organicznych • powstawanie makrocząsteczek • świat RNA • prakomórki • pierwsze organizmy i ich ewolucja • etapy rozwoju organizmów na Ziemi • masowe wymierania organizmów • wędrówka kontynentów 	1	<ul style="list-style-type: none"> • poznawanie warunków panujących na Ziemi w początkowym okresie jej istnienia • omawianie hipotezy dotyczącej samorzutnej syntezy związków organicznych • charakteryzowanie etapów powstawania makrocząsteczek organizmów i wędrówki kontynentów • charakteryzowanie pierwszych organizmów • wskazywanie przyczyn różnicowania się sposobów odżywiania • omawianie skutków pojawienia się organizmów fotosyntetyzujących • poznawanie teorii endosymbiozy • omawianie koncepcji pojawienia się organizmów wielokomórkowych • układanie chronologiczne wydarzeń z historii życia na Ziemi • omawianie przyczyn i skutków masowego wymierania organizmów • określanie wpływu wędrówki kontynentów na historię i różnorodność życia na Ziemi • wykazywanie, że zmiany warunków środowiskowych miały wpływ na przebieg ewolucji 	XVI.1 6. XVI.1 7.	<ul style="list-style-type: none"> • uczniowska prezentacja multimedialna (poparta projekcją filmu) dotycząca etapów życia na Ziemi • linia czasu – uporządkowanie organizmów w kolejności ich pojawiania się na Ziemi – praca w grupie • pogadanka heurystyczna na temat masowego wymierania organizmów i wędrówki kontynentów • uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały źródłowe • pakiet materiałów do linii czasu • podręcznik • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • uczniowska prezentacja multimedialna • film
44.	Antropogeneza	<ul style="list-style-type: none"> • powiązanie człowieka ze światem zwierząt • systematyka człowieka • cechy specyficznie ludzkie • warunki powstania przodków człowieka • najstarsi przodkowie człowieka • pierwsi ludzie • człowiek rozumny • ewolucja człowieka • drzewo rodowe człowieka 	1	<ul style="list-style-type: none"> • wskazywanie cech wspólnych człowieka z innymi zwierzętami • określanie przynależności systematycznej człowieka • wykazywanie podobieństwa między człowiekiem a innymi naczelnymi • przedstawianie cech odróżniających człowieka od małp człekokształtnych • charakteryzowanie specyficznych cech ludzkich • omawianie korzyści i strat związanych z pionizacją ciała • poznawanie warunków sprzyjających ewolucji przodków człowieka • porządkowanie chronologiczne form kopalnych człowiekowatych • omawianie charakterystycznych cech budowy przodków człowieka • określanie pokrewieństwa człowieka z innymi zwierzętami na podstawie drzewa rodowego człowieka • analizowanie materiałów źródłowych dotyczących ewolucji człowieka • przedstawianie tendencji zmian ewolucyjnych form człowiekowatych 	XVI.1 8. XVI.1 9. XVI.2 0. XVI.2 1.	<ul style="list-style-type: none"> • metoda niedokończonych zdań i obserwacji – cechy wspólne i specyficzne dla człowieka oraz świata zwierząt – praca w grupie • prezentacja multimedialna, animacja lub film – charakterystyka przodków człowieka • debata na temat antropogenezy, z wykorzystaniem różnych źródeł wiedzy • uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • pakiet materiałów do niedokończonych zdań • szkielet człowieka, ilustracje przedstawiające małpy człekokształtne i ich szkielety • materiały źródłowe • podręcznik • karty pracy • projektor Multiteka • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • animacja • film
45.	Utrwalenie i sprawdzenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału Ewolucja organizmów	<ul style="list-style-type: none"> • powtórzenie wiadomości z rozdziału <i>Ewolucja organizmów</i> i praca klasowa 	1	<ul style="list-style-type: none"> • powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału <i>Ewolucja organizmów</i> 		<ul style="list-style-type: none"> • rozwiązywanie zadań z podręcznika <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach • uzupełnianie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 4</i> • pakiet zadań sprawdzających dla każdego ucznia z rozdziału <i>Ewolucja organizmów</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik – <i>Biologia na czasie 4</i> • <i>Maturalne karty pracy 4</i> • Generator testów • zbiory zadań maturalnych
6. Ekologia i różnorodność biologiczna							
46.	Podstawy ekologii. Tolerancja ekologiczna	<ul style="list-style-type: none"> • różnice między ekologią a ochroną środowiska i ochroną przyrody • środowisko • nisza ekologiczna • siedlisko • tolerancja ekologiczna • eurybionty i stenobionty • gatunki wskaźnikowe • skala porostowa • zasada współdziałania czynników • aklimatyzacja 	2	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnianie terminów: <i>ekologia, nisza ekologiczna, siedlisko, stenobionty, eurybionty</i> • wskazywanie różnic między zakresem badań ekologii a działaniami na rzecz ochrony środowiska i ochrony przyrody • różnicowanie czynników biotycznych i abiotycznych oddziałujących na organizmy • przedstawianie elementów niszy ekologicznej • wskazywanie różnic między niszą ekologiczną a siedliskiem • wskazywanie różnic między niszą podstawową a niszą realizowaną • opisywanie poszczególnych poziomów organizacji biologicznej, które bada ekologia • wyjaśnianie, czym jest tolerancja ekologiczna • wykazywanie znaczenia tolerancji ekologicznej organizmów o wąskim zakresie tolerancji ekologicznej w bioindykacji 	XVII.1 .1. XVII.1 .2. XVII.1 .3. XVII.1 .4. XVII.1 .5. XVII.1 .6.	<ul style="list-style-type: none"> • burza mózgów na temat zakresu badań ekologii, ochrony przyrody i ochrony środowiska • praca w grupach – charakteryzowanie niszy ekologicznych wybranych gatunków na podstawie materiałów źródłowych • analizowanie zakresu tolerancji ekologicznej wybranych organizmów • praca z podręcznikiem – skala porostowa • charakteryzowanie form ekologicznych roślin z wykorzystaniem żywych lub zasuszonych przedstawicieli form ekologicznych roślin zależnych od dostępności wody lub mikroskopowanie z wykorzystaniem preparatów budowy anatomicznej form ekologicznych roślin • przeprowadzenie doświadczenia mającego na celu zbadanie zakresu tolerancji ekologicznej organizmu w odniesieniu do wybranego czynnika środowiska 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały źródłowe • gatunki porostów • preparaty form ekologicznych roślin • mikroskop i trwałe preparaty mikroskopowe budowy anatomicznej form ekologicznych roślin • pakiet materiałów niezbędnych do wykonania doświadczenia • podręcznik • skala porostowa • karty pracy • projektor

Zespół Szkół Górniczo-Energetycznych im. S. Staszica w Koninie
rok szkolny 2024/25

		<ul style="list-style-type: none"> i adaptacje • formy ekologiczne roślin i ich adaptacje do siedlisk życia 		<ul style="list-style-type: none"> • planowanie i przeprowadzanie doświadczenia mającego na celu zbadanie zakresu tolerancji ekologicznej organizmu w odniesieniu do wybranego czynnika środowiska • wyjaśnianie prawa minimum Liebiga i prawa tolerancji ekologicznej • określanie środowiska życia organizmu na podstawie jego tolerancji ekologicznej na określony czynnik środowiskowy • porównywanie zakresu tolerancji eurybiontów i stenobiontów • omówienie zakresu tolerancji organizmów w stosunku do danego czynnika środowiska • wyjaśnianie, czym są bioindykatory • ocenianie stanu czystości wód na podstawie występowania bioindykatorów • omawianie zasady współdziałania czynników • wyjaśnianie wpływu aklimatyzacji i adaptacji na zakres tolerancji ekologicznej danego organizmu • przedstawianie adaptacji roślin różnych form ekologicznych do siedlisk • charakteryzowanie form ekologicznych roślin zależnych od dostępności wody • odczytywanie informacji o stopniu zanieczyszczeń tlenkiem siarki(IV) ze skali porostowej 		<ul style="list-style-type: none"> • uzupełnianie kart pracy 	Multiteka <ul style="list-style-type: none"> • zasoby multimedialne
48. 49.	Ekologia populacji	<ul style="list-style-type: none"> • cechy populacji • liczebność populacji • rozrodczość i śmiertelność • krzywe przeżywalności • migracje • zagęszczenie i efekt Allego • modele wzrostu populacji • struktura przestrzenna populacji • zasięg przestrzenny • typy rozmieszczenia organizmów • życie w grupie • struktura wiekowa i płciowa populacji • piramidy wieku populacji • teoria metapopulacji 	2	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnianie terminu: <i>populacja</i> • poznananie cech populacji • określanie parametrów wpływających na liczebność populacji • omawianie rozrodczości i śmiertelności populacji • omawianie strategii rozrodu • analizowanie krzywych przeżywania i określanie ich typów • określanie znaczenia migracji w przepływie genów dla przetrwania gatunku w środowisku • różniczenie rozrodczości potencjalnej i rozrodczości realizowanej • dokonywanie obserwacji cech populacji wybranego gatunku • omawianie zagęszczenia populacji oraz znaczenia dla niej efektu Allego • przewidywanie zmian liczebności populacji na podstawie danych o jej liczebności, rozrodczości, śmiertelności i migracjach osobników • opisywanie modeli wzrostu liczebności populacji • wyjaśnianie różnicy między strukturą przestrzenną a zasięgiem przestrzennym populacji • charakteryzowanie typów rozmieszczenia organizmów i poznananie ich przykładów • wyjaśnianie, czym jest struktura wiekowa i struktura płciowa populacji • omawianie piramid wieku populacji • przedstawianie istoty teorii metapopulacji 	XVII.2 .1. XVII.2 .2. XVII.2 .3. XVII.2 .4.	<ul style="list-style-type: none"> • metoda stacyjek dydaktycznych – omówienie cech populacji • pogadanka heurystyczna z wykorzystaniem schematów dotycząca struktury wiekowej i płciowej populacji • podsumowanie wiadomości na temat cech populacji metodą skrzynki pytań • omówienie zalet i wad życia w grupie metodą ZWI • uczniowska prezentacja multimedialna na temat teorii metapopulacji • uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały źródłowe do metody stacyjek dydaktycznych • pakiet pytań do skrzynki pytań • schematy • projektor • podręcznik • karty pracy Multiteka <ul style="list-style-type: none"> • zasoby multimedialne • uczniowska prezentacja multimedialna
50.	Zależności nieantagonistyczne	<ul style="list-style-type: none"> • rodzaje zależności międzygatunkowych • symbioza • komensalizm i jego przykłady • mutualizm w przyrodzie 	1	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie zależności międzygatunkowych • wyjaśnianie znaczenia zależności nieantagonistycznych (mutualizm obligatoryjny i fakultatywny, komensalizm) w ekosystemie • charakteryzowanie komensalizmu • omawianie przykładów mutualizmu obligatoryjnego i fakultatywnego w środowisku • poznananie przystosowań organizmów wchodzących w związki mutualistyczne 	XVII.3 .1.	<ul style="list-style-type: none"> • prezentacja multimedialna, animacja lub film – charakterystyka oddziaływań nieantagonistycznych między organizmami – praca w grupach • praca w grupach – zależności nieantagonistyczne na podstawie podręcznika i materiałów źródłowych • uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały źródłowe • plansze, schematy • podręcznik • karty pracy Multiteka <ul style="list-style-type: none"> • zasoby multimedialne • prezentacja multimedialna • film
51.	Zależności antagonistyczne	<ul style="list-style-type: none"> • konkurencja wewnątrzgatunkowa i międzygatunkowa • allelopatia • roślinożerność • przystosowania roślinożerców do zjadania roślin • adaptacje obronne roślin • drapieżnictwo • przystosowania drapieżników do polowań • układ drapieżnik – ofiara • strategie obronne ofiar drapieżników • pasożytnictwo • przystosowania pasożytów do zdobywania pokarmu • mechanizmy obronne żywicieli 	1	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikowanie oddziaływań między organizmami • charakteryzowanie skutków konkurencji wewnątrzgatunkowej i międzygatunkowej • wyjaśnianie, na czym polega roślinożerność • omawianie przystosowań anatomicznych i behawioralnych roślinożerców do zjadania roślin • poznananie mechanizmów obronnych roślin • wyjaśnianie, na czym polega drapieżnictwo • wyjaśnianie zmian liczebności populacji w układzie zjadający – zjadany • przedstawianie adaptacji drapieżników, pasożytów i roślinożerców do zdobywania pokarmu • przedstawianie adaptacji obronnych ofiar drapieżników, żywicieli pasożytów oraz zjadanych roślin • wyjaśnianie, na czym polega pasożytnictwo • poznananie przystosowań pasożytów oraz mechanizmów obronnych żywicieli • klasyfikowanie pasożytów • planowanie i przeprowadzanie doświadczenia wykazującego oddziaływanie antagonistyczne między osobnikami wybranych gatunków 	XVII.2 .3. XVII.3 .3. XVII.3 .4. XVII.3 .5. XVII.3 .6.	<ul style="list-style-type: none"> • uczniowska prezentacja multimedialna dotycząca konkurencji, roślinożerności, drapieżnictwa i pasożytnictwa • metoda niedokończonych zdań – podsumowanie informacji na temat antagonistycznych zależności • film o zależnościach antagonizujących • praca w grupach – wykonanie i prezentacja plakatów na temat strategii zdobywania pokarmu oraz metod obrony przed atakiem w układzie oddziaływań antagonizujących • uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • pakiet zdań do metody niedokończonych zdań • materiały do wykonania plakatów • podręcznik • karty pracy • projektor Multiteka <ul style="list-style-type: none"> • zasoby multimedialne • uczniowska prezentacja multimedialna • film
52.	Struktura ekosystemu. Sukcesja ekologiczna	<ul style="list-style-type: none"> • ekosystem • podział ekosystemów • struktura troficzna ekosystemu • struktura przestrzenna ekosystemu • oddziaływania między biotopem a biocenozą • rola biocenozy w kształtowaniu biotopu • sukcesja ekologiczna • gatunki pionierskie 	1	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnianie terminu: <i>ekosystem</i> • klasyfikowanie ekosystemów na naturalne, półnaturalne, sztuczne oraz autotroficzne i heterotroficzne • wyróżnianie poziomów troficznych ekosystemu: producentów, konsumentów i destruentów oraz ich charakterystyka • omawianie struktury przestrzennej ekosystemu • różniczenie sukcesji pierwotnej i wtórnej • omawianie wpływu czynników na przebieg sukcesji ekologicznej • przedstawianie sukcesji jako procesu przemiany ekosystemu w czasie (wzbogacenie układu w węgiel i azot, zmiana składu gatunkowego) • charakteryzowanie gatunków pionierskich 	XVII.3 .10.	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikowanie ekosystemów – praca w grupach • wykonanie makiet lasu mieszanego – struktura przestrzenna ekosystemu • omówienie etapów sukcesji pierwotnej i sukcesji wtórnej na podstawie obserwacji, animacji lub filmu • gra dydaktyczna <i>pajęczyna</i> – antropogeniczna eutrofizacja jezior – praca w grupach 	<ul style="list-style-type: none"> • pakiet materiałów do wykonania makiet, ilustracje, teksty źródłowe • pakiet pomocy dydaktycznych do gry <i>pajęczyna</i> • plansze, schematy • podręcznik • projektor Multiteka <ul style="list-style-type: none"> • zasoby multimedialne • animacja • film

Zespół Szkół Górniczo-Energetycznych im. S. Staszica w Koninie
rok szkolny 2024/25

		<ul style="list-style-type: none"> • antropogeniczna eutrofizacja jezior 					
53.	Krażenie materii i przepływ energii w ekosystemie	<ul style="list-style-type: none"> • łańcuchy pokarmowe • sieć pokarmowa ekosystemu • gatunki kluczowe dla ekosystemu (zwornikowe) • krażenie materii w ekosystemie • przepływ energii w ekosystemie • produktywność ekosystemów • piramidy ekologiczne 	1	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawianie zależności pokarmowych w postaci łańcuchów pokarmowych • omawianie przykładów łańcucha spasaniasa oraz łańcucha detrytusowego • określanie zależności pokarmowych w ekosystemie na podstawie analizy sieci pokarmowej • charakteryzowanie przepływu energii i obiegu materii w ekosystemie • omawianie produktywności ekosystemów • charakteryzowanie produkcji pierwotnej i produkcji wtórnej na danym poziomie troficznym • omawianie piramid ekologicznych wybranych ekosystemów 	XVII.3 .7. XVII.3 .8.	<ul style="list-style-type: none"> • uczniowska prezentacja multimedialna – przepływ energii i krażenie materii w ekosystemie • praca w grupach – konstruowanie łańcuchów troficznych – spasaniasa i detrytusowego • gra dydaktyczna <i>pajęczyna</i> – sieć troficzna ekosystemu lądowego i ekosystemu wodnego • projekcja filmu lub animacja – funkcjonowanie ekosystemu • praca z tekstem źródłowym i podręcznikiem – analizowanie piramid ekologicznych ekosystemów 	<ul style="list-style-type: none"> • pakiet pomocy dydaktycznych do gry <i>pajęczyna</i> • materiały źródłowe • podręcznik • projektor • Multiteka • zasoby multimedialne • uczniowska prezentacja multimedialna • animacja • film
54.	Obieg azotu i węgla w przyrodzie	<ul style="list-style-type: none"> • obieg azotu • obieg węgla • zakłócenia obiegu węgla 	1	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnianie terminu: <i>cykl biogeochemiczny</i> • opisywanie obiegu azotu w przyrodzie • charakteryzowanie roli organizmów w obiegu azotu i węgla • wskazywanie przyczyn zakłócenia obiegu węgla w przyrodzie 	XVII.3 .9.	<ul style="list-style-type: none"> • mapa mentalna – charakterystyka obiegu węgla i azotu – praca w grupach • praca z tekstem źródłowym i podręcznikiem – analizowanie schematów obiegu węgla i obiegu azotu • film lub animacja dotycząca obiegu azotu i obiegu węgla w przyrodzie • burza mózgów na temat przyczyn zakłóceń w obiegu węgla w przyrodzie • uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały do wykonania mapy mentalnej • karty pracy • materiały źródłowe • podręcznik • projektor • Multiteka • zasoby multimedialne • animacja • film
55.	Różnorodność biologiczna	<ul style="list-style-type: none"> • poziomy różnorodności biologicznej • czynniki geograficzne kształtujące bioróżnorodność • zlodowacenia a rozmieszczenie gatunków • gatunki reliktowe • endemity • biomy i ich rozmieszczenie • środowiska wodne • różnice w rozmieszczeniu gatunków na Ziemi • reguła Allena • reguła Bergmanna 	1	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnianie terminów: <i>biom, relik, ostoja, endemit, ogniska różnorodności biologicznej</i> • przedstawianie poziomów różnorodności biologicznej (genetycznej, gatunkowej, ekosystemowej) • charakteryzowanie wybranych czynników geograficznych kształtujących różnorodność gatunkową i ekosystemową Ziemi (klimat, ukształtowanie powierzchni, prądy wodne) • omawianie wpływu zlodowaceń na rozmieszczenie gatunków • podawanie przykładów gatunków reliktowych jako dowodu ewolucji świata żywego • charakteryzowanie biomów lądowych • podawanie przykładów endemitów jako gatunków unikatowych dla danego biomu • charakteryzowanie biomów wodnych • wykazywanie związku między rozmieszczeniem biomów a warunkami klimatycznymi na kuli ziemskiej • podawanie przykładów ognisk różnorodności biologicznej na kuli ziemskiej • wyjaśnianie reguły Allena i reguły Bergmanna 	XVIII. 1. XVIII. 2. XVIII. 3.	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka heurystyczna dotycząca poziomów różnorodności biologicznej i czynników, które je kształtują • analizowanie różnic w rozmieszczeniu gatunków na Ziemi przy użyciu mapy świata • uczniowskie prezentacje multimedialne na temat charakterystyki biomów lądowych i wodnych • konkurs polegający na rozpoznawaniu przez grupy gatunków charakterystycznych dla określonego biomu • film o wybranym biomie • praca z podręcznikiem – poznawanie reguł ekogeograficznych • uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • mapa fizyczna świata • pakiet materiałów do konkursu • karty pracy • projektor • podręcznik • Multiteka • zasoby multimedialne • uczniowskie prezentacje multimedialne • film
56.	Wpływ człowieka na różnorodność biologiczną	<ul style="list-style-type: none"> • intensyfikacja rolnictwa • urbanizacja • industrializacja • kumulacja związków toksycznych w łańcuchu pokarmowym • rozwój komunikacji • rozwój turystyki • ekologiczny odcisk stopy • nadmierna eksploatacja zasobów przyrody • niszczenie siedlisk • introdukcja • zmiany klimatyczne • dziura ozonowa • kwaśne opady • smog 	1	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnianie terminów: <i>introdukcja, erozja, degradacja gleby</i> • wykazywanie wpływu działalności człowieka (intensyfikacja rolnictwa, urbanizacji, industrializacji, rozwoju komunikacji i turystyki) na różnorodność biologiczną • podawanie przykładów introdukowanych gatunków oraz omawianie ich wpływu na rodzime gatunki • omawianie wpływu działalności człowieka na wzrost: globalnego ocieplenia, smogu, kwaśnych opadów, dziury ozonowej 	XVIII. 4.	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka heurystyczna na temat wpływu człowieka na różnorodność biologiczną • praca w grupach – wykonanie i prezentacja plakatów na temat wpływu działalności człowieka na różnorodność biologiczną • metody skrzynki odkryć i skrzynki pytań – charakterystyka czynników wpływających na różnorodność biologiczną • praca z podręcznikiem i tekstami źródłowymi – analizowanie kumulacji związków toksycznych w łańcuchach pokarmowych • pogadanka na temat ekologicznego odcisku stopy • praca z tekstem źródłowym – przykłady gatunków introdukowanych • debata na temat zmian klimatycznych • film lub animacja – etapy powstawania kwaśnych opadów i smogu • uzupełnianie kart pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • pakiety materiałów do skrzynki odkryć i skrzynki pytań • materiały źródłowe • pakiet materiałów do wykonania plakatów • podręcznik • karty pracy • projektor • Multiteka • zasoby multimedialne • film
57. 58.	Ochrona różnorodności biologicznej	<ul style="list-style-type: none"> • ochrona środowiska a ochrona przyrody • znaczenie ochrony bioróżnorodności • ochrona dawnych odmian roślin i ras zwierząt • ochrona czynna i ochrona bierna • formy ochrony obszarowej w Polsce • ochrona gatunkowa • restytucja • reintrodukcja • formy ochrony indywidualnej w Polsce • Konwencja o Różnorodności Biologicznej • Agenda 21 • Zrównoważony rozwój • Konwencja waszyngtońska • Program „Człowiek i biosfera” • Natura 2000 	2	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnianie znaczenia ochrony środowiska w celu ochrony przyrody i bioróżnorodności • uzasadnianie konieczności zachowania tradycyjnych odmian roślin i tradycyjnych ras zwierząt • poznawanie form ochrony przyrody w Polsce • wyjaśnianie znaczenia restytucji i reintrodukcji gatunków dla zachowania różnorodności biologicznej • podawanie przykładów restytuowanych gatunków • uzasadnianie konieczności przestrzegania międzynarodowych form ochrony przyrody • poznawanie międzynarodowych form ochrony przyrody • przedstawianie istoty zrównoważonego rozwoju 	XVIII. 5. XVIII. 6. XVIII. 7. XVIII. 8. XVIII. 9.	<ul style="list-style-type: none"> • uczniowska prezentacja multimedialna na temat znaczenia ochrony środowiska dla ochrony przyrody • pogadanka na temat ochrony czynnej i ochrony biernej • przygotowanie plakatów w grupach charakteryzujących obszarowe i indywidualne formy ochrony przyrody • konkurs grupowy – rozpoznawanie wybranych gatunków roślin i zwierząt w Polsce podlegających ochronie • praca z tekstem źródłowym lub podręcznikiem – międzynarodowe akty prawne na rzecz ochrony gatunkowej na świecie • burza mózgów dotycząca zrównoważonego rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> • pakiet materiałów do wykonania plakatów • materiały źródłowe • materiały do konkursu: zdjęcia objętych ochroną roślin i zwierząt, <i>Polska czerwona księga roślin i zwierząt</i> • projektor • podręcznik • Multiteka • zasoby multimedialne • uczniowska prezentacja multimedialna • film
59.	Powtórzenie i utrwalenie	<ul style="list-style-type: none"> • powtórzenie i utrwalenie wiadomości 	1	<ul style="list-style-type: none"> • powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału: <i>Ekologia i różnorodność biologiczna</i> 		<ul style="list-style-type: none"> • rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach 	<ul style="list-style-type: none"> • podręcznik – <i>Biologia na czasie 4</i>

*Zespół Szkół Górniczo-Energetycznych im. S. Staszica w Koninie
rok szkolny 2024/25*

	wiadomości oraz umiejętności z rozdziału <i>Ekologia i różnorodność biologiczna</i>	mości oraz umiejętności z rozdziału: <i>Ekologia i różnorodność biologiczna</i>				<ul style="list-style-type: none"> rozwiązywanie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 4</i> 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Maturalne karty pracy 4</i> Generator testów
60.	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości oraz umiejętności z rozdziału <i>Ekologia i różnorodność biologiczna</i>	<ul style="list-style-type: none"> praca klasowa 	1	<ul style="list-style-type: none"> sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału <i>Ekologia i różnorodność biologiczna</i> 		<ul style="list-style-type: none"> pakiet zadań sprawdzających dla każdego ucznia z rozdziału <i>Ekologia i różnorodność biologiczna</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Generator testów zbiory zadań maturalnych
61. 62.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z treści zawartych w części 4 podręcznika	<ul style="list-style-type: none"> powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności ze wszystkich rozdziałów: <i>Genetyka molekularna, Genetyka klasyczna, Zmienność organizmów, Biotechnologia, Ewolucjonizm, Ekologia i różnorodność organizmów</i> 	2	<ul style="list-style-type: none"> powtórzenie wiadomości oraz utrwalenie umiejętności nabywanie umiejętności rozwiązywania zadań maturalnych 		<ul style="list-style-type: none"> rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach rozwiązywanie zadań z <i>Maturalnych kart pracy 4</i> 	<ul style="list-style-type: none"> podręcznik – <i>Biologia na czasie 4</i> <i>Maturalne karty pracy 4</i> Generator testów zbiory zadań maturalnych
63. 64.	Podsumowanie stopnia opanowania wiadomości zawartych w podstawie programowej dla liceum w zakresie rozszerzonym	<ul style="list-style-type: none"> powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności zawartych w podstawie programowej dla liceum w zakresie rozszerzonym przygotowania do egzaminu maturalnego z biologii 	2	<ul style="list-style-type: none"> powtórzenie wiadomości oraz doskonalenie umiejętności rozwiązywania zadań maturalnych 		<ul style="list-style-type: none"> rozwiązywanie zadań z podręcznika: <i>Sposób na zadania i Zadania powtórzeniowe</i> – praca w grupach rozwiązywanie zadań 	<ul style="list-style-type: none"> podręczniki <i>Biologia na czasie</i> – części 1, 2, 3, 4 <i>Maturalne karty pracy</i> – części 1, 2, 3, 4 Generator testów zbiory zadań maturalnych

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny. *Biologia na czasie 4. Zakres rozszerzony*

Temat	Poziom wymagań				
	ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
1. Organizacja pracy na lekcjach biologii. Powtórzenie wiadomości z klas 1, 2 i 3					
Rozdział 1. Genetyka molekularna					
2. Budowa i rola kwasów nukleinowych	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcie: <i>podwójna helisa</i> przedstawia budowę nukleotydu DNA i RNA wymienia zasady azotowe występujące w DNA i RNA przedstawia regułę Chargaffa określa rolę DNA jako nośnika informacji genetycznej wymienia rodzaje RNA określa rolę podstawowych rodzajów RNA podaje budowę przestrzenną cząsteczki DNA 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> omawia sposób łączenia się nukleotydów w pojedynczym łańcuchu DNA wymienia nazwy wiązań występujących między elementami budującymi nukleotyd uzupełnia schemat jednonicowego DNA o komplementarny łańcuch polinukleotydowy opisuje budowę chemiczną i przestrzenną RNA określa lokalizację RNA w komórkach prokariotycznej i eukariotycznej 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia regułę komplementarności zasad wyjaśnia, na czym polega różna polarność łańcuchów polinukleotydowych DNA rozpoznaje poszczególne wiązania w cząsteczce DNA wyjaśnia, na czym polega reguła Chargaffa porównuje budowę i funkcje DNA z budową i funkcjami RNA oblicza zawartość procentową jednej z zasad na podstawie zawartości pro- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zasadę tworzenia nazw nukleotydów wyjaśnia, w jaki sposób jest utrzymywana struktura podwójnej helisy DNA wyjaśnia, dlaczego parę zasad komplementarnych tworzy zasada purynowa z zasadą pirymidynową, i omawia, jaki to ma wpływ na strukturę cząsteczki omawia występowanie kwasu RNA jako materiału genetycznego wiroidów i wi- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> planuje doświadczenie, którego celem jest wykazanie roli DNA jako nośnika informacji genetycznej wyjaśnia, analizując budowę chemiczną DNA, z czego wynika polarność budujących go łańcuchów polinukleotydowych

			centowej innych zasad • odróżnia DNA od RNA za pomocą reguły Chargaffa	rusów	
3. Replikacja DNA	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcie: <i>replikacja</i> przedstawia znaczenie replikacji DNA wymienia etapy replikacji DNA wymienia nazwy enzymów biorących udział w replikacji 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>widelki replikacyjne, oczko replikacyjne, replikon</i> omawia przebieg replikacji uzasadnia konieczność zachodzenia replikacji przed podziałem komórki przedstawia, na czym polega semikonserwatywny charakter replikacji DNA określa rolę polimerazy DNA podczas replikacji porównuje przebieg replikacji w komórkach prokariotycznych i eukariotycznych określa funkcję enzymów w replikacji DNA u bakterii <i>E. coli</i> 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje poszczególne etapy replikacji wyjaśnia, skąd pochodzi energia potrzebna do syntezy nowego łańcucha DNA wykazuje różnice w syntezie obu nowych łańcuchów DNA wyjaśnia rolę sekwencji telomerowych określa rolę poszczególnych enzymów w replikacji DNA 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje znaczenie naprawczej roli polimerazy DNA podczas replikacji omawia mechanizmy regulacji replikacji DNA wykazuje związek między replikacją DNA a zdolnością komórki do podziału analizuje różnice między replikacją DNA w komórkach prokariotycznych a replikacją DNA w komórkach eukariotycznych 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> planuje doświadczenie mające na celu wykazanie semikonserwatywnego charakteru replikacji DNA wyjaśnia przebieg i znaczenie replikacji końców cząsteczek DNA dla zachowania informacji genetycznej
4. Geny i genomy	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>gen, genom, pozagenowy DNA, chromosom, chromatyna, nukleosom</i> podaje funkcje genu przedstawia strukturę genu wskazuje różnicę między eksonem a intronem określa lokalizację DNA w komórkach prokariotycznej i eukariotycznej wymienia rodzaje chromatyny 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> omawia budowę genu rozdziela geny ciągłe i nieciągłe wymienia rodzaje sekwencji wchodzących w skład genomu charakteryzuje genom komórki prokariotycznej i genom komórki eukariotycznej definiuje pojęcia: <i>sekwencje powtarzalne, pseudogeny</i> omawia skład chemiczny chromatyny przedstawia 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> podaje informacje zawarte w genie charakteryzuje genom wirusa porównuje strukturę genomu prokariotycznego i genomu eukariotycznego wymienia i charakteryzuje etapy upakowania DNA w jądrze komórkowym wskazuje różnice między genomem haplontów 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje heterochromatynę z euchromatyną opisuje, w jaki sposób jest upakowane DNA w jądrze komórkowym omawia genom mitochondrialny człowieka omawia różnice między genomem wirusa a genomem bakterii oblicza, jaką część pozagenowego DNA zawiera czą- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje genom wirusowy ze względu na wybrane kryteria: rodzaj kwasu nukleinowego, liczbę nici, strukturę rozwiązuje zadania, w których wykorzystuje umiejętności analizowania faktów / informacji oraz posługiwania się narzędziami analizy matematycznej (np. ile

		budowę chromosomu	a genomem diplointów	steczka DNA o określonej długości <ul style="list-style-type: none"> • oblicza długość cząsteczki DNA w jednym chromosomie człowieka, wiedząc, ile par zasad ona zawiera 	razy zmniejszy się długość cząsteczki DNA w trakcie podziału przy podanej długości chromosomu)
5–6. Ekspresja genów	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>kod genetyczny, ekspresja genu, translacja, transkrypcja, ramka odczytu</i> • wymienia i przedstawia cechy kodu genetycznego • przedstawia budowę mRNA • wymienia rodzaje modyfikacji potranskrypcyjnej pre-mRNA • wskazuje rolę tRNA w procesie translacji • nazywa etapy translacji 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia przebieg transkrypcji i translacji • analizuje tabelę kodu genetycznego • porównuje pre-mRNA z mRNA • wyjaśnia zasadę kodowania informacji genetycznej przez kolejne trójki nukleotydów • omawia na podstawie schematów etapy odczytywania informacji genetycznej • określa rolę polimerazy RNA w procesie transkrypcji • określa rolę aminoacylo-tRNA i rybosomów w translacji 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia przebieg odwrotnej transkrypcji wirusowego RNA • zapisuje sekwencję aminokwasów łańcucha peptydowego na podstawie sekwencji nukleotydów mRNA • wyjaśnia modyfikacje potranskrypcyjne RNA • porównuje ekspresję genów w komórkach prokariotycznych i komórkach eukariotycznych • określa rolę i sposoby modyfikacji potranslacyjnej białek 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia przykłady wirusów, u których zachodzi odwrotna transkrypcja • wyjaśnia, w jaki sposób dochodzi do tworzenia się polirybosomów • wyjaśnia biologiczne znaczenie polirybosomów • porównuje przebieg ekspresji genów w jądrze i organellach komórki eukariotycznej • wskazuje na podstawie ramki odczytu oraz na podstawie kierunku transkrypcji nić kodującą i nić matrycową 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób w komórkach eukariotycznych dochodzi do zwiększenia wydajności translacji • wskazuje na podstawie sekwencji peptydu nić kodującą i nić matrycową • wyjaśnia, w jaki sposób dochodzi do fałdowania się białka
7. Regulacja ekspresji genów	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>operon, alternatywne składanie RNA</i> • wskazuje na schemacie sekwencje regulatorowe operonu oraz geny struktury • wymienia czynniki wpływające na ekspresję genów operonu laktozowego • wymienia poziomy kontroli 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia na podstawie modelu operonu założenia regulacji ekspresji genów w komórce prokariotycznej • opisuje działanie czynników wpływających na ekspresję genów operonu laktozowego • opisuje, na czym polega alternatywne składanie RNA 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje sposób regulacji ekspresji genów struktury operonu laktozowego i operonu tryptofanowego • porównuje regulację ekspresji genów w komórkach prokariotycznych i komórkach eukariotycznych 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega regulacja dostępu do genu w komórce eukariotycznej • wyjaśnia, w jaki sposób powstają różne formy białek podczas ekspresji jednego genu • omawia rolę sekwencji niekodujących RNA 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • odróżnia regulację negatywną od pozytywnej w przypadku działania operonu laktozowego • przewiduje i wyjaśnia skutki braku możliwości regulacji represora operonu tryptofanowego, który będzie

	ekspresji genów w komórce eukariotycznej	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia, jakie znaczenie w regulacji ekspresji genów operonu laktozowego mają: gen kodujący represor, operator i promotor • omawia regulację inicjacji transkrypcji w komórce eukariotycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego komórki człowieka są zróżnicowane pod względem budowy i funkcji, chociaż mają tę samą informację genetyczną 	<p>w regulacji ekspresji genów w komórce eukariotycznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób regulacja ekspresji genów u organizmów wielokomórkowych umożliwia zróżnicowanie komórek na poszczególne typy 	<p>wiązał się z DNA niezależnie od tego, czy tryptofan będzie w komórce</p>
8. Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Genetyka molekularna”					
Rozdział 2. Genetyka klasyczna					
9–10. Dziedziczenie cech. Prawa Mendla	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>allel, genotyp, fenotyp, homozygota, heterozygota, allel dominujący, allel recesywny, czyste linie</i> • podaje treść I i II prawa Mendla • określa prawdopodobieństwo wystąpienia poszczególnych genotypów i fenotypów za pomocą szachownicy Punnetta • określa cel przeprowadzenia krzyżówki testowej jednogeneowej • podaje zasługi G. Mendla dla rozwoju genetyki 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia badania G. Mendla • definiuje pojęcie: <i>linia czysta</i> • podaje przykłady cech człowieka dziedziczonych zgodnie z I prawem Mendla • rozwiązuje zadania dotyczące I prawa Mendla • określa cel prowadzenia krzyżówki testowej dwugeneowej • oblicza prawdopodobieństwo wystąpienia danego fenotypu i genotypu u potomstwa w przypadku niezależnego dziedziczenia dwóch cech 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jakie znaczenie w doświadczeniach G. Mendla miało wyhodowanie przez niego osobników grochu zwyczajnego należących do linii czystych • analizuje wyniki krzyżówek jednogennych na przykładzie grochu zwyczajnego • wyjaśnia znaczenie badań G. Mendla w odkryciu podstawowych praw dziedziczenia cech i ich wkład w rozwój genetyki 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje celowość i określa sposób wykonania krzyżówek testowych • określa fenotypy i liczbę osobników należących do różnych klas pokolenia F₂ • wyjaśnia, czym zajmuje się obecnie genetyka klasyczna 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • interpretuje treść I prawa Mendla na podstawie przebiegu podziałów komórkowych • wykazuje różnicę między dziedziczeniem jądrowym a dziedziczeniem pozajądrowym
11. Dziedziczenie jednogenne. Różne stosunki dominacji	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>allele wielokrotne, dominacja niepełna, dominacja pełna, kodominacja, geny letalne</i> • wykonuje krzyżówki dotyczące dziedziczenia grup krwi u człowieka na 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje relacje między allelami jednego genu oparte na dominacji niepełnej i dominacji pełnej • określa prawdopodobieństwo wystąpienia genotypów 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje dziedziczenie cech w przypadku dominacji pełnej i dominacji niepełnej • porównuje dominację niepełną z kodominacją • określa praw- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia działanie plejotropowe genu na podstawie danej choroby genetycznej • przewiduje wynik krzyżówki, w której określa prawdopodobieństwo wy- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego w pokoleniach F₁ i F₂ mogą nie pojawić się określone fenotypy, których obecność można stwierdzić w pokoleniu ro-

	<p>podstawie genotypów i fenotypów rodziców</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje zjawisko plejotropii 	<p>i fenotypów u potomstwa w przypadku kodominacji</p> <ul style="list-style-type: none"> określa prawdopodobieństwo wystąpienia określonego fenotypu u potomstwa w przypadku dziedziczenia alleli wielokrotnych, dominacji pełnej i dominacji niepełnej 	<p>dopodobieństwo wystąpienia określonych fenotypów w przypadku alleli wielokrotnych warunkujących daną cechę</p> <ul style="list-style-type: none"> przewiduje wynik krzyżówki, w której występuje gen letalny 	<p>stąpienia fenotypów dla cechy warunkowanej allelami wielokrotnymi</p>	<p>dzielskim</p>
12–13. Dziedziczenie wielogenowe	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>geny dopełniające się, geny kumulatywne, geny plejotropowe</i> podaje przykład cechy uwarunkowanej obecnością genów kumulatywnych podaje przykłady cech człowieka warunkowanych wielogenowo 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>gen epistatyczny, gen hipostatyczny</i> określa prawdopodobieństwo wystąpienia genotypów i fenotypów u potomstwa w przypadku dziedziczenia genów dopełniających się odczytuje z wykresu liczbę poszczególnych fenotypów u potomstwa w przypadku dziedziczenia kumulatywnego na przykładzie barwy skóry u człowieka określa stosunek procentowy fenotypów i genotypów u potomstwa 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego geny determinujące barwę kwiatów groszku pachnącego zostały nazwane genami dopełniającymi się (komplementarnymi) omawia, na czym polega działanie genów epistatycznych i hipostatycznych 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> określa prawdopodobieństwo wystąpienia genotypów i fenotypów u potomstwa w przypadku dziedziczenia genów epistatycznych rozwiązuje zadania o różnym stopniu trudności dotyczące dziedziczenia wielogenowego 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> określa typy gamet wytwarzanych przez osobnika o danym genotypie
14–15. Chromosomowa teoria dziedziczenia	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>locus, geny sprzężone, chromosomy homologiczne crossing-over, mapa genowa, centymorgan (cM)</i> wymienia główne założenia chromosomowej teorii dziedziczenia T. Morgana 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zależność między częstością zachodzenia <i>crossing-over</i> a odległością między dwoma genami w chromosomie przedstawia przyczynę występowania rekombinantów w potomstwie opisuje, na czym polega mapowa- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> oblicza częstość <i>crossing-over</i> między dwoma genami sprzężonymi określa prawdopodobieństwo wystąpienia genotypów i fenotypów u potomstwa zgodnie z założeniem dziedziczenia dwóch cech sprzężo- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje różnice między genami niesprzężonymi i sprzężonymi wykazuje obecność rekombinantów w potomstwie na podstawie wyników krzyżówek genetycznych przedstawia wszystkie 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> określa proporcje fenotypów w krzyżówce testowej na podstawie odległości mapowej

	<ul style="list-style-type: none"> • podaje cechy muszki owocowej, dzięki której stała się ona organizmem modelowym w badaniach genetycznych • przedstawia, na czym polega zjawisko sprzężenia genów 	<p>nie genów</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje krzyżówki dotyczące dziedziczenia genów sprzężonych • na podstawie odległości między genami określa kolejność ich ułożenia na chromosomie 	<p>nych</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje wyniki krzyżówek dotyczących dziedziczenia genów sprzężonych • oblicza odległość między genami 	<p>możliwe układy alleli w gametach, gdy geny są sprzężone i nie są sprzężone</p> <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia różnice między genami sprzężonymi i genami niesprzężonymi 	
16. Determinacja płci. Cechy sprzężone z płcią	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>kariotyp, chromosomy płci</i> • charakteryzuje kariotyp człowieka • wskazuje podobieństwa i różnice między kariotypem kobiety a kariotypem mężczyzny • przedstawia sposób determinacji płci u człowieka • określa płeć na podstawie analizy kariotypu • podaje typy chromosomowej determinacji płci • wymienia choroby sprzężone z płcią 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje krzyżówki dotyczące dziedziczenia cech sprzężonych z płcią • określa prawdopodobieństwo wystąpienia choroby sprzężonej z płcią • wyjaśnia przyczyny oraz podaje ogólne objawy hemofilii i daltonizmu • wskazuje cechy związane z płcią i podaje przyczyny ich występowania • opisuje wpływ warunków środowiska na determinację płci u niektórych zwierząt 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jaką rolę w determinacji płci odgrywa gen <i>SRY</i> i hormony wytwarzane przez rozwijające się jądra • omawia mechanizm inaktywacji chromosomu X • charakteryzuje dwa podstawowe typy genetycznej determinacji płci i podaje przykłady organizmów, u których one występują • wyjaśnia, dlaczego daltonizm i hemofilia występują wyłącznie u mężczyzn • wyjaśnia i porównuje męską i żeńską różnogametyczność u zwierząt 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie procesu inaktywacji jednego z chromosomów X u kobiet • omawia przykłady środowiskowego mechanizmu determinowania płci u zwierząt • planuje doświadczenie mające na celu wykazanie związku dziedziczenia np. koloru oczu muszki owocowej z dziedziczeniem płci • uzasadnia prawdopodobieństwo pojawienia się określonych fenotypów w potomstwie, gdy dana cecha jest sprzężona z płcią 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje i wskazuje różnice między dziedziczeniem genów sprzężonych z płcią a dziedziczeniem cech związanych z płcią • wykazuje znaczenie regionów pseudoautosomalnych dla prawidłowego rozdziału chromosomów do gamet
17. Dziedziczenie pozajądrowe	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje organelle komórkowe zawierające materiał genetyczny • przedstawia istotę dziedziczenia pozajądrowego • podaje przykłady dziedziczenia mitochondrialnego 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje cechy mitochondriów i chloroplastów, które przemawiają za ich endosymbiotycznym pochodzeniem • omawia sposób przekazywania organelli półautonomicznych w procesie zapłodnienia 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia, że cytoplazmatyczna męska sterylność jest korzystna dla roślin • uzasadnia na podstawie przedstawionych wyników doświadczenia Corrensa, że dziedziczenie 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego mitochondria i chloroplasty są określane mianem organelli półautonomicznych • wyjaśnia, dlaczego mutacje w genach mitochondrialnych powodują 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • na podstawie rodowodu genetycznego wykazuje sposób dziedziczenia genu mitochondrialnego

		<ul style="list-style-type: none"> • podaje, dlaczego niektóre fragmenty pędów dziwaczka peruwiańskiego mogą mieć barwę zieloną, a inne – żółtozieloną lub pstrą 	barwy łodyg i liści u dziwaczka peruwiańskiego jest dziedziczeniem niemendlowskim i jednorodzielskim	głównie choroby układów nerwowego i mięśniowego	
18. Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału „Genetyka klasyczna”					
Rozdział 3. Zmienność organizmów					
19. Rodzaje zmienności	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>zmiennosc genetyczna (rekombinacyjna, mutacyjna), zmiennosc srodowiskowa</i> • wymienia rodzaje zmienności i wskazuje zależności między nimi • podaje rodzaje i przyczyny zmienności genetycznej • podaje przykłady zmienności srodowiskowej • określa, jakiego typu zmienność obserwuje się w przypadku bliźniąt jednojajowych 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>zmiennosc ciagla, zmiennosc nieciagla</i> • podaje przykłady zmienności ciągłej i nieciągłej • omawia przyczyny zmienności genetycznej • określa znaczenie zmienności genetycznej i srodowiskowej • porównuje zmienność genetyczną ze zmiennością srodowiskową 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób niezależna segregacja chromosomów, <i>crossing-over</i> oraz losowe łączenie się gamet wpływają na genetyczną zmienność osobniczą • uzasadnia, że mutacje stanowią jedno z głównych źródeł zmienności genetycznej • porównuje zmienność rekombinacyjną ze zmiennością mutacyjną • określa fenotypy zależne od genotypu oraz od wpływu srodowiska 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia rodzaje i źródła zmienności genetycznej u organizmów prokariotycznych • określa liczbę rodzajów gamet wytwarzanych przez osobniki o określonym genotypie 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny zmienności obserwowanej u organizmów o identycznych genotypach • wykazuje znaczenie pojęcia <i>norma reakcji genotypu</i>
20. Analiza statystyczna w badaniu zmienności organizmów	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>minimum, maksimum, srednia arytmetyczna</i> • oblicza minimum, maksimum, średnią arytmetyczną • na podstawie danych uzyskanych w doświadczeniu poprawnie sporządza wykres liniowy i słupkowy 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>zakres wartosci, srednia arytmetyczna, mediana, dominanta, odchylenie standardowe</i> • oblicza dominantę, medianę, odchylenie standardowe 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje różnice między średnią arytmetyczną a medianą 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wykorzystuje analizę statystyczną do opisu i interpretacji wyników badań 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • udowadnia lub odrzuca na podstawie wykonanych obliczeń z użyciem mediany i odchylenia statystycznego hipotezę do przedstawionego doświadczenia lub obserwacji
21–22. Mutacje	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>mutacja, mutacja genowa, mutacja</i> 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>mutacja somatyczna, mutacja generatyw-</i> 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcia: <i>mutacje letalne, mutacje subletalne, mu-</i> 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między występowaniem mu- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia różnice między kariotypem organi-

	<p><i>chromosomowa strukturalna, mutacja chromosomowa liczbowa, czynnik mutageny</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady fizycznych, chemicznych i biologicznych czynników mutagennych wymienia rodzaje mutacji genowych i mutacji chromosomowych wymienia pozytywne i negatywne skutki mutacji uzasadnia konieczność ograniczenia w codziennym życiu stosowania substancji mutagennych 	<p><i>na, mutacja spontaniczna, mutacja indukowana</i></p> <ul style="list-style-type: none"> rozdziela mutacje genowe ze względu na efekt w powstającym białku klasyfikuje mutacje według różnych kryteriów określa ryzyko przekazania mutacji potomstwu wskazuje przyczyny mutacji spontanicznych i mutacji indukowanych 	<p><i>tacje neutralne, mutacje korzystne, protoonkogeny, onkogeny, geny supresorowe</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia charakter zmian w DNA, które są typowe dla różnych mutacji określa skutki mutacji genowych dla kodowanego przez dany gen łańcucha polipeptydowego omawia przyczyny powstawania mutacji chromosomowych liczbowych charakteryzuje przebieg transformacji nowotworowej rozpoznaje na schematach różne rodzaje mutacji chromosomowych 	<p>tacji a transformacją nowotworową komórki</p> <ul style="list-style-type: none"> przewiduje i ilustruje zmiany kariotypu powstałe w wyniku mutacji wyjaśnia znaczenie mutacji w przebiegu ewolucji wymienia przykłady protoonkogenów i genów supresorowych charakteryzuje choroby nowotworowe związane z mutacjami w obrębie genu 	<p>zmu aneuploidalnego a kariotypem organizmu poliploidalnego</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje, w jaki sposób zostanie zmieniona cząsteczka białka o określonej liczbie aminokwasów, jeżeli w ściśle określonym miejscu kodującego ją genu wystąpi mutacja
23. Choroby jednogenowe	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady chorób genetycznych uwarunkowanych obecnością w autosomach zmutowanych alleli dominujących lub recesywnych wyjaśnia pojęcie: <i>choroby bloku metabolicznego</i> wymienia choroby bloku metabolicznego (galaktozemia, alkaptonuria, fenyloketonuria, albinizm oczno-skrórny) wskazuje choroby bloku metabolicznego, których leczenie polega na stosowaniu odpo- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje choroby genetyczne w zależności od sposobu ich dziedziczenia podaje przyczyny oraz objawy chorób bloku metabolicznego charakteryzuje choroby: hemofilię, daltonizm, płasawicę Huntingtona, dystrofię mięśniową Duchenne'a, krzywicę oporną na witaminę D, mukowiscydozę analizuje rodowody pod kątem diagnostyki chorób jednogenowych przedstawia sposób dziedziczenia chorób mitochondrial- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje strukturę i właściwości hemoglobiny prawidłowej oraz hemoglobiny sierpowatej podaje przykłady stosowanych obecnie metod leczenia wybranych chorób genetycznych oraz ocenia ich skuteczność ustala sposób dziedziczenia chorób genetycznych na podstawie analizy rodowodów wyjaśnia, na czym polegają choroby bloku metabolicznego 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ustala typ dziedziczenia na podstawie analizy rodowodu ustala prawdopodobieństwo wystąpienia w kolejnych pokoleniach choroby genetycznej z uwzględnieniem płci dzieci 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> uzasadnia znaczenie analizy rodowodów jako metody diagnozowania chorób genetycznych na podstawie dostępnych źródeł przedstawia sposoby podejmowanych działań medycznych w przypadku wystąpienia chorób genetycznych

	wiedniej diety eliminacyjnej <ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na rycinie prawidłowe oraz sierpowate erytrocyty krwi 	nych na przykładzie choroby Lebera (dziedziczna neuropatia nerwu wzrokowego)			
24. Zespoły aberracji chromosomowych	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady oraz objawy chorób genetycznych człowieka uwarunkowanych nieprawidłową strukturą chromosomów podaje przykłady chorób genetycznych człowieka wynikających ze zmiany liczby autosomów i chromosomów płci przedstawia zadania poradnictwa genetycznego porównuje całkowitą liczbę chromosomów w kariotypie osoby z zespołem Downa, zespołem Klinefeltera i zespołem Turnera 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcie: <i>gen fuzyjny</i> określa rodzaj zmian w kariotypie u chorych z zespołem Downa, zespołem Klinefeltera i zespołem Turnera wymienia i porównuje objawy zespołu Downa, zespołu Klinefeltera i zespołu Turnera zapisuje kariotypy mężczyzny i kobiety z zespołem Downa, zespołem Klinefeltera i zespołem Turnera 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> omawia choroby spowodowane mutacjami strukturalnymi na przykładzie przewlekłej białaczki szpikowej przedstawia sytuacje, w których zasadne jest korzystanie z poradnictwa genetycznego wymienia możliwe przyczyny nondysjunkcji zachodzącej podczas oogenezy prowadzącej do trisomii, np. 21 chromosomu (zespołu Downa) 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> określa na podstawie analizy rodowodu lub kariotypu człowieka podłoże genetyczne chorób (przewlekła białaczka szpikowa, zespół Klinefeltera, zespół cri-du-chat) wykazuje zależność między wiekiem matki a ryzykiem urodzenia dziecka z zespołem Downa 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny i objawy chorób genetycznych, takich jak zespół Patau, zespół Edwardsa wyjaśnia, w jaki sposób powstaje gen fuzyjny odpowiedzialny za przewlekłą białaczkę szpikową na podstawie dostępnych źródeł przedstawia i opisuje zagadnienie dotyczące chromosomu Philadelphia
25. Powtórzenie wiadomości z rozdziału „Zmienność organizmów”					
26. Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości oraz umiejętności z rozdziałów: „Genetyka molekularna”, „Genetyka klasyczna” i „Zmienność organizmów”					
Rozdział 4. Biotechnologia molekularna					
27. Biotechnologia	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>biotechnologia klasyczna, biotechnologia molekularna, inżynieria genetyczna</i> podaje przykłady dziedzin życia, w których znajdują zastosowanie biotechnologia tradycyjna i biotechnologia molekularna podaje przykła- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia współczesne zastosowania metod biotechnologii klasycznej w przemyśle farmaceutycznym, spożywczym, rolnictwie, biodegradacji i oczyszczaniu ścieków podaje zastosowania fermentacji alkoholowej i fermentacji mleczanowej 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice między biotechnologią klasyczną a biotechnologią molekularną omawia przykłady zastosowania fermentacji alkoholowej i fermentacji mleczanowej w przemyśle spożywczym 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> omawia różnice między biotechnologią klasyczną a biotechnologią molekularną 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje zasadność stosowania produktów wytwarzanych dzięki biotechnologii tradycyjnej i biotechnologii molekularnej w życiu człowieka na podstawie dostępnych źródeł wyjaśnia rolę fer-

	<p>dy produktów otrzymywanych metodami biotechnologii tradycyjnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia i klasyfikuje produkty wytwarzane na drodze fermentacji alkoholowej oraz powstające na drodze fermentacji mleczanowej 	<p>w przemyśle spożywczym</p>			<p>mentacji w innej gałęzi przemysłu niż przemysł spożywczy</p>
<p>28–29. Podstawowe narzędzia i techniki inżynierii genetycznej</p>	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>wektor, elektroforeza DNA, PCR, mapy restrykcyjne, biblioteki genomowe, biblioteki cDNA, transformacja genetyczna</i> • wymienia enzymy stosowane w biotechnologii molekularnej (enzymy restrykcyjne, ligazy, polimerazy DNA) • wymienia techniki inżynierii genetycznej • podaje przykłady wektorów 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>sonda molekularna, hybrydyzacja DNA, sekwencjonowanie DNA</i> • charakteryzuje enzymy wykorzystywane w biotechnologii molekularnej • przedstawia istotę technik stosowanych w inżynierii genetycznej (hybrydyzacji DNA, analizy restrykcyjnej, elektroforezy DNA, metody PCR, sekwencjonowania DNA, klonowania DNA) • uzasadnia potrzebę tworzenia map restrykcyjnych • klasyfikuje metody transformacji genetycznej 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje zalety i wady reakcji łańcuchowej polimerazy (PCR) • omawia techniki hybrydyzacji DNA z użyciem sondy molekularnej w celu badania, wyszukania i izolowania genów • omawia poszczególne etapy analizy restrykcyjnej DNA, przebiegu PCR, elektroforezy, sekwencjonowania DNA • określa cel i przebieg tworzenia bibliotek genomowych i bibliotek cDNA • omawia rolę startera w reakcji PCR 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • sprawdza, jakie produkty powstaną na skutek cięcia DNA przez enzymy restrykcyjne • określa zalety i wady reakcji łańcuchowej polimerazy • wyjaśnia proces transformacji genetycznej • charakteryzuje metody przeprowadzania transformacji genetycznej (bezpośrednie i pośrednie) • oblicza, ile cykli PCR należy przeprowadzić, aby z jednej cząsteczki DNA uzyskać milion kopii wybranego fragmentu genu 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia budowę i funkcje wektorów: sztucznego chromosomu, kosmidów, plazmidów • na podstawie dostępnych źródeł wyjaśnia wybrane warianty metody PCR oraz technikę FISH • porównuje bibliotekę genomową z biblioteką cDNA i określa, która z nich będzie bardziej przydatna jako źródło informacji genetycznej do syntezy ludzkiego interferonu w komórkach bakterii • proponuje sposoby zidentyfikowania wybranego genu w mieszaninie wielu fragmentów powstałych po cięciu DNA przez wybrane enzymy restrykcyjne

<p>30. Organizmy zmodyfikowane genetycznie</p>	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>organizm zmodyfikowany genetycznie, organizm transgeniczny</i> wskazuje podobieństwa i różnice między organizmami zmodyfikowanymi genetycznie i transgenicznymi podaje sposoby otrzymywania organizmów zmodyfikowanych genetycznie podaje produkty GMO i wskazuje efekty uzyskane dzięki ich genetycznym modyfikacjom wymienia przykłady praktycznego wykorzystania mikroorganizmów, roślin i zwierząt zmodyfikowanych genetycznie 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady zmodyfikowanych genetycznie roślin i zwierząt przedstawia metody otrzymywania transgenicznych bakterii omawia perspektywy praktycznego wykorzystania GMO w rolnictwie, nauce przemysłu i medycynie przedstawia korzyści wynikające ze stosowania GMO podaje zagrożenia dla środowiska i zdrowia wynikające z wykorzystywania GMO przedstawia sposoby zapobiegania zagrożeniom wynikającym z wykorzystywania GMO 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> omawia wybrane modyfikacje genetyczne mikroorganizmów z uwzględnieniem uzyskanych efektów charakteryzuje sposoby otrzymywania roślin i zwierząt transgenicznych omawia etapy modyfikacji komórek zarodkowych zwierząt charakteryzuje wybrane produkty GMO przedstawia badania przeprowadzane przed dopuszczeniem GMO do uprawy lub hodowli wyjaśnia potrzebę prowadzenia kontroli genetycznie zmodyfikowanych mikroorganizmów wykorzystywanych przez człowieka w środowisku 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego do wytwarzania białek człowieka nie zawsze można użyć bakterii transgenicznych wyjaśnia, w jaki sposób można wykorzystać mikroorganizmy zmodyfikowane genetycznie w ochronie środowiska charakteryzuje sposoby zapobiegania zagrożeniom wynikającym z wykorzystywania GMO analizuje argumenty przemawiające za genetycznymi modyfikacjami organizmów i przeciw nim 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> proponuje metodę otrzymywania transgenicznego organizmu, który wytwarzałby erytropoetynę człowieka, i uzasadnia swój wybór na podstawie dostępnych źródeł wskazuje, jakie normy dotyczące upraw i hodowli GMO obowiązują w krajach UE oraz w dwóch państwach poza UE
<p>31. Klonowanie organizmów i komórek</p>	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>klon, klonowanie, metoda transferu jąder komórkowych, metoda rozdziału komórki zarodka</i> wymienia przykłady klonów organizmów występujących naturalnie w przyrodzie wymienia sposoby otrzymywania i wykorzystywania klonów mikroorganizmów, komórek, roślin i 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jaki sposób otrzymuje się klony mikroorganizmów, komórek, roślin i zwierząt wymienia sposoby wykorzystania klonów mikroorganizmów, komórek, roślin i zwierząt w różnych dziedzinach życia człowieka wskazuje na obawy etyczne dotyczące klonowania zwierząt i ludzi opisuje klonowanie organizmów otrzymywanych metodą transferu jąder 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> omawia rodzaje rozmnażania bezpłciowego jako przykłady naturalnego klonowania wyjaśnia sposoby klonowania mikroorganizmów, roślin i zwierząt formułuje argumenty przemawiające za klonowaniem zwierząt oraz przeciw niemu porównuje klonowanie terapeutyczne z klonowaniem reprodukcyjnym 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje kolejne etapy klonowania zwierząt metodą transplantacji jąder i rozdzielania komórki zarodka wymienia przykłady osiągnięć naukowych w klonowaniu zwierząt wyjaśnia różnice między klonowaniem komórek a klonowaniem organizmów wykazuje różnice między rozmnażaniem płciowym a 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> planuje doświadczenie, którego celem będzie udowodnienie, że jądro zróżnicowanej komórki zawiera genetyczną odpowiedzialną za rozwój organizmu wyjaśnia, dlaczego klonowanie człowieka budzi duży sprzeciw etyczny wymienia argumenty przemawiają-

	<p>zwierząt</p> <ul style="list-style-type: none"> określa cele klonowania organizmów wskazuje obawy etyczne dotyczące klonowania zwierząt i ludzi podaje rodzaje klonowania (terapeutyczne i reprodukcyjne) 	<p>komórkowych i metodą rozdziału komórek zarodka na wczesnych etapach rozwoju</p>		<p>klonowaniem</p>	<p>ce za klonowaniem wymarłych gatunków zwierząt i przeciwnemu</p>
<p>32. Biotechnologia molekularna w medycynie</p>	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>diagnostyka molekularna, biofarmaceutyki, terapia genowa, komórki macierzyste</i> określa korzyści i zagrożenia wynikające z wiedzy dotyczącej poznania genomu człowieka oraz jego zsekwnecjonowania wyjaśnia, czym zajmuje się diagnostyka molekularna podaje przykłady technik inżynierii genetycznej, które są wykorzystywane w diagnostyce chorób genetycznych podaje przykłady biofarmaceutyków 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcie: <i>przeciwciała monoklonalne</i> wymienia argumenty przemawiające za stosowaniem szczepionek wytwarzanych metodami inżynierii genetycznej omawia wykorzystanie diagnostyki molekularnej w wykrywaniu chorób genetycznych, zakaźnych, nowotworowych oraz wieloczynnikowych omawia sposoby powstawania i wykorzystania szczepionek rekombinowanych, szczepionek DNA, szczepionek RNA oraz szczepionek przeciwnowotworowych wymienia przykłady leków otrzymanych metodami inżynierii genetycznej podaje, na czym polega terapia genowa omawia zastosowanie komórek macierzystych w leczeniu chorób człowieka 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> omawia korzyści i zagrożenia wynikające z ustalenia sekwencji genomu człowieka omawia wykorzystanie diagnostyki molekularnej do obserwacji przebiegu terapii i badania DNA pod kątem predyspozycji danej osoby do wystąpienia niektórych chorób charakteryzuje techniki wykorzystywane w diagnostyce molekularnej wyjaśnia sposoby pozyskiwania komórek macierzystych porównuje szczepionki rekombinowane ze szczepionkami DNA wyjaśnia sposób leczenia nowotworów przeciwciałami monoklonalnymi przedstawia przebieg produkcji rekombinowanej insuliny 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> określa znaczenie wykorzystania komórek macierzystych w leczeniu chorób przedstawia terapię genową jako metodę leczenia chorób wykazuje korzyści i zagrożenia wynikające ze stosowania terapii genowej omawia sposoby wytwarzania biofarmaceutyków i ich wykorzystania w leczeniu nowotworów i cukrzycy wyjaśnia, w jaki sposób biotechnologia może przyczynić się do postępu transplantologii 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> planuje doświadczenie mające na celu udowodnienie, że zróżnicowane komórki można przekształcić w komórki macierzyste wyjaśnia sposób wykorzystania mikromacierzy w diagnostyce molekularnej wyjaśnia znaczenie i zastosowanie metod immunologicznych w badaniach molekularnych
<p>33. Inne zastosowania bio-</p>	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje poję- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje poję- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zna- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> na podstawie

technologii molekularnej	<p>cie: <i>profil genetyczny</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia dziedziny nauki, w których wykorzystuje się profil genetyczny podaje przykłady praktycznego zastosowania badań DNA w systematyce organizmów i badaniach ewolucyjnych wymienia zadania filogenetyki molekularnej 	<p>sposoby zastosowania metod genetycznych w sądownictwie, badaniach ewolucyjnych i systematyce organizmów</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia wykorzystanie biotechnologii molekularnej w sądownictwie omawia zastosowanie profilu genetycznego omawia <i>hipotezę pożegnania z Afryką</i> 	<p>cie: <i>filogenetyka molekularna</i></p> <ul style="list-style-type: none"> uzasadnia znaczenie analizy sekwencji DNA w badaniach ewolucyjnych i taksonomicznych dowodzi, że wykorzystując metody biotechnologii molekularnej, można wykluczyć ojcostwo ze stuprocentową pewnością formułuje własne opinie na temat rozwoju biotechnologii molekularnej 	<p>czenie mitochondrialnego DNA w badaniach ewolucyjnych</p> <ul style="list-style-type: none"> dyskutuje o problemach społecznych i etycznych związanych z rozwojem inżynierii genetycznej wyjaśnia, dlaczego do tworzenia profili genetycznych używa się sekwencji nukleotydów pochodzących z DNA pozagenowego analizuje drzewo filogenetyczne skonstruowane na podstawie analizy sekwencji nukleotydów pozagenowego jądrowego DNA 	<p>dostępnych źródeł wskazuje potencjalne korzyści i zagrożenia dla organizmów wynikające ze stosowania biotechnologii molekularnej</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje różnice między tradycyjną systematyką a systematyką opartą na filogenetyce molekularnej
34. Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału „Biotechnologia molekularna”					
35. Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości oraz umiejętności z rozdziału „Biotechnologia molekularna”					
Rozdział 5. Ewolucja organizmów					
36. Rozwój myśli ewolucyjnej	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>ewolucja biologiczna, ewolucjonizm, dobór naturalny, dobór sztuczny, walka o byt, syntetyczna teoria ewolucji</i> wymienia główne teorie dotyczące powstania życia na Ziemi przedstawia założenia teorii doboru naturalnego Karola Darwina przedstawia zarys teorii Lamarcka i teorii Cuviera 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje główne założenia teorii Lamarcka i kreacjonistów wyjaśnia, dlaczego teoria Lamarcka odegrała ważną rolę w rozwoju myśli ewolucyjnej wyjaśnia relacje między teorią doboru naturalnego Karola Darwina a syntetyczną teorią ewolucji przedstawia wyniki obserwacji dotyczących procesu ewolucji, powstałych podczas podróży Darwina dookoła świata 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje dobór naturalny z doborem sztucznym omawia założenia syntetycznej teorii ewolucji ocenia wpływ podróży Karola Darwina na rozwój jego teorii ewolucji 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje teorie dotyczące życia na Ziemi omawia założenia teorii Cuviera i wskazuje różnice między jego poglądami a poglądami kreacjonistów podaje argumenty świadczące o tym, że ewolucja w ujęciu biologicznym dotyczy tylko organizmów 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje i przedstawia wnioski z eksperymentu Lederbergów, dotyczącego powstawania antybiotykooporności u bakterii

<p>37. Dowody ewolucji</p>	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>skamieniałości, formy przejściowe, relikty filogenetyczne</i> klasyfikuje dowody ewolucji wymienia bezpośrednio i pośrednio dowody ewolucji oraz podaje ich przykłady podaje metody datowania wymienia cechy anatomiczne organizmów potwierdzające jedność ich planu budowy podaje przykłady atawizmów i narządów szczątkowych określa, czym zajmuje się paleontologia opisuje metodę pozwalającą ustalić wiek bezwzględny skał 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>dywergencja, konwergencja</i> wyjaśnia, jakie warunki środowiska sprzyjały przetrwaniu skamieniałości do czasów współczesnych wyjaśnia przyczyny podobieństw i różnic w budowie narządów homologicznych i analogicznych wymienia przykłady dowodów ewolucji z zakresu embriologii, biogeografii oraz biochemii charakteryzuje metody pozwalającej na ocenę względnego wieku skał osadowych wyjaśnia różnice między atawizmem a narządem szczątkowym charakteryzuje formy przejściowe zwierząt 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> podaje przykład metody pozwalającej na ocenę bezwzględnego wieku skał osadowych wymienia techniki badawcze z zakresu biochemii i biologii molekularnej, umożliwiające skonstruowanie drzewa filogenetycznego organizmów wyjaśnia powody, dla których pewne grupy organizmów nazywa się żywymi skamieniałościami rozpoznaje na podstawie schematu konwergencję i dywergencję analizuje podobieństwo biochemiczne organizmów 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zasady radioizotopowych i biostratygraficznych metod datowania analizuje budowę przednich kończyn przedstawicieli gatunków ssaków i wskazuje cechy świadczące o ich wspólnym pochodzeniu mimo różnych środowisk życia wyjaśnia znaczenie budowy cytochromu c w ustalaniu stopnia pokrewieństwa między gatunkami przedstawia pokrewieństwo ewolucyjne organizmów 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zasady tworzenia systematyki filogenetycznej organizmów na podstawie przedstawionych sekwencji aminokwasów w białkach różnych gatunków ocenia i uzasadnia, które gatunki są najbliższymi spokrewnionymi
<p>38. Dobór naturalny – główny mechanizm ewolucji</p>	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>dymorfizm płciowy, konkurencja, polimorfizm genetyczny, dobór płciowy, dobór krewniaczy, dobór stabilizujący, dobór kierunkowy, dobór rozrywający</i> wymienia rodzaje doboru naturalnego ze względu na stabilność warunków środowiska podaje przykłady dymorfizmu płciowego podaje przykłady chorób genetycznych 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia, na czym polega zmienność genetyczna organizmów, oraz wskazuje jej znaczenie dla ewolucji gatunków opisuje działania doboru stabilizującego, kierunkowego oraz rozrywającego wymienia przykłady działania różnych form doboru naturalnego w przyrodzie omawia rolę mutacji w kształtowaniu 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice między przystosowaniem a dostosowaniem organizmu wyjaśnia znaczenie zachowań altruistycznych w przyrodzie charakteryzuje i porównuje dobór płciowy z doborem krewniaczym argumentuje, dlaczego mimo działania doboru naturalnego w populacji człowieka utrzymują się allele warunkujące 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> omawia dymorfizm płciowy jako wynik istnienia preferencji w krzyżowaniu osobników danego gatunku wykazuje związek między działaniem doboru naturalnego a występowaniem chorób genetycznych 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> dowodzi, że dzięki doborowi naturalnemu organizmy zyskują nowe cechy adaptacyjne

	<p>tycznych warunkowanych allelami, które utrzymują się w populacji człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje, na czym polega przewaga heterozygot w przypadku anemii sierpowatej 	<p>zmienności genetycznej populacji</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady cech dymorficznych wpływających na wybór partnera do rozrodu • wskazuje związek między genem anemii sierpowatej w populacji ludzkiej a występowaniem malarii 	<p>jące choroby genetyczne</p>		
39–40. Ewolucja na poziomie gatunku i populacji	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>genetyka populacyjna</i>, <i>pula genowa populacji</i> • podaje założenia prawa Hardy’ego–Weinberga • podaje warunki istnienia populacji w stanie równowagi • wymienia efekty zmian częstości występowania alleli • wymienia przyczyny zmian częstości występowania alleli w populacji 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia gatunek jako izolowaną pulę genową • stosuje równanie Hardy’ego–Weinberga do obliczeń częstości alleli, genotypów i fenotypów w populacji • charakteryzuje dryf genetyczny i efekt wąskiego gardła • podaje przykłady działania dryfu genetycznego i efektu wąskiego gardła 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • określa czynniki, które mogą doprowadzić w danej populacji do wystąpienia efektu założyciela i efektu wąskiego gardła • wyjaśnia regułę Hardy’ego–Weinberga • oblicza częstość występowania alleli, a także genotypów i fenotypów w populacji na podstawie zadań tekstowych • wyjaśnia, dlaczego populacja jest podstawową jednostką w ewolucji 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • sprawdza, czy populacja znajduje się w stanie równowagi genetycznej • uzasadnia przyczyny zmian częstości alleli w populacji 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • przewiduje skutki wąskiego gardła i efektu założyciela dla puli genowej danej populacji • na podstawie dostępnych źródeł wykazuje zachodzenie zmian ewolucyjnych na poziomie gatunku i populacji
41. Powstawanie gatunków – specjacja	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>specjacja</i>, <i>radiacja adaptacyjna</i> • przedstawia biologiczną koncepcję gatunku • klasyfikuje podane mechanizmy do grupy izolacji przyzygotycznej oraz do grupy izolacji postzygotycznej • wymienia rodzaje specjacji 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia mechanizmy izolacji rozrodowej w przyrodzie i podaje jej znaczenie • charakteryzuje rodzaje specjacji ze względu na obecność bariery geograficznej • charakteryzuje rodzaje specjacji ze względu na szybkość jej zachodzenia (skokowa, ciągła) 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje mechanizmy izolacji rozrodowej: przyzygotyczne i postzygotyczne • podaje przykłady mechanizmów izolacji rozrodowej • wyjaśnia proces radiacji adaptacyjnej i podaje jego przykłady 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego biologicznej koncepcji gatunku nie można stosować wobec organizmów rozmnażających się bezpłciowo • wyjaśnia na przykładzie kielży żyjących w jednym zbiorniku wodnym, w jaki sposób mogło dojść do powstania kilku blisko spokrewnio- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia powstawanie gatunków na drodze poliploidyzacji • określa rolę doboru płciowego w powstawaniu gatunków

				nych ze sobą gatunków	
42. Prawidłowości ewolucji. Koewolucja	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>mikroewolucja, makroewolucja, koewolucja, mimetyzm, mimikra</i> wymienia czynniki wpływające na tempo ewolucji podaje przykład kierunkowości ewolucji podaje przykłady mimikry i mimetyzmu u organizmów 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia prawdopodobne przyczyny nieodwracalności ewolucji określa sposób działania czynników: struktury genetycznej populacji, warunków środowiska, wielkości populacji na tempo ewolucji 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje sposoby określania tempa ewolucji wyjaśnia znaczenie terminu koewolucja na podstawie przykładów omawia skutki działania doboru naturalnego, prowadzącego do powstania różnych strategii życiowych organizmów 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ doboru naturalnego na kierunek ewolucji 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje prawidłowości ewolucji na poziomie mikroewolucji i makroewolucji na podstawie przykładów
43. Historia życia na Ziemi	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>makrocząsteczka, prąkowatka, koacerwat, bulion pierwotny</i> wymienia warunki środowiska, które umożliwiły samorzutną syntezę pierwszych związków organicznych podaje sens hipotezy dotyczącej samorzutnej syntezy związków organicznych przedstawia środowisko oraz tryb życia pierwszych organizmów jednokomórkowych podaje założenia teorii endosymbiozy układa chronologicznie wydarzenia z historii życia na Ziemi wymienia okresy, w których nastąpiły masowe wymierania organizmów 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje warunki sprzyjające powstawaniu pierwszych makrocząsteczek na Ziemi wyjaśnia, jak się zmieniał sposób odżywiania pierwszych organizmów jednokomórkowych omawia skutki pojawienia się organizmów fotosyntetyzujących wyjaśnia, w jaki sposób wędrówka kontynentów wpłynęła na rozmieszczenie organizmów na Ziemi omawia hipotetyczną fazę w dziejach Ziemi (świat RNA) omawia koncepcję pojawienia się organizmów wielokomórkowych 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega teoria samorzutnej syntezy związków organicznych przedstawia przebieg oraz wyniki doświadczenia S. Millera i H. Ureya dotyczącego samorzutnej syntezy związków organicznych wyjaśnia rolę kwasów nukleinowych w powstaniu życia na Ziemi wymienia argumenty przemawiające za słusznością teorii endosymbiozy omawia przyczyny i skutki masowego wymierania organizmów wskazuje bezpośrednią przyczynę stopniowych i nieodwracalnych zmian warunków panujących na Ziemi 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ocenia znaczenie doświadczenia S. Millera i H. Ureya w postępie badań nad powstaniem życia na Ziemi wyjaśnia, dlaczego odkrycie rybozymów miało duże znaczenie w wyjaśnieniu powstania oraz rozwoju życia na Ziemi wyjaśnia, w jaki sposób pierwsze fotoautotrofy zmieniły warunki życia na Ziemi wyjaśnia, jakie korzyści adaptacyjne miało powstanie form wielokomórkowych 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje, że zmiany warunków w środowisku miały wpływ na przebieg ewolucji przedstawia prawdopodobne przyczyny wielkich wymierań organizmów w historii Ziemi na podstawie dostępnych źródeł charakteryzuje przebieg historii życia na Ziemi

44. Antropogeneza	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcie: <i>antropogeneza</i> • określa przynależność systematyczną człowieka • wymienia cechy wspólne człowieka i innych zwierząt • wskazuje podobieństwa między człowiekiem a innymi naczelnymi • wymienia cechy specyficznie ludzkie • porządkuje chronologicznie formy kopalne człowiekowatych 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia korzyści związane z pionizacją ciała • przedstawia cechy odróżniające człowieka od małp człekokształtnych • przedstawia warunki sprzyjające ewolucji przodków człowieka • omawia charakterystyczne cechy budowy bezpośrednich przodków człowieka • podaje zmiany w budowie szkieletu wynikające z pionizacji ciała • określa korzyści związane ze stopniowym zwiększaniem się masy i objętości mózgowia oraz wskazuje na wpływ tych zmian na budowę szkieletu 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia przynależność systematyczną człowieka • określa pokrewieństwo człowieka z innymi zwierzętami na podstawie drzewa rodowego człowieka • omawia drogi rozprzestrzeniania się człowieka z Afryki na inne kontynenty 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje cechy z zakresu anatomii, immunologii, genetyki i zachowania świadczące o powiązaniu człowieka z innymi człekokształtnymi • przedstawia korzyści i straty związane z pionizacją ciała • wyjaśnia, które cechy budowy szkieletu człowieka są najprawdopodobniej następstwem pionowej postawy ciała, a które wynikają ze wzrostu masy i objętości mózgowia 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia tendencję zmian ewolucyjnych form człowiekowatych • na podstawie dostępnych źródeł przedstawia antropogenezę
45. Utrwalenie i sprawdzenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału „Ewolucja organizmów”					
Rozdział 6. Ekologia i różnorodność biologiczna					
46–47. Podstawy ekologii. Tolerancja ekologiczna	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>ekologia, ochrona środowiska, ochrona przyrody, środowisko, siedlisko, stenobionty, eurybionty, gatunki wskaźnikowe (bioindykatory)</i> • opisuje niszę ekologiczną • charakteryzuje tolerancję ekologiczną • określa zakres badań ekologicznych • wymienia przykłady praktycznego zastosowania gatunków wskaźnikowych • rozróżnia czyn- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcie: <i>gatunek kosmopolityczny</i> • wyjaśnia, czym się zajmują: ekologia, ochrona środowiska i ochrona przyrody • przedstawia prawo minimum Liebiga oraz prawo tolerancji ekologicznej • opisuje niszę ekologiczną wybranych gatunków • określa relacje między siedliskiem a niszą ekologiczną organizmu • przedstawia prawo minimum 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje różnice między zakresem badań ekologii a działaniami na rzecz ochrony przyrody i ochrony środowiska • opisuje poziomy organizacji biologicznej badane przez ekologię • wykazuje znaczenie organizmów o wąskim zakresie tolerancji ekologicznej w bioindykacji • wyjaśnia różnicę między zasobami środowiska 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje różnice między niszą podstawową a niszą realizowaną • ocenia stan czystości wód na podstawie składu gatunkowego bioindykatorów • wykazuje, że pojęcie niszy ekologicznej dotyczy zarówno osobnika, jak i gatunku • omawia zakres tolerancji ekologicznej organizmów wobec konkretnego czynnika środowiska 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • planuje i przeprowadza doświadczenie mające na celu zbadanie zakresu tolerancji ekologicznej w odniesieniu do wybranego czynnika środowiskowego • wyjaśnia wpływ aklimatyzacji i adaptacji na zakres tolerancji ekologicznej danego organizmu • na podstawie tekstu uzasadnia i klasyfikuje, które z podanych

	<p>niki biotyczne i abiotyczne oddziałujące na organizmy</p>	<p>i prawo tolerancji ekologicznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia zasadę współdziałania czynników środowiska • wyjaśnia, dlaczego porosty wykorzystuje się do oceny stanu czystości powietrza • interpretuje wykres ilustrujący zakres tolerancji różnych gatunków wobec wybranego czynnika środowiskowego 	<p>a warunkami środowiska</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa stopień zanieczyszczenia tlenkiem siarki(IV) powietrza na podstawie skali porostowej • wymienia podobieństwa i różnice między prawem minimum a prawem tolerancji ekologicznej • uzasadnia, że istnieje związek między zakresem tolerancji organizmów a ich rozmieszczeniem na Ziemi • wyjaśnia zasadę współdziałania czynników 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje różnice między gatunkami wskaźnikowymi a gatunkami kosmopolitycznymi • charakteryzuje formy ekologiczne roślin zależnych od dostępności wody • przedstawia adaptacje roślin różnych form ekologicznych do środowiska 	<p>stwierdzeń dotyczą: prawa minimum, prawa tolerancji, zasady współdziałania czynników środowiska</p>
48–49. Ekologia populacji	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcie: <i>populacja</i> • wymienia cechy populacji • podaje parametry populacji wpływające na jej liczebność • przedstawia typy rozmieszczenia osobników w populacji • przedstawia trzy podstawowe typy krzywych przeżywania wraz z przykładami gatunków, dla których są one charakterystyczne • podaje modele wzrostu liczebności populacji • wymienia rodzaje migracji (emigracja, imigracja) • przedstawia zalety i wady życia w grupie 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje cechy populacji: rozrodność, liczebność, śmiertelność, migracje, zagęszczenie, strukturę przestrzenną, strukturę wiekową, strukturę płciową • podaje przyczyny śmiertelności • charakteryzuje podstawowe typy rozmieszczenia organizmów • omawia strategie rozrodu • porównuje rozrodność ze śmiertelnością w populacji • charakteryzuje krzywe przeżywania • charakteryzuje niezależne od zagęszczenia czynniki ograniczające liczebność populacji • przedstawia 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcie: <i>opór środowiska</i> • omawia zagęszczenie populacji oraz znaczenie dla niej efektu Allego • dokonuje obserwacji cech populacji wybranego gatunku • wymienia czynniki wpływające na przebieg krzywej przeżywania organizmów • analizuje piramidy wieku populacji • określa możliwości rozwoju danej populacji • opisuje modele wzrostu liczebności populacji • podaje przykłady gatunków, które reprezentują każdy z modeli wzro- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • odróżnia rozrodność potencjalną (fizjologiczną) od rozrodności realizowanej (ekologiczną) • przewiduje zmiany liczebności populacji na podstawie danych o jej liczebności, rozrodności, śmiertelności i migracjach osobników • porównuje modele wzrostu populacji i określa, który z nich najczęściej występuje w środowisku naturalnym 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia teorię metapopulacji • wykazuje, w jaki sposób migracje pozwalają na przetrwanie gatunku w środowisku

	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wybrane cechy populacji • podaje efekt Allego • przedstawia strukturę wiekową populacji w formie piramid 	<p>znaczenie migracji osobników w przepływie genów dla przetrwania gatunku w środowisku</p>	<p>stu</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje czynniki wpływające na liczebność populacji • podaje główne założenia teorii metapopulacji 		
50. Zależności nieantagonistyczne	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>komensalizm, mutualizm</i> • klasyfikuje oddziaływania międzygatunkowe na antagonistyczne i nieantagonistyczne • wymienia nieantagonistyczne zależności międzygatunkowe (mutualizm, komensalizm) • podaje rodzaje mutualizmu • podaje przykłady organizmów wykazujących nieantagonistyczne zależności • wymienia przystosowania organizmów wchodzących w związki mutualistyczne 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje nieantagonistyczne zależności międzygatunkowe • wymienia przykłady zachowań mutualistycznych i komensalistycznych 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje mechanizmy adaptacyjne organizmów pozostających w związkach mutualistycznych i komensalistycznych • charakteryzuje na wybranych przykładach rodzaje oddziaływań nieantagonistycznych 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego komensalizm zalicza się do związków jednostronnie korzystnych • wyjaśnia znaczenie zależności nieantagonistycznych w ekosystemie 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje na przykładach różnice między mutualizmem obligatoryjnym a mutualizmem fakultatywnym
51. Zależności antagonistyczne	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia antagonistyczne zależności międzygatunkowe: drapieżnictwo, pasożytnictwo, roślinożerność, konkurencję • podaje przykłady oddziaływań antagonistycznych • podaje znaczenie terminów: <i>hierarchia społeczna, samoprzerzedzenie, wyparcie konkurenta</i> 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje mechanizmy obronne u roślin • opisuje, na czym polega drapieżnictwo w relacjach ofiara–drapieżnik • charakteryzuje pasożytnictwo w relacjach żywiciel–pasożyt • omawia przystosowania anatomiczne i behawioralne roślinożerców do pozyskiwania pokarmu 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega zasada konkurencyjnego wypierania • charakteryzuje skutki konkurencji wewnątrzgatunkowej i międzygatunkowej • podaje konsekwencje w ograniczaniu niszy ekologicznej jednego z konkurentów • porównuje 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zmiany liczebności populacji w układzie zjadający–zjadany • wyjaśnia zasadę ujemnego sprzężenia zwrotnego, analizując cykliczne zmiany w liczebności populacji zjadającego i zjadanego na przykładzie roślinożerności i drapieżnictwa 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • planuje i przeprowadza doświadczenie wykazujące oddziaływania antagonistyczne między osobnikami wybranych gatunków • określa skutki działania substancji allelopatycznych

	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje roślinożerność • wymienia skutki konkurencji wewnątrzgatunkowej • podaje główne przyczyny i skutki konkurencji międzygatunkowej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia przystosowania pasożytów oraz mechanizmy obronne żywicieli • klasyfikuje pasożyty według wskazanych kryteriów • przedstawia znaczenie wektorów w rozprzestrzenianiu się pasożytów • omawia na podstawie wykresu cykliczne zmiany liczebności w układzie roślinożerca-roślina 	<p>drapieżnictwo, roślinożerność i pasożytnictwo</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia adaptacje drapieżników, pasożytów i roślinożerców do zdobywania pokarmu 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jakie znaczenie dla funkcjonowania biocenozy mają pasożyty, drapieżniki i roślinożercy 	
52. Struktura ekosystemu. Sukcesja ekologiczna	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>ekosystem, biocenoza, biotop, reducenty, sukcesja ekologiczna</i> • wyróżnia poziomy troficzne • podaje rolę producentów, konsumentów i reducentów w ekosystemie • klasyfikuje ekosystemy na autotroficzne i heterotroficzne • klasyfikuje ekosystemy na naturalne, półnaturalne i sztuczne • wyróżnia sukcesję pierwotną i sukcesję wtórną 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje strukturę przestrzenną ekosystemu • omawia wpływ czynników na przebieg sukcesji ekologicznej • charakteryzuje znaczenie biocenozy i biotopu w sukcesji ekologicznej • wyjaśnia, na czym polega sukcesja ekologiczna • odróżnia sukcesję pierwotną od sukcesji wtórnej • podaje kryteria podziału sukcesji na sukcesję pierwotną i sukcesję wtórną 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • określa kryteria podziału ekosystemów • charakteryzuje rodzaje ekosystemów • charakteryzuje gatunki pionierskie • wyjaśnia oddziaływania między biotopem a biocenozą • przedstawia etapy eutrofizacji jezior • wyjaśnia, od czego zależy struktura przestrzenna ekosystemu • charakteryzuje przebieg sukcesji pierwotnej i wtórnej 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę organizmów w procesach glebotwórczych • omawia wpływ biocenozy na mikroklimat • przedstawia sukcesję jako proces przemiany ekosystemu w czasie (wzbogacenie układu w węgiel i azot, zmiany w składzie gatunkowym) 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny i skutki antropogenicznej eutrofizacji jezior • wykazuje, dlaczego ekosystem autotroficzny jest samowystarczalny
53. Krążenie materii i przepływ energii w ekosystemie	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>łańcuch troficzny, poziom troficzny, sieć pokarmowa (troficzna), produktywność ekosystemu</i> • przedstawia zależności pokarmowe w biocenozie 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia znaczenie terminów: <i>produkcja pierwotna (brutto, netto), produkcja wtórna (brutto, netto)</i> • konstruuje łańcuchy troficzne i sieci troficzne • porównuje produkcję pierwotną 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyróżnia i porównuje typy łańcuchów troficznych • omawia przyczyny zaburzenia równowagi w ekosystemach • rysuje i porównuje trzy typy piramid troficznych: piramidę 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje produkcję pierwotną i wtórną wybranego ekosystemu • wyjaśnia, dlaczego w celach konsumpcyjnych człowiek hoduje zwierzęta 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego graficzna ilustracja ilości energii akumulowanej na kolejnych poziomach łańcucha troficznego ma postać piramidy • wyjaśnia,

	<p>w postaci łańcuchów pokarmowych</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady łańcucha spasanania i łańcucha detrytusowego • nazywa poziomy troficzne w łańcuchu troficznym i w sieci troficznej • wyszukuje łańcuchy pokarmowe w przedstawionej sieci troficznej i poprawnie je zapisuje • wymienia trzy typy piramidy ekologicznej (liczebności, biomasy, energii) 	<p>różnych ekosystemów</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym jest równowaga w ekosystemie • podaje rolę gatunków kluczowych (zwornikowych) w ekosystemie • omawia zjawisko krążenia materii i przepływu energii w ekosystemie 	<p>energii, piramidę liczebności, piramidę biomasy</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki, które mogą ograniczać produktywność ekosystemów 	<p>roślinożerne, a nie drapieżne</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia piramidy ekologiczne wybranych ekosystemów 	<p>dłaczego lasy równikowe i rafy koralowe są ekosystemami o najwyższej produktywności</p> <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia, że w niektórych ekosystemach morskich występuje odwrócona piramida biomasy
54. Obieg azotu i węgla w przyrodzie	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>amonifikacja, nitryfikacja, denitryfikacja</i> • opisuje obieg węgla i obieg azotu w przyrodzie • wymienia źródła węgla w przyrodzie 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcie: <i>cykl biogeochemiczny</i> • podaje rolę organizmów w obiegu azotu i obiegu węgla • wyjaśnia na podstawie schematu obieg węgla i obieg azotu w przyrodzie • przedstawia, w jaki sposób wylesianie terenów wpływa na obieg węgla w przyrodzie 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie nitryfikacji, amonifikacji oraz denitryfikacji w krążeniu azotu w przyrodzie • wyjaśnia, jaki wpływ na obieg pierwiastków chemicznych w przyrodzie ma działalność gospodarcza człowieka 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia rolę organizmów w obiegu pierwiastków • wyjaśnia sposób asymilacji azotu przez sinice 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny zakłócenia obiegu węgla w przyrodzie • wykazuje na podstawie dostępnych źródeł gospodarcze wykorzystanie bakterii wiążących azot
55. Różnorodność biologiczna	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcia: <i>gatunek reliktowy, endemit, ostoja</i> • wymienia typy różnorodności biologicznej • wymienia czynniki geograficzne kształtujące bioróżnorodność • wymienia przykłady biomów 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcie: <i>ogniska różnorodności biologicznej</i> • omawia kryteria, na podstawie których wyróżnia się biomy • charakteryzuje biomy występujące na Ziemi • przedstawia gatunki reliktowe jako dowody 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia różnice w rozmieszczeniu gatunków na Ziemi • charakteryzuje typy różnorodności biologicznej • przedstawia przykłady ognisk różnorodności biologicznej na kuli ziemskiej 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wybrane środowiska wodne • omawia wpływ zlodowaceń na rozmieszczenie gatunków na Ziemi • porównuje różnorodność gatunkową poszczególnych biomów 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związek między rozmieszczeniem biomów a warunkami klimatycznymi na kuli ziemskiej • dowodzi, że określanie różnorodności gatunkowej na Ziemi jest trudne

	<p>lądowych i wodnych oraz podaje ich rozmieszczenie na Ziemi</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki geograficzne kształtujące różnorodność gatunkową i ekosystemową Ziemi przedstawia regułę Allena i regułę Bergmanna 	<p>ewolucji organizmów</p> <ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady endemitów jako gatunków unikatowych dla danego biomu omawia strefowość biomów wodnych na przykładzie jeziora i oceanu podaje przykłady gatunków endemicznych i gatunków reliktowych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia regułę Allena i regułę Bergmanna charakteryzuje biomy wodne, uwzględniając takie czynniki jak warunki tlenowe i świetlne, głębokość, przeważające roślinność i zwierzęta 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jakie czynniki środowiskowe sprzyjają występowaniu ekosystemów o dużej różnorodności gatunkowej 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ zlodowaceń na rozmieszczenie gatunków na Ziemi
56. Wpływ człowieka na różnorodność biologiczną	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>introdukcja, erozja, degradacja gleby</i> podaje znaczenie terminów: <i>dziura ozonowa, kwaśne opady, smog</i> podaje możliwe skutki intensyfikacji rolnictwa omawia proces kumulacji związków toksycznych w łańcuchu pokarmowego wymienia powody nadmiernej eksploatacji zasobów przyrody przez człowieka 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady introdukowanych gatunków przedstawia, w jaki sposób powstają kwaśne opady wymienia przykłady chorób, które mogą wystąpić w wyniku długotrwałego działania smogu na organizm człowieka określa wpływ gatunków inwazyjnych na gatunki rodzime określa znaczenie korytarzy ekologicznych 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady gatunków, których introdukcja w niektórych regionach Polski spowodowała zmniejszenie różnorodności gatunkowej omawia wpływ introdukowanych gatunków na gatunki rodzime charakteryzuje zjawisko smogu, kwaśnych opadów i dziury ozonowej omawia skutki kwaśnych opadów dla środowiska i zdrowia człowieka 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ działalności człowieka na wzrost globalnego ocieplenia porównuje smog kwaśny ze smogiem fotochemicznym opisuje wpływ ocieplenia klimatu na bioróżnorodność wyjaśnia różnice między introdukcją a zawleczeniem wyjaśnia zależność między dziurą ozonową a powstawaniem nowotworów 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ działalności człowieka (intensyfikacji rolnictwa, urbanizacji, industrializacji, rozwój komunikacji i turystyki) na różnorodność biologiczną wyjaśnia skutki fragmentacji siedlisk spowodowane działalnością człowieka
57–58. Ochrona różnorodności biologicznej	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>restytucja, reintrodukcja, ochrona czynna, ochrona bierna, Agenda 21</i> podaje zadania ochrony środowiska i ochrony przyrody wymienia formy ochrony przyrody w zależności od stopnia ingeren- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice między introdukcją a reintrodukcją gatunków przedstawia kryteria podziału różnych form ochrony przyrody wyjaśnia celowość stosowania form ochrony służących zachowaniu różnorodności gatunkowej w Polsce 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnice między ochroną środowiska a ochroną przyrody charakteryzuje formy ochrony indywidualnej i obszarowej w Polsce wymienia przyczyny stosowania ochrony przyrody wymienia przy- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> uzasadnia konieczność ochrony starych odmian roślin i ras zwierząt hodowlanych wyjaśnia założenia koncepcji rozwoju zrównoważonego uzasadnia pozytywne znaczenie międzynarod- 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> proponuje działania ochronne na rzecz określonego gatunku, którego liczebność w ostatnich latach spadła uzasadnia konieczność stosowania ochrony czynnej dla zachowania wybranych

	<p>cji człowieka w ekosystem (ochrona czynna i ochrona bierna)</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyróżnia formy ochrony przyrody ze względu na obiekt obejmowany ochroną (ochrona obszarowa gatunkowa, ochrona indywidualna) • wymienia formy ochrony obszarowej w Polsce • wymienia formy ochrony indywidualnej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady działań z zakresu ochrony czynnej i ochrony biernej • omawia międzynarodową współpracę na rzecz ochrony bioróżnorodności 	<p>kłady działań podejmowanych w celu ochrony gatunków i ekosystemów</p>	<p>dowej współpracy na rzecz ochrony przyrody</p>	<p>gatunków i ekosystemów</p> <ul style="list-style-type: none"> • na podstawie dostępnych źródeł charakteryzuje i udowadnia celowość prowadzenia międzynarodowej lub krajowej formy ochrony przyrody
59. Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z rozdziału „Ekologia i różnorodność biologiczna”					
60. Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Ekologia i różnorodność biologiczna”					
61–62. Powtórzenie i utrwalenie wiadomości oraz umiejętności z treści zawartych w 4 części podręcznika					
63–64. Podsumowanie stopnia opanowania wiadomości zawartych w podstawie programowej dla liceum w zakresie rozszerzonym					